

هوش مصنوعی و طرح جایگزین

محورهای جلسه:

۱. جایگاه و علت اهمیت هوش مصنوعی در اسناد بین‌المللی چیست؟
۲. راه‌حل جایگزین هوش مصنوعی در مواجهه با چالش‌های شهری چیست؟
۳. نتایج راه‌حل‌های جایگزین الگوی پیشرفت اسلامی در مواجهه با چالش‌های شهری چه خواهد بود؟
۴. روش موضوع‌شناسی الگوی پیشرفت اسلامی در برخورد با موضوعات مدرن چگونه است؟
۵. جایگاه و منزلت فناوری‌های هوشمند و متخصصین این حوزه چگونه تعریف می‌شود؟

الْحَمْدُ لِلَّهِ

وَكَأَيُّنْ مِنْ نَبِيِّ قَاتَلَ مَعَهُ رِثْيُونَ كَثِيرٌ فَمَا وَهَنُوا لِمَا أَصَابَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَمَا ضَعُفُوا وَمَا اسْتَكَانُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ

سوره مبارکه آل عمران، آیه ۱۴۶

چه بسا پیامبرانی انبوهی از دانشمندان الهی مسلک [و کاملان دین] به همراه او با دشمنان جنگیدند، پس در برابر آسیب‌هایی که در راه خدا به آنان رسید، سستی نکردند و ناتوان نشدند و در [برابر دشمن] سر تسلیم و فروتنی فرود نیاوردند؛ و خدا شکیبایان را دوست دارد.

شناسنامه

متن پیش‌رو (ویرایش اول) صد و سومین مکتوب از نوع ششم محصولات مرتبط با نقشه الگوی پیشرفت اسلامی (پیاده فوری) است. محتوای این محصول، متن پیاده‌شده گفتگوی حجت‌الاسلام والمسلمین علی کشوری (دبیر شورای راهبردی الگوی پیشرفت اسلامی) با موضوع «هوش مصنوعی و طرح جایگزین» در جمع برخی از مدیران شهری و متخصصین هوش مصنوعی و فناوری‌های هوشمند، در تاریخ سه‌شنبه ۲۸ اردیبهشت ۱۴۰۰ در شهر مبارک قم، مسجد مقدس جمکران، ساختمان ۳۱۳ برگزار شده است. پیشنهاد می‌شود این جزوه در قطع رحلی به انتشار برسد.

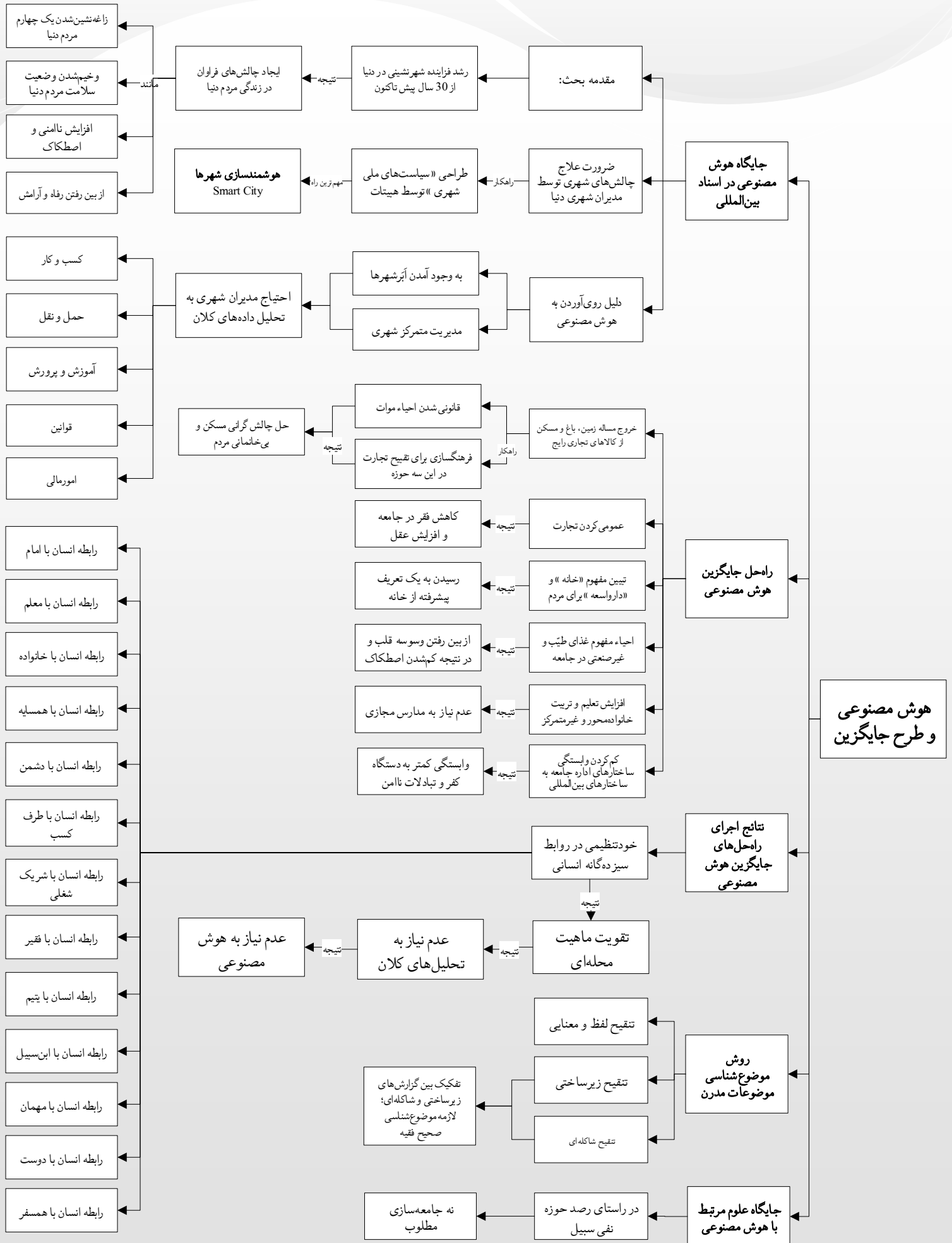

فهرست مطالب:

۱. مقدمه: ۱
- ۱/۱. بحث از هوش مصنوعی؛ ادامه نقد مفاهیم مطرح در سند ۲۰۳۰ توسعه پایدار و دیگر اسناد بین‌المللی ۱
- ۱/۲. تبیین اجمالی سرفصل‌ها و سوالات مطرح در جلسه ۳
۲. سوال اول: جایگاه و علت اهمیت هوش مصنوعی در اسناد بین‌المللی چیست؟ ۵
- ۲/۱. رشد تدریجی فرایند شهرنشینی از حدود ۳۰ سال پیش تا به حال در تمام دنیا ۶
- ۲/۲. ایجاد عوارض و معضلات فراوان برای مردم؛ نتیجه رشد فزاینده شهرنشینی ۸
- ۲/۲/۱. زاغه‌نشین شدن یک چهارم مردم دنیا؛ اولین معضل رشد شهرنشینی ۸
- ۲/۲/۱/۱. بی‌خانمان‌ها، ساکنان خانه‌های تک اتاقه، ساکنان مناطق غیررسمی، ساکنان مناطق فرسوده شهری؛ چهار گروه عمده از زاغه‌نشینان در اسناد بین‌المللی ۸
- ۲/۲/۲. وخیم شدن وضعیت سلامت مردم؛ دومین معضل رشد شهرنشینی ۹
- ۲/۲/۳. افزایش ناامنی و از بین رفتن رفاه و آرامش مردم؛ سومین معضل رشد شهرنشینی ۹
- ۲/۲. لزوم علاج وضعیت وخیم شهری؛ مهم‌ترین کار مدیران شهری دنیا برای مبارزه با چالش‌های شهری ۱۰
- ۲/۲/۱. طراحی «سیاست‌های ملی شهری»: مهم‌ترین مأموریت برنامه مسکن ملل متحد برای علاج وضعیت وخیم شهری ۱۰
- ۲/۲/۱/۱. نیجریه، میانمار و ایران؛ سه کشور پایلوت برای اجرای «سیاست‌های ملی شهری» برنامه مسکن ملل متحد ۱۰
- ۲/۲/۱/۲. هوشمندسازی شهرها (Smart City)؛ اولین و مهم‌ترین بخش از «سیاست‌های ملی شهری» برنامه مسکن ملل متحد ۱۱
- ۲/۲/۱/۲/۱. مدیریت متمرکز شهری و به وجود آمدن آب‌شهرها؛ علت روی آوردن به هوش مصنوعی ۱۲
- ۲/۲/۱/۲/۲. نیاز مدیریت شهری متمرکز در آب‌شهرها به تحلیل و محاسبه داده‌های کلان در حوزه‌های کسب و کار، حمل و نقل، آموزش و پرورش، قوانین، امور مالی و تولید؛ علت روی آوردن به هوش مصنوعی ۱۳
۳. سوال دوم: راه‌حل جایگزین هوش مصنوعی در مواجهه با چالش‌های شهری چیست؟ ۱۴
- ۳/۱. خروج مساله زمین، باغ و مسکن از کالاهای تجاری رایج؛ اولین راه‌حل جایگزین هوش مصنوعی در مواجهه با چالش‌های شهری ۱۴
- ۳/۱/۱. احیاء موات؛ اولین راه برای خروج مساله زمین، باغ و مسکن از کالاهای تجاری رایج ۱۵
- ۳/۱/۲. فرهنگ‌سازی در راستای تقبیح معاملات حول زمین و باغ و مسکن؛ دومین راه برای خروج مساله زمین، باغ و مسکن از کالاهای تجاری رایج ۱۷
- ۳/۲. عمومی کردن تجارت؛ دومین راه‌حل جایگزین هوش مصنوعی در مواجهه با چالش‌های شهری ۱۷
- ۳/۳. ساخت خانه خادم توسط ثروتمندان؛ سومین راه‌حل جایگزین هوش مصنوعی در مواجهه با چالش‌های شهری ۱۹
- ۳/۴. تبیین مفهوم خانه و "دار واسع" برای مردم؛ چهارمین راه‌حل جایگزین هوش مصنوعی در مواجهه با چالش‌های شهری ۱۹
- ۳/۵. احیاء مفهوم غذای طیب و غیرصنعتی در جامعه؛ پنجمین راه‌حل جایگزین هوش مصنوعی در مواجهه با چالش‌های شهری ۲۰
- ۳/۶. افزایش تعلیم و تربیت خانواده‌محور و غیرمتمرکز؛ ششمین راه‌حل جایگزین هوش مصنوعی در مواجهه با چالش‌های شهری ۲۱
- ۳/۷. کم‌کردن وابستگی ساختارهای اداره جامعه به ساختارهای بین‌المللی؛ هفتمین راه‌حل جایگزین هوش مصنوعی در مواجهه با چالش‌های شهری ۲۱

۴. سوال سوم: نتایج اجرای راه‌حل‌های جایگزین الگوی پیشرفت اسلامی در مواجهه با چالش‌های شهری چه خواهد بود؟ ۲۴... ۲۴
- ۴/۱. خودتنظیمی در روابط سیزده‌گانه انسانی؛ نتیجه اجرای راه‌حل‌های هفت‌گانه الگوی پیشرفت اسلامی در مواجهه با چالش‌های شهری ۲۴
- ۴/۱/۲. تقویت ماهیت محله‌ای و در نتیجه عدم نیاز به هوش مصنوعی؛ نتیجه خودتنظیمی در روابط سیزده‌گانه انسانی ۲۴
۵. سوال چهارم: روش موضوع‌شناسی الگوی پیشرفت اسلامی در برخورد با موضوعات مدرن چگونه است؟ ۲۶..... ۲۶
- ۵/۱. تقیح لفظی و معنایی، تقیح زیرساختی و تقیح شاکله‌ای؛ سه نحوه ارزیابی موضوعات مدرن در الگوی موضوع‌شناسی الگوی پیشرفت اسلامی ۲۶
- ۵/۱/۱. ارزیابی عوامل زیرساختی ایجاد و توسعه یک موضوع مدرن؛ تعریف تقیح زیرساختی ۲۶
- ۵/۱/۲. ارزیابی ارتباط گزارش‌گوینده با شاکله و نیت شنونده؛ تعریف تقیح شاکله‌ای (نیت‌ساز) ۲۶
- ۵/۲/۳. تفکیک بین گزارش‌های شاکله‌ای (نیت‌ساز) و گزارش‌های زیرساختی؛ لازمه موضوع‌شناسی صحیح فقیه در موضوعات مدرن ۲۶
۶. خانمه: جایگاه و منزلت فناوری‌های هوشمند و متخصصین این حوزه چگونه تعریف می‌شود؟ ۲۷..... ۲۷
- ۶/۱. به‌کارگیری در رصد حوزه نفی سیل، نه در فرآیند جامعه‌سازی مطلوب؛ جایگاه و منزلت فناوری‌های هوشمند و متخصصین این حوزه ۲۷
- پیوست‌ها: ۲۹..... ۲۹
- پیوست شماره ۱: اعتراضات مراجع معظم تقلید به سیستم بانکی کشور ۲۹
- پیوست شماره ۲: پیگیری‌های معاونت علمی فناوری ریاست جمهوری در راستای هوشمندسازی شهرها ۳۱
- پیوست شماره ۳: نهی از خرید و فروش خانه و زمین و باغ در روایات ۳۳
- پیوست شماره ۴: تبیین اجمالی مفهوم "خانه" و "دار و اسعه" در روایات ۳۵
- پیوست شماره ۵: خانواده؛ نهاد اصلی متکفل تربیت ۳۷
- پیوست شماره ۶: توضیح مختصر در مورد سوئیت ۴۳

هوش مصنوعی و طرح جایگزین

سلام عليكم و رحمه الله و بركاته

بسم الله الرحمن الرحيم اعوذ بالله من الشيطان الرجيم الحمد لله رب العالمين و الصلاة و السلام على سيدنا و نبينا و شفيعنا في يوم
الجزاء ابي القاسم محمد و على اهل بيته الطيبين الطاهرين سيما بقيّة الله في الارضين ارواحنا لاماله الفداء و عجل الله تعالى
فرجه الشريف و اللعن الدائم على اعدائه اعداء الله من الآن الى قيام يوم الدين.

۱. مقدمه:

۱/۱. بحث از هوش مصنوعی؛ ادامه نقد مفاهیم مطرح در سند ۲۰۳۰ توسعه پایدار و دیگر اسناد بین‌المللی

همانطوری که به استحضار برادران گرامی رسیده به فضل الهی ان شاء الله امروز گفتگویی خواهیم داشت در مورد مفاهیم معیوب
«سند توسعه پایدار ۲۰۳۰» از جمله بحث «هوش مصنوعی»^۱ و البته طرح جایگزین الگویی پیشرفت اسلامی برای این مسئله. من

---

۱. هوش مصنوعی Artificial intelligence

Artificial intelligence (AI), the ability of a digital computer or computer-controlled robot to perform tasks commonly associated with intelligent beings. The term is frequently applied to the project of developing systems endowed with the intellectual processes characteristic of humans, such as the ability to reason, discover meaning, generalize, or learn from past experience. Since the development of the digital computer in the ۱۹۴۰s, it has been demonstrated that computers can be programmed to carry out very complex tasks—as, for example, discovering proofs for mathematical theorems or playing chess—with great proficiency. Still, despite continuing advances in computer processing speed and memory capacity, there are as yet no programs that can match human flexibility over wider domains or in tasks requiring much everyday knowledge. On the other hand, some programs have attained the performance levels of human experts and professionals in performing certain specific tasks, so that artificial intelligence in this limited sense is found in applications as diverse as medical diagnosis, computer search engines, and voice or handwriting recognition.

هوش مصنوعی (AI) ، توانایی رایانه دیجیتال یا ربات کنترل شده توسط رایانه برای انجام وظایفی که معمولاً با موجودات هوشمند مرتبط است. این اصطلاح غالباً به پروژه در حال توسعه سیستمهایی مجهز است که از فرآیندهای فکری مشخصه انسانها برخوردار هستند ، مانند توانایی استدلال ، کشف معنا ، تعمیم یا آموختن از تجربه گذشته. از زمان توسعه رایانه دیجیتال در دهه ۱۹۴۰ ، نشان داده شده است که کامپیوترها می توانند برای انجام کارهای بسیار پیچیده برنامه ریزی شوند - مثلاً کشف مدارک قضایی ریاضی یا بازی شطرنج - با

قبل از اینکه ساختار مباحثات امروز را محضر دوستان طرح کنم، یک نکته‌ای را می‌خواهم در مقدمه مباحث خود محضرتان عرض کنم و آن اینکه: ما تا سال ۲۰۳۰ به مفاهیم مطرح در سند توسعه پایدار ۲۰۳۰ مبتلا هستیم^۲. در واقع وقتی این سند از سال ۲۰۱۵ عملاً به پذیرش رسید ما در حوزه علمیه قم یک صف آرایی نرمی را مقابل مفاهیم معیوب این سند شروع کردیم. حتماً در خاطر دوستان هست که در بخش دوم سند پایدار ۲۰۳۰ بر روی مسئله خطرناک تراریخته‌ها تاکید شده است. قبلاً در مورد این مسئله با هم صحبت کرده و یک موضع‌گیری ملی خوبی با کمک مجموعه دوستان در این مسئله داشته‌ایم. بخش اول سند توسعه پایدار ۲۰۳۰ هم مسئله رفع فقر و محرومیت‌زدایی است^۳. باز در طول سال‌های گذشته راجع به این مسئله با یکدیگر صحبت کرده‌ایم و نقاط معیوب پیشنهاد معیوب سازمان ملل در مورد رفع فقر را بحث کرده‌ایم^۴. همچنین در همین مسجد مقدس پیرامون بخش سوم سند ۲۰۳۰ بحث کرده و مسئله سلامت از دیدگاه سازمان ملل و WHO را بررسی کرده‌ایم^۵. تا به حال به مجموعه‌ای از این مفاهیم پرداخته‌ایم؛ این نشست هم در همین راستا است و در واقع حساسیت بخشی از طلبه‌های حوزه علمیه قم را نسبت به هجوم سند توسعه پایدار ۲۰۳۰ به هویت شیعی را نشان می‌دهد. این جلسه را در واقع در راستای همین حساسیت مبارک و صیانت از نگاه دینی - که باید مردم و جامعه ما داشته باشند - برگزار کرده‌ایم. البته قبلاً عرض کرده‌ام که مسئله هوش مصنوعی به نوعی از همه

مهارت کافی. هنوز هم، با وجود پیشرفت مداوم در سرعت پردازش رایانه‌ای و ظرفیت حافظه، هنوز هیچ برنامه‌ای وجود ندارد که بتواند انعطاف‌پذیری انسان را نسبت به حوزه‌های گسترده‌تر یا وظایفی که نیاز به دانش روزمره دارند مطابقت دهد. از طرف دیگر، برخی از برنامه‌ها به سطح عملکرد متخصصان و متخصصان انسانی در انجام برخی وظایف خاص دست یافته‌اند، به طوری که هوش مصنوعی به این معنی محدود در برنامه‌های متنوعی از تشخیص پزشکی، موتورهای جستجوی رایانه و تشخیص صدا یا دستخط یافت می‌شود.

آدرس مطلب: دانشنامه رسمی بریتانیکا - a769796/b2n.ir/https://

۲. The Sustainable Development Agenda: ۱۷ Goals for People, for Planet: The Sustainable Development Goals are a universal call to action to end poverty, protect the planet and improve the lives and prospects of everyone, everywhere. The ۱۷ Goals were adopted by all UN Member States in ۲۰۱۵, as part of the ۲۰۳۰ Agenda for Sustainable Development which set out a ۱۵-year plan to achieve the Goals.

THE ۱۷ GOALS: (۱) No Poverty, (۲) Zero Hunger, (۳) Good Health and Well-being, (۴) Quality Education, (۵) Gender Equality, (۶) Clean Water and Sanitation, (۷) Affordable and Clean Energy, (۸) Decent Work and Economic Growth, (۹) Industry, Innovation and Infrastructure, (۱۰) Reducing Inequality, (۱۱) Sustainable Cities and Communities, (۱۲) Responsible Consumption and Production, (۱۳) Climate Action, (۱۴) Life Below Water, (۱۵) Life On Land, (۱۶) Peace, Justice, and Strong Institutions, (۱۷) Partnerships for the Goals.

دستور کار توسعه پایدار: ۱۷ هدف برای مردم، برای کره زمین: اهداف توسعه پایدار یک فراخوان جهانی برای اقدام برای پایان دادن به فقر، محافظت از کره زمین و بهبود زندگی و چشم انداز همه، در هر مکان است. این ۱۷ هدف توسط کلیه کشورهای عضو سازمان ملل متحد در سال ۲۰۱۵ به عنوان بخشی از برنامه ۲۰۳۰ توسعه پایدار که برنامه‌ای ۱۵ ساله برای دستیابی به هدف تعیین کرده بود، تصویب شد.

۱۷ اهداف: (۱) عدم فقر، (۲) گرسنگی صفر (۳) سلامتی و رفاه، (۴) آموزش با کیفیت، (۵) برابری جنسیتی، (۶) آب تمیز و بهداشتی، (۷) انرژی مناسب و تمیز، (۸) مناسب کار و رشد اقتصادی، (۹) صنعت، نوآوری و زیرساخت‌ها، (۱۰) کاهش نابرابری، (۱۱) شهرها و جوامع پایدار، (۱۲) مصرف و تولید مسئولانه (۱۳)، اقدامات اقلیمی، (۱۴) زندگی در زیر آب (۱۵) زندگی در خشکی، (۱۶) صلح، عدالت، و نهادهای قوی، (۱۷) مشارکت برای هدف.

آدرس مطلب: سایت سازمان ملل - u767395/b2n.ir/https://

۳. No Poverty (عدم فقر).

۴. نظریه تعریف، نظریه حوزه محرومیت‌زدایی شورای راهبردی الگوی پیشرفت اسلامی است. که در آن (بر مبنای نظام مقایسه با مفاهیم معیوب اسناد بین‌المللی خصوصاً سند ۲۰۳۰ توسعه پایدار) به مباحثی همچون: تبیین معنای محرومیت، تبیین عوامل محرومیت‌زا در ایران (قوانین و نظریات محرومیت‌زا)، روش رفع محرومیت، عامل اصلی ایجاد محرومیت، زیرساخت اصلی برای رفع محرومیت، مهارت‌های میدانی رفع محرومیت و... پرداخته شده است.

۵. Good Health and Well-being (سلامتی و رفاه)

۶. جهت مشاهده نقد آرمان سوم سند ۲۰۳۰ توسعه پایدار (آرمان سلامت) و ارائه راهکار و جایگزین اجمالی برای آن؛ رک: کتاب «معایب و چالش‌های بخش سوم سند توسعه پایدار ۲۰۳۰» (پیشخوان) از سری مکتوبات شورای راهبردی الگوی پیشرفت اسلامی: ۱/۲۹/۱۳۹۸/nro-di.blog.ir/http://

مفاهیم مطرح در سند توسعه پایدار ۲۰۳۰ خطرناک‌تر است به شرحی که امروز عرض می‌کنم مهم‌ترین سیاست ساخت شهرهای آینده است. بنابراین اگر دقت نکنیم و با تعاریف ناقصی که در مورد این مسئله مطرح است مواجه باشیم و آنها را بپذیریم یک یا دو دهه آینده با پدیده شهرهای هوشمند روبرو خواهیم بود و عوارض مضر این شهرها به مسئله روابط انسانی گریبان‌گیر ما خواهد شد. پس این مسئله هوش مصنوعی به دلیل تأثیرش بر ساخت شهرهای آینده یک اهمیت مضاعفی پیدا می‌کند. البته در آینده اگر عمری بود و توفیقی داشتیم راجع به بخش‌های دیگر سند توسعه پایدار ۲۰۳۰ هم بحث خواهیم کرد. بنده خیلی مایل هستم یک جلسه‌ای راجع به بحث دریا و مشاغل مرتبط با آن - که در این سند آمده^۷ - بحث کنیم و آن را مقایسه کنیم با آنچه در آیات و روایات در زمینه دریا مطرح شده است. حوزه‌های دیگر این سند از جمله حوزه همکاری‌های جهانی آن هم بحث‌های مهمی است که در آینده به آنها خواهیم پرداخت. پس خواستم به این مقدمه کوتاه ولی مهم پردازم و دوستان را توجه بدهم به اینکه مبارزه با مفاهیم پوزیتیویستی مطرح در سند ۲۰۳۰ کماکان ادامه دارد و این را باید بالاخره به شکل قوی‌تری در آینده پیگیری کنیم.

۱/۲. تبیین اجمالی سرفصل‌ها و سوالات مطرح در جلسه

اما برای جلسه امروز، بنده چهار سرفصل را آماده کرده‌ام. از خدای متعال می‌خواهم و تقاضا می‌کنم کمک کند ذیل این چهار سرفصل نگاه ما به مسئله هوش مصنوعی واضح و تبیین شود.

سرفصل اول عبارت از این است که جایگاه هوش مصنوعی در مجموعه اسناد بین‌المللی کجاست؟ یعنی هوش مصنوعی چه وزنی در اسناد بین‌المللی دارد. به عبارت دیگر، این سؤال اول می‌خواهد بگوید چرا در سیاست‌گذاری بین‌المللی سازمان ملل و کشورهای توسعه‌یافته به مسئله هوش مصنوعی خیلی اهمیت می‌دهند. این سرفصل اول است. به خلاف بحث‌هایی که ما در جلسات گذشته داشتیم به نظر من این سرفصل اول، مهم‌ترین بحث است. ممکن است بعضی‌ها الان راجع به هوش مصنوعی صحبت کنند ولی به نظر ما تعریف و گزارش آنان در مورد هوش مصنوعی گزارش غلطی است. ما سعی کرده‌ایم آن گزارش و درک مختار خودمان راجع به هوش مصنوعی را در این سرفصل اول بحث کنیم.

سؤال دوم این است که راه حل الگوی پیشرفت اسلامی برای مواجهه با چالش‌های شهری چیست؟ حالا توضیح خواهم داد که دلیل اهمیت هوش مصنوعی در سیاست‌گذاری‌های بین‌المللی برمی‌گردد به فروپاشی مفهوم شهر. چون مفهوم شهر در دنیای مدرن، برابر است با مجموعه‌ای از چالش‌ها. بنابراین ما در سرفصل دوم می‌خواهیم به جای اینکه هوش مصنوعی را برای مواجهه با چالش‌های شهری معرفی کنیم راه‌حل الگوی پیشرفت اسلامی را برای مواجهه با چالش‌های شهری بحث می‌کنیم. اینجا در واقع طرح جایگزین ما شکل می‌گیرد. پس ببینید سؤال دوم سؤال بسیار مهمی است. ما در مقابل هوش مصنوعی - که از نظر ما راه‌حل سازمان ملل برای مقابله با چالش‌های شهری است - راه حل هفت‌بخشی الگوی پیشرفت اسلامی را برای مبارزه و مواجهه و حل چالش‌های شهری بحث خواهیم کرد. این هم بحث دوم است.

سرفصل سوم، یک سؤال مهمی است و آن اینکه اگر کسی به راه حل‌های هفت‌گانه الگوی پیشرفت اسلامی برای مواجهه با چالش‌های شهری توجه کرد چه نتیجه‌ای به دست خواهد آورد؟ یعنی نتیجه نهایی راه حل‌های الگوی پیشرفت اسلامی در مسئله

۷. آرمان چهاردهم سند ۲۰۳۰ توسعه پایدار: Life Below Water (زندگی زیرآب).

شهر چیست؟ اینجا بحث خواهیم کرد که شهرها تبدیل می‌شوند به مجموعه‌ای از محله‌ها. یعنی دیگر ما با پدیده شهرهای متمرکز روبرو نخواهیم بود که این را هم ان‌شاء‌الله شرح خواهیم داد.

و در آخر هم یک اشاره‌ای به روش موضوع‌شناسی که ما در برخورد با موضوعات مدرن از آن استفاده می‌کنیم خواهیم داشت. استخراج دارید که حوزه علمیه قبل از آنکه درباره موضوعی حکمی صادر کند موضوع حکم را تحقیق می‌کند و فرض بفرمایید اگر بخواهد بیت کوین (Bitcoin)^۹ را توصیه یا رد کند قبلش بررسی می‌کند که این رمز ارزها^{۱۰} چه هستند؛ اصطلاحاً موضوع‌شناسی می‌کند. ما معتقدیم که موضوع‌شناسی‌های فعلی حوزه در گزارش‌های کارشناسی کارشناسان مدرن محو می‌شود. یعنی درست است که حوزه‌های علمیه راجع به موضوعات مدرن مثل بانک، بورس، رمز ارزها و مثل همین هوش مصنوعی وارد بحث می‌شوند ولی چون یک روش قوی برای تحلیل موضوعات مدرن ندارند عملاً کارشناسان موضوعات مختلف از طریق گزارش‌های موضوعی خودشان فقهاء را مدیریت می‌کنند و این مسئله خطرناکی است! البته حرف بنده هم صریح است و هم تلخ؛ و ممکن است کسانی از این اظهار نظر صریح ناراحت شوند. ولی به هر حال ما در چهل سال گذشته از این پایگاه ضربه خورده و باید یک علاج جدی برای این مشکل به کار بیندیم. من فکر کنم تلخ‌تر از این اظهار نظر صریح حقیر، عملکرد بانک‌هایی هستند که ما آنها را امضا کرده و در قانون بانکداری دهه شصت، مجوز شرعی برای عملکرد آنها صادر کرده‌ایم^{۱۱} ولی حالا داریم می‌بینیم که هم ربوی هستند و هم به تولید کشور ضربه می‌زنند و مشکلات فراوانی برای مردم درست می‌کنند.^{۱۲} خروجی این مدل موضوع‌شناسی‌ای که فعلاً در حوزه‌های علمیه معروف است، امضای پدیده‌های خطرناکی همچون بانک است. یا خروجی آن این شده که ما ابتدا گفته‌ایم بورس یک پدیده عقلایی است ولی عملاً در همین دو سال گذشته که به مسئله بورس در کشور پرداخته شده سرمایه بسیاری از مردم در

^۹ Bitcoin, digital currency created by an anonymous computer programmer or group of programmers known as Satoshi Nakamoto in ۲۰۰۹. Owners of Bitcoins can use various Web sites to trade them for physical currencies, such as U.S. dollars or euros, or can exchange them for goods and services from a number of vendors.

بیت کوین، ارز دیجیتالی که توسط یک برنامه نویس رایانه‌ای ناشناس یا گروهی از برنامه نویسان معروف به Satoshi Nakamoto در سال ۲۰۰۹ ایجاد شده است. دارندگان بیت کوین می‌توانند از وب سایت‌های مختلف برای خرید و فروش آنها با ارزهای فیزیکی مانند دلار آمریکا یا یورو استفاده کنند یا می‌توانند آنها را با کالا و خدمات از تعدادی از فروشندگان.

آدرس مطلب: سایت رسمی دانشنامه بریتانیکا-۲۷۵۲۱۱/tn.ir/b۲n

۹. cryptocurrency (ارز رمزنگاری شده)

رئیس پلیس امنیت اقتصادی: ارزهای دیجیتال فاقد هرگونه پشتوانه دولتی و بانکی بوده لذا سرمایه‌گذاری در این رابطه با مخاطراتی همچون بلوکه شدن دارایی‌ها و انواع کلاهبرداری مواجه است.

آدرس مطلب: خبرگزاری تسنیم - ۲۵۰۸۱۲۴/tn.ai

۱۰. قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره) مشتمل بر بیست و هفت ماده و چهار تبصره در جلسه روز سه‌شنبه هشتم شهریور ماه یک هزار و سیصد و شصت و دو مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۰/۶/۱۳۶۲ به تأیید شورای نگهبان رسیده است.

سرفصل‌های بحث شده در این قانون عبارتند از: ۱- اهداف و وظایف نظام بانکی در جمهوری اسلامی ایران. ۲- تجهیز منابع پولی. ۳- تسهیلات اعطایی بانکی. ۴- بانک مرکزی ایران و سیاست پولی.

آدرس مطلب: سایت مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی - ۵۴۳۱۱/h۵۴۳۱۱/b۲n.ir

۱۱. جهت مشاهده اعتراضات مراجع معظم تقلید به سیستم بانکی کشور، ر.ک؛ پیوست شماره ۱.

هوش مصنوعی و طرح جایگزین

همین بازار عقلایی امضاشده توسط حوزه علمیه از دست رفته است.^{۱۲} بنابراین یک مقدار در سرفصل چهارم راجع به الگوی بررسی موضوعات مدرن مطالبی را محضرتان عرض خواهیم کرد. پس این هم ساختار مباحثاتی است که بنده آماده کرده‌ام خدمتتان عرض کنم. البته بنده ظرف جلسه را در نظر گرفته‌ام و گرنه عرایض ما راجع به هوش مصنوعی بیش از آنچه که آماده کرده‌ام است و می‌خواهم در این جلسه بیان کنم.

۲. سوال اول: جایگاه و علت اهمیت هوش مصنوعی در اسناد بین‌المللی چیست؟

خب به سؤال اول برگردیم. عرض کردیم که جایگاه هوش مصنوعی را باید در اسناد بین‌المللی تبیین کنیم. خیلی می‌شنویم که همه دارند راجع به هوش مصنوعی صحبت می‌کنند. در ماه مبارک رمضان جلسات تبلیغ دین در حوزه علمیه تعطیل بود ولی دو سه جلسه خوب راجع به هوش مصنوعی برگزار شد.^{۱۳} در معاونت فناوری ریاست جمهوری و سایر نهادها هم دارند راجع به این مسئله مفصل صحبت می‌کنند.^{۱۴} شهرداری‌ها هم در حال گفتگو در این باره هستند.^{۱۵} گفتگوی بسیار جدی‌ای در کشورمان پیرامون مسئله هوش مصنوعی شروع شده است. ما باید بررسی کنیم چرا این همه دارند به این مسئله اهمیت می‌دهند. این، سؤال اول است.

۱۲ . انجمن توسعه سرمایه‌گذاری حرفه‌ای با انتشار نامه‌ای سرگشاده، ضمن بیان ۱۷ درخواست و چند پرسش، خواستار توجه سران قوا به نقطه نظرات و کسب مشورت در جهت بهبود وضعیت بازار شد ... به گونه‌ای که تقریباً نیمی از ایرانیان ۴۰ درصد دارایی خود در بورس از دست دادند و اینک بی‌پناه و درمانده در بحران کرونا دست به دامان شما شده ... آدرس مطلب: سایت خبرگزاری تسنیم - <https://b2n.ir/m92300>

نایب رئیس مجلس خطاب به دولت اعلام کرد: ۴۶ میلیون نفر از مردم بعد از دعوت شما به بورس، تا ۴۰ درصد از سرمایه‌شان را از دست داده‌اند. اگر قرار است حمایتی از بازار سرمایه شود آن را مثل مسائل دیگران، معطل برجام نکنید.

آدرس مطلب: سایت خبرگزاری تسنیم - <https://b2n.ir/b34001>

۱۳ . گردهمایی فعالان حوزه هوش مصنوعی و علوم اسلامی به همت ستاد راهبری فناوری‌های هوشمند حوزه‌های علمیه و با همکاری مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه برگزار شد. محمدرضا قاسمی در ابتدا ضمن ابراز خرسندی از استقبال جامع حوزوی از تأسیس ستاد راهبری فناوری‌های هوشمند حوزه‌های علمیه اظهار داشت: پس از برگزاری نخستین همایش ملی هوش مصنوعی و علوم اسلامی که با مشارکت حدود ۷۰ موسسه علمی و نهاد اجرایی و با استقبال خوبی از سوی جامعه هدف مواجه شد، با تدبیر آیت‌الله اعرافی این ستاد شکل گرفت تا ضمن جمع‌بندی ظرفیت‌های حوزوی نسبت به کاربست هوش مصنوعی در تولید دانش اسلامی، به بررسی علمی هوش مصنوعی از منظر مبانی اسلام بپردازد. آدرس مطلب: خبرگزاری حوزه - تاریخ ۱۴۰۰/۰۲/۰۲ (۹ رمضان ۱۴۴۲ ق.ه) - <https://b2n.ir/z25688>

اولین نشست هم‌اندیشی امکان‌سنجی استفاده از هوش مصنوعی توسط متخصصین هوش مصنوعی و متخصصین در حوزه حقوق عمومی در مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی نور و به همت دفتر قم مرکز پژوهش‌های مجلس برگزار شد. ... در ادامه جلسه دکتر مینایی مشاور مدیر حوزه‌های علمیه در امور هوش مصنوعی، فناوری اطلاعات و فضای مجازی بیان داشت: امروزه صرف و نحو متن، توسط ماشین به راحتی انجام می‌شود و رابطه‌هایی که بین موجودیت‌ها وجود دارد را ماشین می‌تواند استخراج کند. جستجوی معنایی متن، در متون عادی و روزنامه‌ها قابل انجام است اما نسبت به فهم قوانین باید مورد بررسی قرار گیرد ...

آدرس مطلب: خبرگزاری حوزه - تاریخ ۱۴۰۰/۰۲/۰۶ (۱۳ رمضان ۱۴۴۲ ق.ه) - <https://b2n.ir/k68614>

۱۴ . مرکز توسعه فناوری‌های نوظهور دیجیتال با حمایت ستاد توسعه فناوری‌های اقتصاد دیجیتال و هوشمندسازی معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری ایجاد شده است. این مرکز به دنبال استفاده حداکثری از تمامی ظرفیت‌های موجود کشور، با اولویت‌دهی به توسعه بنیادین فناوری‌های راهبردی هوش مصنوعی، اینترنت اشیا و زنجیره‌های بلوکی است. آدرس مطلب: سایت معاونت علمی فناوری ریاست جمهوری isti.ir/ZRVq

جهت مشاهده پیگیری‌های معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری در راستای هوشمندسازی شهرها، ک؛ پیوست شماره ۲.

۱۵ . دکتر حسن روحانی روز دوشنبه (۷ مهر ۱۳۹۹) در شانزدهمین جلسه شورای اجرایی فناوری اطلاعات، گفت: امروز هوشمندسازی شهرها باید از اولویت‌های بخش مسکن و شهرسازی و شهرداری‌ها باشد و انتظار می‌رود که در کنار توسعه شهری، به موضوع هوشمندسازی شهرها هم توجه ویژه شود.

آدرس مطلب: پایگاه اطلاع‌رسانی ریاست جمهوری - <https://b2n.ir/t81270>

۲/۱. رشد تدریجی فرایند شهرنشینی از حدود ۳۰ سال پیش تا به حال در تمام دنیا

من با یک مقدماتی جایگاه هوش مصنوعی در اسناد بین‌المللی را خدمت شما توضیح می‌دهم: حرف اول این است که ما باید توجه کنیم که به گزارش هیئتات (Habitat) از حدود ۳۰ سال پیش فرایند شهرنشینی در کل دنیا رشد پیدا کرده است. (این مواردی که من می‌خوانم همه آمارهای بین‌المللی هستند). هیئتات، برنامه مسکن ملل متحد است و مجموعه‌ای است که از سال ۱۹۸۰ ذیل مجمع عمومی سازمان ملل تشکیل شده و اصطلاحاً رسالت خودش را بهبود سکونت‌گاه‌ها و مناطق شهری تعریف کرده است.^{۱۶} جالب است بدانید که آغاز کارش در ایران در اوج فتنه سال ۱۳۸۸ بوده است. یعنی الحاق ایران به برنامه مسکن ملل متحد از سال ۱۳۸۸ بوده است.^{۱۷}

هیئتات یک مجموعه بین‌المللی است که راجع به مسئله شهرنشینی و بهبود زندگی شهرنشین‌ها دارد فعالیت می‌کند و تا به حال سه کنفرانس بین‌المللی مهم داشته است: یک کنفرانس بین‌المللی در سال ۱۹۷۶ در ونکوور کانادا داشته است.^{۱۸} آنجا وقتی بحث می‌کردند اعلام کردند که ۳۸ درصد جمعیت دنیا شهرنشین هستند. یعنی وقتی هیئتات در سال ۱۹۷۶ کارهای مقدماتی خود را انجام داده است شهرنشینی حدود ۳۸ درصد بوده است.^{۱۹}

۲۰ سال بعد از آن در سال ۱۹۹۶، هیئتات ۲ در استانبول ترکیه برگزار شده است،^{۲۰} باز کارشناسان حوزه شهری اعلام کرده‌اند که جمعیت شهرنشین‌های دنیا ۴۵ درصد شده است.^{۲۱}

^{۱۶} The UN-Habitat's vision of "a better quality of life for all in an urbanizing world" is bold and ambitious. UN-Habitat works with partners to build inclusive, safe, resilient and sustainable cities and communities. UN-Habitat promotes urbanization as a positive transformative force for people and communities, reducing inequality, discrimination and poverty.

برنامه اسکان ملل متحد: اهداف این برنامه عبارت است از: دیدگاه UN-Habitat در مورد "کیفیت بهتر زندگی برای همه در یک جهان شهری" جسورانه و بلند پروازانه است. UN-Habitat با شرکای خود برای ایجاد شهرها و جوامع فراگیر، ایمن، مقاوم و پایدار همکاری می‌کند. UN-Habitat شهرنشینی را به عنوان یک نیروی مثبت تغییر دهنده برای مردم و جوامع، کاهش نابرابری، تبعیض و فقر، ترویج می‌کند.

آدرس مطلب: سایت برنامه اسکان ملل متحد (هیئتات) - <https://unhabitat.org/about-us>

^{۱۷} دفتر هیئتات در ایران در سال ۱۳۸۸ با تمرکز بر موضوع کاهش آثار خطرات و بلایای طبیعی و بر اساس موافقت‌نامه‌ای بین برنامه اسکان بشر ملل متحد و دولت جمهوری اسلامی ایران تاسیس گردید.

آدرس مطلب: سایت اسکان بشر ملل متحد (هیئتات) در ایران - <https://unhabitat.org.ir>

^{۱۸} The first international UN conference to fully recognize the challenge of urbanization was held in ۱۹۷۶ in Vancouver, Canada.

اولین کنفرانس بین‌المللی سازمان ملل متحد (هیئتات) به رسمیت شناختن چالش شهرنشینی در سال ۱۹۷۶ در ونکوور کانادا برگزار شد.

آدرس مطلب: سایت برنامه اسکان ملل متحد

<https://b2n.ir/s9۰۹۰۴>

^{۱۹} به گزارش بانک جهانی، در سال ۱۹۷۶، ۳۷/۹۳۹ درصد از مردم جهان شهرنشین بوده‌اند.

آدرس مطلب: از سایت بانک جهانی

<https://b2n.ir/w۷۵۱۰۸>

^{۲۰} In ۱۹۹۶, the United Nations held a second conference on cities - Habitat II - in Istanbul, Turkey...

در سال ۱۹۹۶، سازمان ملل دومین کنفرانس در مورد شهرها - هیئتات ۲ - را در استانبول، ترکیه برگزار کرد....

آدرس مطلب: سایت برنامه اسکان ملل متحد (هیئتات)

<https://b2n.ir/s9۰۹۰۴>

^{۲۱} بنا به گزارش بانک جهانی، در سال ۱۹۹۶، جمعیت شهرنشین جهان ۴۵/۲۰۳ درصد از جمعیت کل جهان بوده.

آدرس مطلب: سایت بانک جهانی

<https://b2n.ir/w۷۵۱۰۸>

هوش مصنوعی و طرح جایگزین

در سال ۲۰۱۶ در کیوتو اکوادور، هیئتات ۳ برگزار شده است.^{۲۲} در آنجا آماری که سازمان‌های بین‌المللی اعلام کرده‌اند این است که پدیده شهرنشینی به ۵۵ درصد رسیده است. همانجا پیش‌بینی کرده‌اند که تا سال ۲۰۵۰ شهرنشینی دو برابر خواهد شد. یعنی تقریباً همه مردم دنیا شهرنشین خواهند بود. پس این مسئله اول که به لحاظ تاریخی، دنیایی که ذیل مدیریت سازمان ملل متحد دارد فعالیت می‌کند سبک زندگی شهری را گسترش داده است و مردم را به سمت زندگی شهری سوق داده است. این یک مقدمه مهمی است.

یا باز به گزارش سند توسعه پایدار ۲۰۳۰ در بخش سوم^{۲۳}: در طول دوران اجرای سند توسعه هزاره - یعنی همان سند توسعه هشت آرمان که قبل از این سند توسعه پایدار ۲۰۳۰ که از سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۵ مطرح بود^{۲۴} - شهرهایی که بالای یک میلیون جمعیت داشتند از ۲۷۰ شهر به ۵۰۱ شهر رشد یافته است. همچنین پیش‌بینی شده که تا پایان سال ۲۰۳۰ یعنی پایان سند توسعه پایدار ۲۰۳۰ شهرهای بالای یک میلیون دنیا ۶۶۲ شهر خواهد شد. پس ببینید وضعیت شهرنشینی در دنیا اینگونه است.

باز یک آمار دیگر هم وجود دارد که این هم مهم است: در طول سال‌های اجرای سند توسعه هزاره فقط ۲۹ ابرشهر - یعنی شهرهای بالای ۱۰ میلیون نفر جمعیت - داشته‌ایم. ولی پیش‌بینی می‌شود که ابرشهرها تا پایان سال ۲۰۳۰ به ۴۱ شهر می‌رسند.^{۲۵} نه تنها شهرنشینی گسترش پیدا کرده است؛ بلکه ما داریم از شهرهای کوچک هم عبور می‌کنیم و به پدیده ابرشهر و کلان‌شهر می‌رسیم.

۲۲ . In October ۲۰۱۶, at the UN Conference on Housing and Sustainable Urban Development - Habitat III - member states signed the New Urban Agenda.

در اکتبر ۲۰۱۶، در کنفرانس سازمان ملل در مورد مسکن و توسعه پایدار شهری - هیئتات ۳ - کشورهای عضو دستور کار شهری جدیدی را امضا کردند.

آدرس مطلب: سایت برنامه اسکان ملل متحد (هیئتات)

<https://b2n.ir/s9۰۹۰۴>

۲۳ . Good Health and Well-being

۲۴ . ۲۰۰۰, building upon a decade of major United Nations conferences and summits, world leaders came together at the United Nations Headquarters in New York to adopt the United Nations Millennium Declaration.

The Declaration committed nations to a new global partnership to reduce extreme poverty, and set out a series of eight time-bound targets - with a deadline of ۲۰۱۵ - that have become known as the Millennium Development Goals (MDGs).

The ۸MDG Goals: ۱-Eradicate extreme poverty and hunger. ۲-Achieve universal primary education. ۳-Promote gender equality and empower women. ۴-Reduce child mortality. ۵-Improve maternal health. ۶-Combat HIV/AIDS, malaria and other diseases. ۷-Ensure environmental sustainability. ۸-Develop a global partnership for development.

اهداف توسعه هزاره: در سپتامبر ۲۰۰۰، با ساختن یک دهه از کنفرانسها و اجلاسهای مهم سازمان ملل، رهبران جهان در مقر سازمان ملل متحد در نیویورک گرد هم آمدند تا اعلامیه هزاره سازمان ملل را تصویب کنند.

این اعلامیه ملت‌ها را به مشارکت جهانی جدید متعهد کرد تا فقر شدید را کاهش دهد و مجموعه‌ای از هشت هدف محدود - با ضرب الاجل سال ۲۰۱۵ - را تعیین کند که به اهداف توسعه هزاره (هزاره هزاره) معروف شده‌اند.

۸ هدف MDG (اهداف توسعه هزاره): ۱. فقر و گرسنگی شدید را از بین ببرد. ۲. تحصیلات ابتدایی جهانی را بدست آورد. ۳. برابری جنسیتی را تقویت کرده و زنان را توانمند کنید. ۴. کاهش مرگ و میر کودکان. ۵. سلامت مادر را بهبود ببخشید. ۶. مبارزه با HIV / AIDS، مالاریا و سایر بیماری‌ها. ۷. اطمینان از پایداری محیط زیست. ۸. ایجاد یک مشارکت جهانی برای توسعه.

آدرس مطلب: سایت برنامه توسعه ملل متحد - <https://b2n.ir/u۹۱۹۵۴>

۲۵ . In ۲۰۲۰ there are ۱۹۳۴ metropolises with more than ۳۰۰۰۰۰ inhabitants representing approximately ۶۰٪ of the world's urban population.

At least ۲/۵۹ billion people live in metropolises in ۲۰۲۰ which is equivalent to one third of the global population. ۳۴ metropolises have surpassed ۱۰ million inhabitants; while ۵۱ have a population of ۵ to ۱۰ million; ۴۹۴ of ۱۰ to ۵ million; and ۱۳۵۵ of ۳۰۰۰۰۰ to ۱ million

۲/۲. ایجاد عوارض و معضلات فراوان برای مردم؛ نتیجه رشد فزاینده شهرنشینی

این رشد مسئله شهرنشینی، یک عوارضی برای زندگی مردم ایجاد کرده است که بنده در همینجا به برخی از آنها اشاره می‌کنم. خواهش می‌کنم به کارنامه تمدن مدرنیته با دقت مضاعفی توجه کنید:

۲/۲/۱. زاغه‌نشین شدن یک چهارم مردم دنیا؛ اولین معضل رشد شهرنشینی

اولین عارضه این نوع از مدیریت این بوده که طبق گزارش بحران‌های شهری ۲۰۱۶ - که گزارشی است که هیبتات و سازمان ملل منتشر کرده است - ۱/۸ میلیارد نفر زاغه‌نشین در دنیا داریم^{۲۶} یعنی مدرنیته در اوج مدیریت خودش، یک چهارم مردم دنیا را زاغه‌نشین کرده است. بله! رشد شهرنشینی اتفاق افتاده است؛ ولی بر خلاف تصور ساده‌اندیشان، نتیجه زندگی شهری این شده است که یک چهارم مردم دنیا زاغه‌نشین هستند و در حاشیه شهرها زندگی می‌کنند، و اصلاً زندگی خوبی ندارند، و وضعیت زندگی آنها وضعیت وخیمی است.

۲/۲/۱/۱. بی‌خانمان‌ها، ساکنان خانه‌های تک اتاقه، ساکنان مناطق غیررسمی، ساکنان مناطق فرسوده شهری؛ چهار گروه عمده از

زاغه‌نشینان در اسناد بین‌المللی

در اسناد بین‌المللی این حدود یک چهارم جمعیت زاغه‌نشین که در دنیا هستند عمدتاً در چهار گروه طبقه‌بندی می‌شوند: یکی تعداد ساکنان خانه‌های تک اتاقه. بنده توضیح دهم خانه‌های تک اتاقه در برخی شهرها یعنی خانه‌هایی که ده متر مساحت دارند مثل آنچه در شهرهای بزرگ ژاپن رقم خورده است. در ایران هم دوستان توسعه‌گرای ما می‌خواستند خانه ۲۵ متری بسازند.^{۲۷} این وضعیت بدی است که در اسناد بین‌المللی تعبیر "فقر اسکان" عنوان شده است. بخش عمده‌ای از اینها بی‌خانمان‌ها هستند یعنی حتی آن خانه‌های تک اتاقه را هم ندارند که از آنها استفاده کنند. بخش عمده‌تر از این عددی که عرض کردم ساکنان مناطق غیررسمی هستند که به اصطلاح عرفی، ما به آنها زاغه‌نشین‌ها می‌گوییم که حتی آب و فاضلاب بهداشتی هم در اختیار ندارند. چهارمین دسته از این جمعیت هم جمعیت ساکن در مناطق فرسوده شهری هستند.

در سال ۲۰۲۰ ۱۹۳۴ کلانشهر با بیش از ۳۰۰،۰۰۰ نفر ساکن وجود داشته که تقریباً ۶٪ جمعیت شهری جهان را شامل میشود. حداقل ۲/۵۹ میلیارد نفر در کلانشهرها در سال ۲۰۲۰ زندگی می‌کردند که معادل یک سوم جمعیت جهانی است. جمعیت ساکنان ۳۴ کلانشهر از ۱۰ میلیون نفر عبور کرده اند. در حالی که ۵۱ کلانشهر، بین ۵ تا ۱۰ میلیون نفر جمعیت داشتند. ۴۹۴ کلانشهر از ۱ تا ۵ میلیون نفر؛ و ۱۳۵۵ کلانشهر ۳۰۰۰۰ تا ۱ میلیون نفر جمعیت داشتند.

آدرس مطلب: سایت برنامه اسکان ملل متحد (هیبتات)

<https://b2n.ir/e-6792>

۲۶. More than ۱/۸ billion people worldwide lack adequate housing.

بیش از ۱/۸ میلیارد نفر در جهان فاقد مسکن مناسب هستند.

آدرس مطلب: سایت برنامه اسکان ملل متحد - <https://b2n.ir/j85661>

۲۷. اواخر آذر سال گذشته بود که معاون معماری و شهرسازی شهرداری تهران از طرح ساخت **خانه‌های ۲۵ تا ۴۰ متری** خبر داد و گفت که احداث این نوع واحدها نه یک انتخاب، بلکه ضرورت است. این طرح که سر و صدای زیادی به پا کرد و موافقان و مخالفانی داشت، اخیراً طبق یک تفاهم‌نامه به تایید شهرداری تهران و وزارت کشور رسیده که بر اساس آن در پایتخت واحدهای کوچک تولید خواهد شد. پاسخگویی به بخش مهمی از نیاز بازار مسکن، افزایش عرضه و کاهش تقاضا از جمله فواید این طرح عنوان می‌شود؛ هرچند مخالفانی نیز حتی در مدیریت شهری دارد که معتقدند نباید الگوی مصرف را به زندگی در این نوع واحدها عادت بدهیم.

آدرس مطلب: سایت خبرگزاری دانشجویان ایران (ایسنا) - <https://b2n.ir/p86329>

۲/۲/۲. وخیم شدن وضعیت سلامت مردم؛ دومین معضل رشد شهرنشینی

همینجا بگویم که آنقدر وضع زندگی شهری وخیم است که WHO مهم‌ترین طرح خودش را که طرح پوشش همگانی سلامت است برای بهبود سلامت این جمعیت شهرنشین قرار داده است. در عرف کارشناسی ما و در تبلیغات گفته می‌شود که زندگی شهری زندگی خوبی است. من دارم وضعیت زندگی شهری را آرام‌آرام از منظر اسناد بین‌المللی بررسی می‌کنم. مسئله سلامت یکی از نیازهای اولیه انسان است. تمدن مدرنیته بعد از سال‌ها که به وجود آمده و تجربه‌های پیاپی که در دنیا داشته است الان وضعیت را به جایی رسانده است که WHO می‌گوید وضعیت سلامت جمعیت شهری وضعیت خوبی نیست و این ایده پوشش همگانی سلامت - که در ایران هم اجرایی شد - را برای بهبود سلامت این جمعیت طراحی کرده‌ام و پیش می‌برم.

۲/۲/۳. افزایش ناامنی و از بین رفتن رفاه و آرامش مردم؛ سومین معضل رشد شهرنشینی

یکی دیگر از اتفاقاتی که در شهرها رقم خورده «تعارض شهرک‌های اشباح و حاشیه وحشی» است. بنده دارم اصطلاحات موجود در اسناد بین‌المللی را عیناً بازگو می‌کنم. یعنی ما یک جاهایی در شهرها داریم که اصطلاحاً به آنها «شهرک‌های اشباح» یعنی خانه‌های خالی می‌گویند. شما در محیط‌های شهری به مقادیر فراوان، خانه‌هایی پیدا می‌کنید که استفاده‌ای از آنها نمی‌شود؛ چون سود سازنده خانه و آن انبوه‌ساز در این است که خانه را نگه دارد تا گران شود. در همان شهرها «حاشیه وحشی»^{۲۸} دارید و با پدیده حاشیه نشینی روبرو هستید.

طبق گزارش هیئات، وضعیت کشورهای آسیایی و شرقی از حیث حاشیه‌نشینی و وخامت اوضاع شهرنشینان بهتر است تا وضعیت کشورهای اروپایی و کشورهای توسعه‌یافته. یعنی اتفاقاً هرچه کشورها توسعه‌یافته‌تر شده‌اند سطح رفاه مردم پایین آمده است.

این هم یکی از عوارض دیگری است که در این شهرها به وجود آمده است. لذا کار به جایی رسیده است که در سال ۲۰۱۵ در بخش یازدهم سند توسعه پایدار ۲۰۳۰^{۲۹} وقتی خواستند بگویند که ما در حوزه شهر و مسکن می‌خواهیم چکار کنیم؟ گفته‌اند ما به دنبال "سکونت‌گاه‌های امن و تاب‌آور" برای مردم هستیم.

وضعیت آلودگی هوا، وضعیت تنفس مردم، گسترش بیماری‌ها و دیگر عوامل، وضعیت را به شکلی در آورده است که هیئات اعلام می‌کند در شهرهای دنیا مهم‌ترین‌المان، علامت فقر است. یعنی وقتی شما وارد شهری می‌شوید به صورت آشکار علائم فقر را در آن شهرها مشاهده می‌کنید و این وضعیتی نیست که بتوان آن را تحمل کرد و ممکن است به جنگ جهانی و جنگ‌های شهری ختم شود. بنابراین سازمان ملل آمده و می‌خواهد مسئله را علاج کند.

^{۲۸} . Squatter settlement is defined as a low residential area, which has developed without legal right to the land or permission from the concerned authorities to build, and as a result, of their illegal status, infrastructure and services are usually inadequate (UN-Habitat ۲۰۰۳).

سکونتگاه غیر معمو، یک منطقه مسکونی پست است، که بدون حق قانونی زمین یا مجوز از مقامات مربوطه برای ساخت و ساز توسعه یافته است و بخاطر وضعیت غیرقانونی، زیرساخت‌ها و خدمات آنها معمولاً ناکافی است. (UN-Habitat ۲۰۰۳)

آدرس مطلب: از کتابی با نام

«Sustainable Cities and Communities»

آدرس مطلب از انتشارات اسپینگل:

https://link.springer.com/referenceworkentry/10.1007/978-3-319-71061-7_49-1

پس تا اینجا مجموعه گزارش‌هایی داریم مبنی بر اینکه زندگی شهری یک زندگی بهم ریخته و پُر از چالش است. باز هم برای چندمین بار تاکید می‌کنم که: به خلاف تبلیغاتی که می‌گویند زندگی شهری بهتر از زندگی‌های روستایی است، اسناد سازمان ملل در بخش‌های مختلف به استناد آمارهای خودشان، این گزاره را در ذهن ما نفی می‌کند و اتفاقاً شهر را مجموعه‌ای از چالش‌ها، اصطکاک‌ها، ناامیدی‌ها، تنهایی‌ها و معضلات مختلف معرفی می‌کند.

۲/۲. لزوم علاج وضعیت وخیم شهری؛ مهم‌ترین کار مدیران شهری دنیا برای مبارزه با چالش‌های شهری

از اینجا بحث دارد شکل می‌گیرد؛ من از اینجا می‌خواهم به سمت بحث هوش مصنوعی بروم. حالا ما یک وضعیت شهری وخیم داریم و باید علاجش کنیم همه هم باید کمک کنند وگرنه این شکاف موجود در میان فقیر و غنی در نهایت خودش کل نظم جامعه را از بین می‌برد. مثلاً جنبش جلیقه زردها را در فرانسه و جنبش ضد وال استریت را در آمریکا ایجاد می‌کند. در خود تهران ما به دلیل بی‌تدبیری‌هایی که سر قضیه بنزین در آبان‌ماه ۱۳۹۸ رقم خورد همین چالش‌ها به وجود آمد. تفاوتی نمی‌کند: زندگی شهری در همه جای دنیا چالش ایجاد کرده است و باید آن را علاج کرد.

۲/۲/۱. طراحی «سیاست‌های ملی شهری»؛ مهم‌ترین مأموریت برنامه مسکن ملل متحد برای علاج وضعیت وخیم شهری

حالا اینجا است که هیبتات، مهم‌ترین کار خودش برای مبارزه با چالش‌های شهری را با عنوان «طراحی سیاست‌های ملی شهری» مطرح می‌کند.^{۳۰} خواهش می‌کنم دقت کنید! این اتفاق، قدیمی نیست. اصلاً این اصطلاح سیاست ملی شهری، اصطلاح جدیدی است که پنج شش سال است که مطرح شده است. گفته‌اند ما باید برویم به سمت اینکه سیاست ملی شهر داشته باشیم تا بتوانیم با این چالش‌ها مقابله کنیم.

۲/۲/۱/۱. نیجریه، میانمار و ایران؛ سه کشور پایلوت برای اجرای «سیاست‌های ملی شهری» برنامه مسکن ملل متحد

به عرایض بنده دقت کنید! من امروز می‌خواهم حرف‌های مهمی را بزنم. در کجا تصمیم گرفته‌اند که سیاست ملی شهر را اجرایی کنند؟ همانطور که عرض کردم در کیوتو اکوادور در سال ۲۰۱۶. در آنجا گفتند برای اجرای سیاست ملی شهر، سه کشور را پایلوت قرار می‌دهیم: نیجریه، میانمار و ایران. یعنی پایلوت این ایده جدید این سه کشور است^{۳۱} و مهم‌ترین کشور هم در این کشورهایی که

^{۳۰} The development of a national urban policy is the key step for reasserting urban space and territoriality. It is also vital in providing the needed direction and course of action to support urban development. The Policy provides an overarching coordinating framework to deal with the most pressing issues related to rapid urban development, including slum prevention and regularization, access to land, basic services and infrastructure, urban legislation, delegation of authority to sub-national and local governments, financial flows, urban planning regulations, urban mobility and urban energy requirements as well as job creation.

تدوین سیاست ملی شهری، گام اصلی برای تثبیت فضای شهری و ایجاد حکومتی مستقل است. این امر همچنین در جهت دهی و اقدامات لازم جهت حمایت از توسعه شهری، امری حیاتی است. این سیاست یک چارچوب هماهنگ کننده کلی برای مقابله با مهم‌ترین مسائل مربوط به توسعه سریع شهری فراهم میکند، از جمله: پیشگیری و منظم سازی زاغه‌نشینی، دسترسی به زمین، خدمات و زیرساخت‌های اساسی، قوانین شهری، تفویض اختیار به دولتهای فرعی و محلی، جریان‌های مالی، مقررات برنامه ریزی شهری، تحرک شهری و نیازهای انرژی شهری و همچنین ایجاد اشتغال.

آدرس مطلب: برنامه اسکان ملل متحد(هیبتات) - <https://b2n.ir/s9v۰۷۷>

^{۳۱} علی چگنی مدیرکل دفتر برنامه‌ریزی و اقتصاد مسکن در گفتگو با خبرنگار پایگاه خبری وزارت راه و شهرسازی درباره جزئیات و همچنین اهداف برگزاری اولین کارگاه سیاست ملی شهری به ارایه نکاتی پرداخت و گفت: سیاست ملی شهری (National Urban Policy) از حدود ۳ سال پیش در دستور کار هیبتات قرار گرفت. این طرح در سه کشور ایران، ایالت نیجر در نیجریه و کشور میانمار به عنوان پایلوت اجرا می‌شود.

عرض کردم کشور ایران است. در نیجریه، این طرح فقط در ایالت نیجر اجرا می‌شود اما در ایران، برنامه برای تبریز، کرمانشاه، تهران، قم، پزند و... طراحی شده است. یک برنامه وسیعی برای ایران خصوصا در زمان وزارت وزیر لیبرال شهرسازی، آقای آخوندی در این حوزه در ایران شروع شده است و قرار است ما سیاست ملی شهر داشته باشیم تا بتوانیم با چالش‌های شهری مقابله کنیم.^{۳۲}

۲/۲/۱/۲. هوشمندسازی شهرها (Smart City)؛ اولین و مهم‌ترین بخش از «سیاست‌های ملی شهری» برنامه مسکن ملل متحد
 حال در اینجا سؤالی مطرح می‌شود: سیاست ملی شهر چیست که قرار است در این سه کشور به عنوان پایلوت اجرا گردیده، ارزیابی شده و سپس در همه کشورهای دنیا تعمیم پیدا کند؟ آقایان گفته‌اند که: سیاست ملی شهر دو قسمت دارد: یک اسمارت سیتی (Smart City)^{۳۳} و یکی هم گرین سیتی (Green City)^{۳۴}. دو طرح هست که قصد دارند در این کشور اجرا کنند: هوشمندسازی شهرها و مسئله فضای سبز شهرها و شهر سبز برای رفع آلودگی هوا و آلودگی‌های زیست محیطی که در شهرها به وجود آمده است.^{۳۵} آرام‌آرام دارد جایگاه بحث شهر هوشمند مشخص می‌شود: اسمارت سیتی (Smart City) اولین و مهم‌ترین بخش از «سیاست ملی شهر» است، و موضوع «سیاست ملی شهر» هم مبارزه با چالش‌های شهری است.^{۳۶} پس یک قدم به

آدرس مطلب: پایگاه خبری وزارت راه و شهرسازی - پنجشنبه ۵ بهمن ۱۳۹۶

<https://b2n.ir/z/۱۸۴۱۸>

۳۲. محمدسعید ایزدی معاون وزیر راه و شهرسازی و مدیرعامل شرکت عمران و بهسازی شهری ایران از همکاری وزارت راه و شهرسازی با دفتر هیئتها در اجرای برنامه‌های **بازآفرینی شهری** در کشور خبر داد و گفت: برگزاری کارگاه آموزشی، بازآفرینی محله دیمج و محله سردار قزوین، سه پروژه نخست این برنامه‌ها خواهد بود. محمدسعید ایزدی در گفتگو با خبرنگار پایگاه خبری وزارت راه و شهرسازی درخصوص **اجرای شدن دو سیاست شکوفایی شهرها و بازآفرینی شهری با همکاری دفتر برنامه اسکان بشر ملل متحد در ایران** (یوان هیئتها) اعلام کرد: ما این دو سیاست را که وجوه مشترک بسیار بالایی داشته و هدف هردوی آن‌ها ارتقای کیفیت سطح زندگی است باهم تلفیق کرده و پایلوت خود را شهر قزوین انتخاب کردیم.

آدرس مطلب: پایگاه خبری وزارت راه و شهرسازی - ۲۹ مهر ۱۳۹۵/۲۸۴۸۳۳۹۵

<https://b2n.ir/y/۲۸۴۸۳۳۹۵>

۳۳. شهر هوشمند.

A smarter city is one that makes optimal use of all the interconnected information available to better understand and control operations and to optimize the use of limited resources.

شهری هوشمندتر است که برای درک و کنترل بهتر عمل‌ها و بهینه‌سازی استفاده از منابع محدود، از همه اطلاعات بهم پیوسته موجود استفاده بهینه می‌کند.

آدرس مطلب از کتاب «Livable Cities of the Future: Proceedings of a Symposium Honoring the Legacy of George Bugliarelli»، فصل «IBM Intelligent Operations Center: A Breakthrough in Information Technology for Smarter Cities».

ص ۸۹، نویسندگان: Ruthie D. Lyle and Colin Harrison

لینک مطلب از سایت آکادمی ملی علوم ایالات متحده آمریکا:

<https://b2n.ir/n/۰۹۹۹۹>

۳۴. شهر سبز.

۳۵. A national urban policy provides a framework to manage urbanisation, to guide countries to utilise **smart** and **green** principles .

سیاست ملی شهری چارچوبی را برای مدیریت شهرنشینی و راهنمایی کشورها برای استفاده از اصول (شهر) هوشمند و سبز فراهم می‌کند.

آدرس مطلب: از کتاب «Developing National Urban Policies: Ways Forward to Green and Smart Cities»، قسمت Forward، صفحه V

نویسندگان: Debolina Kundu, Remy Sietchiping, Michael Kinyanjui

از انتشارات اشپینگل در سال ۲۰۲۰

لینک دائلود کتاب از سایت برنامه اسکان ملل متحد (هیئتها): <https://b2n.ir/m/۰۰۳۲۶>

۳۶. علی چگنی دفتر برنامه‌ریزی و اقتصاد مسکن ادامه داد: سیاست ملی شهری دو محور اصلی - Smart City- هوشمند بودن شهرها و دیگری بحث Green City شهرها (رعایت مسایل محیط‌زیستی و توسعه پایدار) را مورد مطالعه قرار می‌دهد تا در نهایت محورهای توسعه شهری و سیاست ملی شهری از آن منتج شود.

آدرس مطلب: پایگاه خبری وزارت راه و شهرسازی - <https://b2n.ir/z/۱۸۴۱۸>

سمت آن رفتیم که جایگاه هوش مصنوعی در اسناد بین‌المللی را بحث کنیم. این، اجمال گزارشی است که من از ده‌ها سند بین‌المللی امروز خدمت شما ارائه دادم. عرض کردم که اگر فرصتی باشد باید اینها را مفصل‌تر بحث کنیم. مثلاً یک موردی که لازم می‌دانم اینجا تأکید کنم این است که اساساً وقتی WHO دارد در بحث پیشگیری از بیماری وارد شده و عوامل مهم بیماری در دنیا را برمی‌شمرد به صراحت اذعان می‌کند که شهرنشینی، عامل ایجاد بیماری است. پس بحث در حوزه شهر، بسیار مفصل‌تر است از آنچه امروز مطرح کردیم منتها این مهم است که وقتی داریم راجع به شهر هوشمند بحث می‌کنیم گزارش‌هایمان ناقص نباشد. دوستان ما اطلاع دارند که بنده دأبم این نیست که به اسناد بین‌المللی ارجاعات تفصیلی بدهم، اما امروز در آغاز بحث، این ارجاعات را پُررنگ مطرح کردم برای اینکه بگویم گزارش دوستان راجع به هوش مصنوعی گزارش دقیق نیست؛ مثلاً گفته می‌شود که: مسئله هوش مصنوعی، می‌تواند یک نرم‌افزاری را آماده کند که آن نرم‌افزار در حکم دستیار برای فقیه باشد. بعد فلان فقیه هم در مصاحبه با یک خبرگزاری مهم بگوید که فحص در آیات و روایات از باب مقدمه‌الواجب، واجب است و اگر ما بتوانیم دستیاری برای مسئله فحص طراحی کرده و الگوریتمی (Algorithm)^{۳۷} که فحص فقیه را دقیق‌تر کند داشته باشیم از باب مقدمه‌الواجب، لازم است که به آن پردازیم.^{۳۸} این گزارش راجع به هوش مصنوعی کجا؟ و این گزارشی که بنده از اسناد بین‌المللی عرض کردم کجا؟! اگر قرار است بنده و شما پیرامون مسئله‌ای اظهارنظر کنیم عرض بنده این است که باید به مثابه یک انسان ملاً وارد بحث شده و بدانیم اصل داستان از چه قرار است.

۲/۲/۱/۲/۱. مدیریت متمرکز شهری و به وجود آمدن آبرشهرها؛ علت روی آوردن به هوش مصنوعی

پس ما الان با پدیده سیاست خطرناک شهر روبرو هستیم؛ بخش مهمی از سیاست ملی شهر هم فناوری‌های هوشمند است. حالا قرار است چه اتفاقی بیفتد؟ من کمی در مورد اسمارت سیتی توضیح دهم. چون تمرکز جمعیت در شهرها اتفاق افتاده است، دیگر واحدهای کوچک جمعیتی ندارید. مثلاً آبرشهرها را دارید که بیش از ده میلیون جمعیت دارند یا شهرهای بالای یک میلیون جمعیت تا سال ۲۰۳۰ به تعداد ۶۶۲ شهر می‌رسد. پس شما با پدیده داده‌های بزرگ روبرو خواهید شد. وقتی می‌خواهید اینگونه شهرها را اداره کنید، دیگر داده‌ها و اطلاعاتی که برای اداره این شهر لازم است از سنخ داده‌های محلی نیست و اصطلاحاً داده‌های

^{۳۷} Algorithm, systematic procedure that produces—in a finite number of steps—the answer to a question or the solution of a problem.

The name derives from the Latin translation, *Algoritmi de numero Indorum*, of the 9th-century Muslim mathematician al-Khwarizmi's arithmetic treatise "Al-Khwarizmi Concerning the Hindu Art of Reckoning."

الگوریتم، روشی سیستماتیک که - در تعداد محدودی گام - پاسخ به یک سوال یا حل یک مسئله را تولید می‌کند. این نام از ترجمه لاتین، *Algoritmi de numero Indorum*، از رساله ریاضی دان مسلمان الخوارزمی در قرن ۹ "الخوارزمی در مورد هنر حسابداری هندو" گرفته شده است.

آدرس مطلب: سایت رسمی دانشنامه بریتانیکا - <https://b2n.ir/w4-0351>

۲۶. آیت الله شب‌زنده‌دار در گفت‌وگوی تفصیلی با رسا: حتی اگر حوزه علمیه بتوانند در عمیق‌تر و دقیق‌تر شدن این ابزار موثر باشد؛ این کار از باب مقدمه واجب، واجب خواهد بود؛ اگر از ابزار جدید بهره‌نگیریم در درگاه خداوند متعال مسؤول هستیم؛ چرا که در این صورت اجتهادها دقت کمتری خواهند داشت بنابراین از فناوری جدید که خداوند به بشر ارزانی داشته باید بهره‌لازم گرفته شود. از هوش مصنوعی می‌توان به عنوان یک مشاور استفاده کرد؛ اگر فقیه فرصت یا امکان مراجعه را نداشته باشد، می‌تواند از این دستیار استفاده کند؛ مثلاً فقیه می‌تواند به راحتی به کتاب‌های مختلف مراجعه کند.

آدرس مطلب: خبرگزاری رسا - rasanews.ir/002nrC

بزرگ شکل می‌گیرد و باید روی مسئله داده‌های بزرگ، محاسبات قوی اتفاق بیافتد. پس ما برای تحلیل این داده‌های بزرگ به الگوریتم‌های پیشرفته نیاز داریم. این نکته مهمی است که باید به آن توجه کنیم.

۲/۲/۱/۲/۲. نیاز مدیریت شهری متمرکز در آبرشهرها به تحلیل و محاسبه داده‌های کلان در حوزه‌های کسب و کار، حمل و نقل، آموزش

و پرورش، قوانین، امور مالی و تولید؛ علت روی آوردن به هوش مصنوعی

داده‌های بزرگی که نیاز به تحلیل و مدیریت دارند پنج عرصه مهم است: یکی از آنها حوزه کسب و کار است؛ ما باید به سمت کسب و کارهای دیجیتال برویم. این مهم‌ترین بحث است که در هوش مصنوعی به آن توجه می‌شود. البته ملحق به مسئله کسب و کار، مسئله حمل و نقل است که باید به آن توجه شود. هوش مصنوعی در عرصه آموزش و پرورش ورود پیدا کرده و برای اداره و حل مشکلات شهری اقدام می‌کند. مثلاً یکی از فوائد هوش مصنوعی این است که از رفت و آمدهای شما به محیط‌های آموزشی کم کرده و از آن اصطکاک‌ها و ترافیک‌ها جلوگیری می‌کند. وقتی انسان مدیر شهری یا بین‌المللی باشد به هوش مصنوعی اینگونه نگاه می‌کند. هوش مصنوعی در حوزه امور مالی، خیلی کارآمد خواهد بود؛ چون داده‌های بزرگ وجود دارد و هزاران شرکت دارید که باید همه اینها حسابرسی شده و معلوم شود که اینها در حال اختلاس و یا محاسبه درست هستند یا خیر. قوانین حوزه‌های مختلف زیاد می‌شوند. بنده همیشه عرض کرده‌ام در همین ایران خودمان از وقتی زندگی شهری را شروع کرده‌ایم صد هزار بسته قانونی داریم بنابراین تحلیل این قوانین به دستیار قضائی و حقوقی نیاز دارد. چون هوش طبیعی نمی‌تواند صد هزار بسته قانونی را تحلیل کند و حتماً باید به سمت هوش مصنوعی بروید. و [آخرین قسمتی که هوش مصنوعی بکار می‌آید] در عرصه تولید است. اینها پنج عرصه‌ای هستند که شما باید الگوریتمی طراحی کنید تا داده‌های بزرگ این حوزه‌ها را تحلیل کنید.

پس ببینید اصلاً مساله هوش مصنوعی این چیزی که تا حالا به من و شما گفته‌اند نیست! اینکه به صورت ساده می‌گویند: هوش مصنوعی اگر بیاید زندگی آسان می‌شود؛ این گزاره کاملاً تبلیغاتی است. ولی نمی‌گویند که: خودشان با شهرنشینی زندگی را سخت کرده‌اند؛ بعد حالا برای اینکه هزینه‌های مدیریتی کاهش پیدا کند می‌گویند قرار است با هوش مصنوعی زندگی‌ها را راحت کنیم و یک زندگی بهتری را به ارمغان بیاوریم. بنده در اینجا با تأکید می‌گویم: اصلاً مساله راحتی انسان مراد نیست، بلکه راحتی کار مدیران مراد است؛ مدیرانی که در اداره شهرهای بزرگ مانده‌اند! مدل‌های حکومتی و الگوهای حکمرانی قبلی کاملاً شکست خورده است؛ شما به یک الگوی حکمرانی جدید نیاز دارید و این باید دقیق‌تر شود. بله؛ من منکر نمی‌شوم که شما خرید و فروش فردی که دارد در آپارتمان زندگی می‌کند را با یک پلتفرم (platform) اقتصادی مدیریت کرده و او را کمتر جابجا می‌کنید ولی اساساً مساله اصلی این نیست. یا مثلاً بنده که می‌خواهم امروز درس بگویم بیایم از نرم افزار نور استفاده کرده و به سرعت روایات را ببینم. ممکن است شما به بنده فوائد اینگونه هوش مصنوعی را گزارش دهید ولی مساله هوش مصنوعی در دنیا این نیست؛ بلکه منظور ایجاد یک حکمرانی جدید است! اینکه بنده همیشه عرض می‌کنم گزارش‌هایی که به فقهاء می‌دهند گزارش‌های مدیریت‌شده‌ای برای دور زدن من و شمای حوزوی است. و به دست آوردن گزارش صحیح هم چیز پیچیده‌ای نیست. بنده همیشه به آقایان گفته‌ام شما همواره کتاب‌های ابن تیمیه را می‌خوانید و می‌گویید این آقا بدعت آورده [و ما باید استدلال‌هایش را نقد کنیم]. خوب؛ به همین استدلال اسناد بین‌المللی را هم باید بخوانیم چون اسناد بین‌المللی را هم یهود و صهیونیست‌ها طراحی

کرده‌اند و به دنبال استثمار و چپاول دنیا هستند. اگر طلبه‌ها به مرور وقت بگذارند و غی و انحرافات روزگار خودشان را بررسی کنند آن وقت آرام آرام متوجه می‌شوند که در اسناد بین‌المللی یک گزارش دیگری وجود دارد ولی به ما گزارش‌های دیگری می‌دهند. حرف اصلی بنده همین است. می‌خواستم در این جلسه به صورت مستند به شما نشان دهم که: بین گزارش‌هایی که مثلا در یک نشست حوزوی راجع به هوش مصنوعی مطرح می‌شود، با آن گزارش‌هایی که در اسناد بین‌المللی در مورد هوش مصنوعی است، یا حتی گزارش‌هایی که یک استاد دانشگاه چگونگی ساخت هوش مصنوعی را - به صورت کاملا فنی - توضیح می‌دهد؛ خیلی تفاوت وجود دارد. عمده بحث این است که: شما بدانید چرا وزن این مسئله اینقدر در دنیای امروزی دارد بالا می‌رود؟! و مثلا چرا روسیه، چین، آمریکا و دیگران دارند رقابت می‌کنند که جزو کشورهای اصلی هوش مصنوعی بشوند؟ چون جمع‌بندی آکادمی‌های دنیا این است که حکمرانی‌های موجود شکست خورده است. حکمرانی‌های موجود نمی‌تواند این همه تراحم بین انسان‌ها را مدیریت کند.

فرض بفرمایید یک شهری با جمعیت ده میلیون نفری که در آن اصطکاک‌های فراوانی بین اراده‌ها به وجود می‌آید؛ که برای ایجاد امنیت در آن حتما باید از مونتورینگ و تحلیل داده‌هایی که توسط تمام این دوربین‌ها جمع‌آوری می‌شود استفاده کنید. با الگوهای اختیاری نمی‌شود ده میلیون نفر را اداره کرد و باید حتما از همین الگوهای جبری استفاده کرد. پس این قسمت اول عرائض بنده.

۳. سوال دوم: راه‌حل جایگزین هوش مصنوعی در مواجهه با چالش‌های شهری چیست؟

من وارد قسمت دوم بحث بشوم. جمع‌بندی قسمت اول این است که زندگی شهری یعنی زندگی وخیم، یعنی زندگی پراز چالش. در اصطلاح دوستانی که در حوزه مدیریت شهری بحث می‌کنند: «شهر مساوی است با تهایی بشر! شهر مساوی است با تحمل سختی بیشتر.» حالا آیا چالش‌های زندگی شهری را نمی‌توان با مدل دیگری بررسی کرد؟ این که ما در عنوان این نشست عرض کردیم که ما به دنبال طرح جایگزین هستیم برای هوش مصنوعی؛ یعنی هوش مصنوعی را به عنوان عامل تسهیل در زندگی بشر به رسمیت نمی‌شناسیم و یک مفاهیم دیگری را می‌خواهیم پیشنهاد کنیم. این سرفصل دوم است. پس سرفصل دوم این است که راه‌حل الگوی پیشرفت اسلامی برای مواجهه با چالش‌های شهری چیست؟ شما باید چه کاری انجام دهید که چالش‌های شهری مدیریت شوند؟ این را می‌خواهیم بحث کنیم. همانطور که عرض کردم در سرفصل آرمان یازدهم سند توسعه پایدار ۲۰۳۰ آمده که: ما به دنبال سکونت‌گاه‌های امن و تاب‌آور هستیم. اصطلاحا وضعیت سکونت در زندگی بشر وضعیت سطح پایین و بی‌کیفیتی است؛ حالا چطور می‌توان این وضعیت را علاج کرد؟ تا وضعیت سکونت بشر در شهرها را بهتر کند و بتوانیم مساله را مدیریت کنیم. ما یک راه‌حل هفت‌بخشی را به عنوان گام اول راه‌حل‌ها مان بحث کرده‌ایم.

۳/۱. خروج مساله زمین، باغ و مسکن از کالاهای تجاری رایج؛ اولین راه‌حل جایگزین هوش مصنوعی در مواجهه با

چالش‌های شهری

اولین بحثمان این است که: خروج مساله زمین، باغ و مسکن از کالاهای تجاری رایج. یکی از علت‌هایی که شما - به اصطلاح اسناد بین‌المللی - "شهرک‌های اشباح" دارید این است که مسکن کالای تجاری پر سود است. و اگر ما بتوانیم طی یک فرایندی هم مسکن و هم زمین و هم باغ را از سبد کالاهای تجاری پر سود خارج کنیم. چون در مورد این سه روایت داریم که سودی که از ناحیه تجارت این سه حوزه به وجود می‌آید محق و بی‌برکت است. اگر ما بتوانیم طی فرایندی - که به آن اشاره خواهیم کرد - با یک

معادله‌ای که اجمالا آن را شرح خواهیم داد بتوانیم مردم را قانع کنیم که مسکن را برای خودشان بسازند و نروند انبوه‌ساز بشوند یا به اصطلاح عرفی "بساز و بفروش" نشوند؛ قیمت مسکن اینقدر رشد پیدا نمی‌کند تا "زاغه‌نشینی" و "خانه‌های تک نفره" به وجود بیاید. اصلاً دلیل اصلی که ما الان با پدیده "سکونت‌گاه‌های غیررسمی" روبرو هستیم این است که تهیه مسکن خیلی کار سختی است، و الان در کشور جمهوری اسلامی اینکه یک کسی بتواند برای خودش یک مسکن تهیه کند تبدیل به یک آرزو شده است! چرا این اتفاق افتاده است؟ چون عمده سرمایه‌دارها و تجار از طریق مسکن دارند تجارت انجام می‌دهند و این رقابت‌های کاذب باعث شده است که قیمت مسکن افزایش پیدا کند. اما اگر بتوانیم یک فرایندی تعریف کنیم که اشاره خواهیم کرد مسکن، زمین و باغ فقط در صورتی که انسان نیاز داشته باشد،^{۳۹} یا بخواهد برای خودش تبدیل به احسن (بہتر) کند^{۴۰} (چون این دو فرض در روایت است) (یعنی شما می‌توانی یک زمین بخری و در آن کشاورزی کنی، یا یک باغ بخری و از آن استفاده کنی، یا یک خانه بخری برای خودت یا پسرت و برای زندگی خودت. یا مثلاً عیال و افراد تحت تکفلت بیشتر شده‌اند و می‌خواهی خانه بزرگتر بخری و زمین و باغ و مسکنت را بہتر کنی) اشکال ندارد. ولی در روایات ما نهی شده است که شما بروید برای معیشت خودتان "بساز و بفروش" و خرید و فروش زمین یا باغ انجام دهید.^{۴۱} ما فکر می‌کنیم که اگر این کار انجام بگیرد قیمت مسکن بیش از نصف کاهش پیدا خواهد کرد و بخشی از مساله برای اصلاح سکونت‌گاه‌ها حل خواهد شد.

۳/۱/۱. احیاء موات؛ اولین راه برای خروج مساله زمین، باغ و مسکن از کالاهای تجاری رایج

خب؛ حالا این کار را چگونه باید انجام داد؟ بنده تا الان دو راه حل عمده از روایات جمع‌بندی کرده‌ام: یکی اینکه مساله "احیاء موات" باید در کشور ما قانونی شود. یعنی ما نباید قانونی به اسم "منابع طبیعی" داشته باشیم و حکومت به اسم حفظ منابع طبیعی مردم را از بهره‌برداری صیانتی از زمین‌ها، باغ‌ها و جنگل‌ها منع کند؛ این کار خلاف شریعت پیامبر (صلی الله علیه و آله) است. بنده عرض می‌کنم مجموعه‌ای از روایات نه یک روایت بلکه ده‌ها روایت داریم که امیرالمومنین و پیامبر و سایر اهل بیت (علیهم السلام) تاکید کرده‌اند بر اینکه ما باید احیاء موات داشته باشیم و زمین‌هایی که استفاده نمی‌شوند به شرطی که آباد شوند در

۳۹ . مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ أَخْبَرَنِي مَنْ سَمِعَ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ: سَأَلَهُ رَجُلٌ وَ أَنَا عِنْدَهُ فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ مُسْلِمٌ اِخْتِاجَ إِلَى بَيْعِ دَارِهِ فَمَسَى إِلَى أَخِيهِ فَقَالَ لَهُ أَبِيعُكَ دَارِي هَذِهِ وَ تَكُونُ لَكَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ تَكُونَ لِغَيْرِكَ عَلَى أَنْ تَشْتَرِيَ لِي إِنْ أَنَا جِئْتُكَ بِمَنْهَا إِلَى سَنَةٍ أَنْ تَرُدَّ عَلَيَّ فَقَالَ لَا بَأْسَ بِهَذَا إِنْ جَاءَ بِمَنْهَا إِلَى سَنَةٍ وَ دَهَا عَلَيْهِ.

اسحاق بن عمار گوید: مردی از امام صادق علیه السلام در حضور من سوال کرد که مرد مسلمانی نیاز پیدا کرده که خانه‌اش را بفروشد تا رفع نیاز نماید، نزد برادرش آمده و می‌گوید این خانه را بفلان قیمت بتو می‌فروشم زیرا بیشتر دوست دارم که این خانه از آن تو باشد تا دیگری، با این شرط که اگر تا یک سال وجه را حاضر کردم تو بازستانی و بیع فسخ شود و اگر نتوانستم خانه از آن تو باشد. فرمود: این اشکالی ندارد اگر تا رأس مدّت پول را حاضر کند و به خریدار دهد درست است.

الکافی، ج ۵، ص ۱۷۸ / تهذیب الأحکام، ج ۷، ص ۲۳ / من لا یحضره الفقیه، ج ۳، ص ۲۰۵

۴۰ . عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ شَمُونَ عَنْ الْأَصَمِّ عَنْ مَسْعَمٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع إِنَّ لِي أَرْضًا تُطَلَّبُ مِنِّي وَ يُرْعَوُونَني فَقَالَ لِي يَا أَبَا سَيَّارٍ أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ مِنْ تَاعِ الْمَاءِ وَ الطَّيْنِ ذَهَبٌ مَالُهُ هَبَاءٌ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنِّي أَبِيعُ بِالتَّيْنِ الكَثِيرِ وَ أَشْتَرِي مَا هُوَ أَوْسَعُ زُقْعَةً مِمَّا بَعْتُ. قَالَ: فَلَا بَأْسَ.

مسعم می‌گوید: «به امام صادق علیه السلام گفتم: زمینی دارم که درخواست خریدش از من می‌شود و مرا به فروش آن ترغیب و تشویق می‌کنند. امام فرمود: ای ابو سیار! آیا نمی‌دانی که هرکس آب و خاک را بفروشد (و پولش را در آب و خاک مصرف نکند) آن پول بر باد می‌رود؟ مسعم گفت: فدایت گردم! من آن را به قیمت زیادی می‌فروشم و با آن زمین بزرگ‌تری خریداری می‌کنم. امام علیه السلام فرمود: اشکال ندارد!»

الکافی، ج ۵، ص ۹۲ / تهذیب الأحکام، ج ۶، ص ۳۸۸

۴۱ . برای مشاهده برخی از روایات در این باره ر، ک؛ پیوست شماره ۳.

اختیار خود مردم قرار بگیرند.^{۴۲} و در روایت "آبادی" را توضیح داده است: مثلاً حضرت می‌فرماید اگر شما در یک زمینی نه‌ری جاری کنی آن را آباد کرده‌ای، یا در زمینی کشاورزی کنی آن را آباد کرده‌ای، در زمینی خانه بسازی آن را آباد کرده‌ای.^{۴۳} حکومت نباید منع کند. شما اگر قانون منابع طبیعی کشور را عوض کنید و مساله احیاء قانونمند و صیانتی از زمین توسط مردم در کشور راه بیفتد، [زمین برای مردم زیاد و استفاده از آن برای مردم تسهیل می‌گردد]. وقتی زمین زیاد شد چه اتفاقی می‌افتد؟ دو سوم قیمت تمام‌شده مسکن کاهش پیدا می‌کند. عمده قیمت مسکن در همین شهر مبارک قم و شهرهای بزرگ برای زمین مسکن است. الان واقعا مردم نمی‌توانند جایی زمین تهیه کنند. شما اگر این کار را انجام دهید زمین از ارزش می‌افتد و ارزش آن خیلی کم می‌شود. الان چون زمین‌ها محدود هستند گران هستند. اما اگر فرض بفرمایید که آزاد شود و مثلاً بگویند که هر کسی می‌تواند هزار متر زمین را در هر کجای کشور جمهوری اسلامی برای خود به صورت مسکونی دریاورد و احیاء کند، تا مادامی که استفاده می‌کند مال خودش است. در روایت دارد به شرط استفاده. که عرض کردم یا استفاده مسکونی است، یا استفاده کشاورزی، یا باغ است که در روایات به تفکیک بحث شده است. خب؛ ما چهل سال است که این کار را انجام نداده‌ایم و در سایر جاهای دنیا هم همینطور است. این یک مساله است که باید روی آن بحث کرد.

۴۲ . عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ حَرِيزٍ عَنْ زُرَّارَةَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ وَأَبُو بَصِيرٍ وَفُضَيْلٌ وَبُكَيْرٌ وَحُمْرَانُ وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ وَأَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص مَنْ أَحْيَا أَرْضًا مَوَاتًا فَهِيَ لَهُ.

امام باقر و امام صادق (علیهما السلام) فرمودند: رسول خدا (صلی الله علیه و آله) فرمود: هر کس زمین مواتی را احیاء کند؛ پس آن زمین برای اوست.

تهذیب الأحکام، ج ۷، ص ۱۵۲ / الکافی، ج ۵، ص ۲۷۹

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ حَرِيزٍ عَنْ زُرَّارَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ع قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص مَنْ أَحْيَا مَوَاتًا فَهِيَ لَهُ.

امام باقر (علیه السلام): رسول خدا (صلی الله علیه و آله) فرمود: هر کس زمین مواتی را احیاء کند؛ از آن اوست.

الکافی، ج ۵، ص ۲۷۹

عَنْهُ عَنْ فَضَّالَةَ عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ع قَالَ: أَيُّمَا قَوْمٍ أَحْيَوْا شَيْئًا مِنَ الْأَرْضِ أَوْ عَمَرُوهَا فَهِيَ لَهُمْ أَحَقُّ بِهَا.

محمدبن مسلم از امام باقر (علیه السلام): هر گروهی چیزی از زمین را احیاء کنند یا آباد سازند؛ پس آنها بر آن زمین سزاوارترند.

تهذیب الأحکام، ج ۷، ص ۱۴۹ / الإستبصار، ج ۳، ص ۱۰۷

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حُمْرَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ ع يَقُولُ: أَيُّمَا قَوْمٍ أَحْيَوْا شَيْئًا مِنَ الْأَرْضِ وَعَمَرُوهَا فَهِيَ لَهُمْ أَحَقُّ بِهَا وَهِيَ لَهُمْ.

محمدبن مسلم نقل می‌کند که از امام باقر (علیه السلام) شنیدم که می‌فرمود: هر گروهی چیزی از زمین را احیاء کنند یا آباد سازند؛ پس آنها بر آن زمین سزاوارترند و زمین برای آنها می‌شود.

الکافی، ج ۵، ص ۲۷۹

۴۳ . عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ التَّوْقَلِيِّ عَنِ الشَّكُونِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص: مَنْ عَرَسَ شَجْرًا أَوْ حَفَرَ وَادِيًا بَدَأَ لَمْ يَسْبِقْهُ إِلَيْهِ أَحَدٌ وَ أَحْيَا أَرْضًا مَيْتَةً فَهِيَ لَهُ قَضَاءٌ مِنَ اللَّهِ وَ رَسُولِهِ ص.

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: هر کس نهالی را در زمینی بنشاند، یا نهر آبی بکشد که کسی بر او پیشی نگرفته باشد، یا زمین موات (بایر) را آباد کند بنا به فرمان خدا و پیامبرش، آن زمین از آن خود او خواهد بود.

الکافی، ج ۵، ص ۲۸۰ / الإستبصار، ج ۳، ص ۱۰۷ / تهذیب الأحکام، ج ۷، ص ۱۵۱ / من لا يحضره الفقيه، ج ۳، ص ۲۴۰

رَوَى الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَيَانَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ: سِئِلٌ وَأَنَا حَاضِرٌ عَنْ رَجُلٍ أَحْيَا أَرْضًا مَوَاتًا فَكَّرَى فِيهَا نَهْرًا وَ بَنَى بُيُوتًا وَ عَرَسَ شَجْرًا فَقَالَ هِيَ لَهُ وَ لَهُ أَجْرُ بُيُوتِهَا وَ عَلَيْهِ فِيهَا الْعَشْرُ فِيمَا سَقَّتِ السَّمَاءُ أَوْ سِئِلٌ وَادٍ أَوْ عَيْنٌ وَ عَلَيْهِ فِيمَا سَقَّتِ الدَّوَالِي وَ الْعَرْبُ نِصْفُ الْعَشْرِ.

عبد الله بن سنان گوید: از امام صادق علیه السلام سؤال شد و من حضور داشتم، در مورد اینکه مردی زمینی موات (بایر) را آباد کرده و در آن نه‌ری جاری ساخته و خانه سازی نموده و درخت خرما و دیگر کاشته است. فرمود: زمین را مالک گشته است. . . .

من لا يحضره الفقيه، ج ۳، ص ۲۴۱ / وسائل الشیعة، ج ۲۵، ص ۴۱۳

۳/۱/۲. فرهنگ‌سازی در راستای تقبیح معاملات حول زمین و باغ و مسکن؛ دومین راه برای خروج مساله زمین، باغ و مسکن از کالاهای تجاری رایج

تقبیح معاملات در حوزه‌های ثلاث باید وارد ادبیات گفتگویی طلبه‌ها، مردم، مساجد و رسانه‌ها شود. همانطور که امام صادق و سایر ائمه (علیهم‌السلام) این کار را انجام می‌دادند ما هم در ادبیات امر به معروف و نهی از منکر باید این کار را انجام دهیم. بنده این روایت را در بحث‌های دیگر خوانده‌ام که امام صادق (علیه‌السلام) به یکی از اصحابشان فرمودند که: شنیده‌ام که فلانی در این حوزه‌های ثلاث یک معامله‌ای انجام داده. یعنی در واقع امام صادق (علیه‌السلام) این حرف را مطرح کردند تا این صحابی برود و به آن شخص اخطار بدهد که این کار را انجام نده. و او هم رفت و احوال او را پرسید و گفت: بله؛ همینطور است. بعد حضرت فرمود که: از زمان انبیاء گذشته تا الان همه پیامبران می‌ایستادند روی این مطلب که برکت در خرید و فروش زمین و مسکن و باغ نیست؛^{۴۴} و شما این کار را انجام ندهید! باید گفتگوها را روی این نظام ارزشی شروع کرد. الان گفته می‌شود که کمیسیون عمران مجلس شورای اسلامی، کمیسیون انبوه‌سازهاست! اساساً مدیران کشور می‌گویند که برای اجرای "طرح تولید و جهش مسکن" و ساخت خانه برای مردم با ورود انبوه‌سازان انجام می‌گیرد. یعنی انبوه‌سازی و بساز و بفروش الان یک شغل ارزشمند در نظام اجرایی کشور معرفی می‌شود. می‌توانیم این بحث را با فرهنگ‌سازی در کشور تبدیل کنیم به یک ضد ارزش. مثلاً چطور شما یک انسان رباخوار را تقبیح می‌کنید؛ می‌توانیم به استناد این روایات بگوییم کسی که بساز و بفروش می‌کند مال بی‌برکتی دارد و این مطلب را وارد نظام ارزشی کنیم. یک کاری را هم دیدم که آقایان در مجلس انجام داده‌اند - که البته فعلاً نمی‌خواهم راجع به این بحث اظهارنظر کنم - و گفته‌اند که ما باید از معامله مسکن مالیات بگیریم. ولی قطعاً این کار بدون آن دو کار عقیم است. حالا یک وقت دیگری خود این کار را می‌شکافیم که آیا موفق خواهد شد یا نه. ولی فعلاً عرض می‌کنم که حتماً اگر قرار است شما مساله سکونت‌گاه‌های بشر را بهبود ببخشید اولین اقدامی که از نظر فقه پیشنهاد می‌شود این است که این سه کالا و سه مساله مهم را از سبد کالاهای تجاری مردم خارج کنید. روش خارج کردن هم این سه مرحله‌ای بود که عرض کردم. البته دوستان اهل فحص و تتبع هستند و می‌توانند در روایات و آیات ببینند. شاید مساله چهارمی در آیات و روایات وجود داشته باشد که ما توفیق فهم آن را نداشته‌ایم و می‌توانیم بعداً آن را به بحث اضافه کنیم. این یک مساله.

۳/۲. عمومی کردن تجارت؛ دومین راه حل جایگزین هوش مصنوعی در مواجهه با چالش‌های شهری

کار دومی که باید انجام شود تا ما زندگی شهری را بهبود ببخشیم این است که ما باید پدیده تجارت را عمومی کنیم. باز من تأکید می‌کنم که طبق اسناد بین‌المللی گفته می‌شود که علت عمده‌ای که مردم نمی‌توانند در مسکن خوب و مناسب زندگی کنند این است که وضع مالی آنها اجازه نمی‌دهد که بتوانند خانه خوب بخرند. حالا چه کاری برای بهبود وضع مالی مردم می‌توان انجام داد؟ راه

۴۴ . حُمَيْدُ بْنُ زَيْدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سَمَاعَةَ عَنْ غَيْرِ وَاحِدٍ عَنْ أَبَانَ بْنِ عُثْمَانَ قَالَ: دَعَانِي جَعْفَرُ ع فَقَالَ: بَاعَ فَلَانٌ أَرْضَهُ؟ فَقُلْتُ: نَعَمْ. قَالَ: مَكْتُوبٌ فِي التَّوْرَةِ أَنَّهُ مَنْ بَاعَ أَرْضاً أَوْ مَاءً وَ لَمْ يَضَعْهُ فِي أَرْضٍ أَوْ مَاءٍ ذَهَبَ تَمَتُّهُ مَخْفَاً.

ابان بن عثمان می‌گوید: روزی امام باقر علیه‌السلام مرا خواند و فرمود: فلانی زمینش را فروخته است؟ گفتم: بله. حضرت فرمود: در تورات آمده است که هر کس آب و زمین خویش را بفروشد و به جای آن زمین و آبی نخرد همه قیمت آن نابود خواهد شد.

الكافي، ج ۵، ص ۹۱ / تهذيب الأحكام، ج ۶، ص ۳۸۸ / من لا يحضره الفقيه، ج ۳، ص ۱۷۰ / الجواهر السننية في الأحاديث القدسية، ص ۱۰۳

حل اسلام این است که مردم تجارت کنند. بنابراین اگر قانون تجارت جمهوری اسلامی به یک شکلی تغییر کند که مثلاً اگر از امسال تا سال آینده ۱۰ درصد مردم وارد حوزه تجارت شوند، اگر دو سال گذشت ۲۰ درصد مردم وارد حوزه تجارت شوند. ما یک مجموعه کارهایی را انجام دهیم که مردم بیشتر بتوانند تجارت کنند. از جمله فوائد تجارت این است که درآمد مردم را افزایش می‌دهد؛ بنابراین شما می‌توانید از این طریق هم کمک کنید که وضعیت سکونت انسان‌ها را در محیط‌های شهری بهبود ببخشید و وضع مسکن مردم را خوب کنید. خیلی لازم نیست از سرمایه بانک‌ها استفاده کنید. طرح جهش تولید مسکن را اگر دیده باشید عمده بحث کارشناسی این نماینده‌های روایت‌نخوانده ما در مجلس این بود که «منابع این طرح را از کجا تعیین کنیم؟!» و می‌گفتند که حالا برویم از بانک‌ها تامین کنیم. شما باید یک کاری کنید که خود مردم روی پای خودشان بایستند. راه اسلام برای اینکه مردم روی پای خود بایستند این است که هر کسی هر شغلی دارد حتی اگر طلبه است، حتی اگر آیت‌الله است مثل جناب محمدبن مسلم؛^{۴۵} برود و بخشی از وقت خودش را برای تجارت بگذارد. هر کسی هر شغلی دارد؛ چون حضرت فرمود: «تَعَرَّضُوا لِلتَّجَارَاتِ»^{۴۶} نفرمود که بروید تاجر شوید. بلکه فرمود متعَرَّضْ تجارت شوید. در کنار هر کاری دارید تجارت هم انجام دهید. خوب؛ از جمله فوائد تجارت این است که وضع مالی شما خوب خواهد شد. وقتی وضع مالی شما بهتر شد می‌توانید مسکن خود را نیز بهبود ببخشید. چه اشکالی دارد که ما کاری کنیم که همه مردم ایران وارد حوزه تجارت شوند؟! بعداً می‌توانید این یارانه ۴۵ هزار و ۵۰۰ تومانی را نیز به مردم ندهید. دست شما درد نکند! خود مردم می‌توانند وارد حوزه تجارت شوند و وضعشان خوب شود.

البته فوائد دیگری نیز در روایات برای اینکه تجارت عمومی شود ذکر شده است؛ از جمله اینکه عقل انسان‌هایی که تجارت می‌کنند بیش از عقل انسان‌های دیگر است.^{۴۷} من همیشه گفته‌ام که آقایان همیشه در حوزه توصیه می‌کنند که مردم و خصوصاً طلبه‌ها فلسفه بخوانند تا عقلانیتشان رشد پیدا کند. ما همین حرف را خدمت امام صادق (علیه‌السلام) عرضه کردیم که آیا این حرف

۴۵ . وَ حَدَّثَنِي جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ قَوْلِ أَبِيهِ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ مُحَمَّدِ بْنِ مَسْعُودٍ عَنْ أَبِيهِ مُحَمَّدِ بْنِ مَسْعُودٍ الْبَغْدَادِيِّ قَالَ: سَأَلْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ مُحَمَّدٍ بْنَ خَالِدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ كَانَ رَجُلًا شَرِيفًا مُوسِرًا. فَقَالَ لَهُ أَبُو جَعْفَرٍ ع: تَوَاضَعْ يَا مُحَمَّدُ! فَلَمَّا انْصَرَفَ إِلَى الْكُوفَةِ أَخَذَ قَوْصِرَةً مِنْ تَمْرٍ مَعَ الْمِيزَانِ وَ جَلَسَ عَلَى بَابِ مَسْجِدِ الْجَامِعِ وَ جَعَلَ يُنَادِي عَلَيْهِ. فَأَتَاهُ قَوْمُهُ فَقَالُوا لَهُ: فَضَحْنَا فَقَالَ: إِنَّ مَوْلَايَ أَمْرِي بِأَمْرِ فَلَنْ أُخَالِفَهُ وَ لَنْ أَبْرَحَ حَتَّى أَفْرُغَ مِنْ بَيْعِ مَا فِي هَذِهِ الْقَوْصِرَةِ فَقَالَ لَهُ قَوْمُهُ أَمَا إِذَا أَتَيْتَ إِلَّا أَنْ تَشْتَغَلَ بِبَيْعِ وَ شِرَاءِ فَافْعَدْ فِي الطَّحَّانِينَ فَهَيَّا رَحْمَى وَ جَمَلًا وَ جَعَلَ يَطْحَنُ.

به نقل از عباشی: از عبدالله بن محمد بن خالد درباره محمد بن مسلم سؤال کردم. گفت: او مردی محترم و فروتن بود. حضرت باقر علیه السلام به وی فرمود: فروتن باش ای محمد! و او چون به کوفه برگشت زنبیلی از خرما با ترازویی برداشت و جلو در مسجد جامع نشست و شروع به داد کشیدن و فروختن خرما کرد. خویشانش آمدند و گفتند: تو آبروی ما را بردی! محمد گفت: سرورم مرا فرمانی داده است و من هرگز از فرمانش سرپیچی نخواهم کرد و تا همه خرماهای این زنبیل را نفروشم، این جا را ترک نمی‌کنم. خویشانش گفتند: حالاکه حاضر نیستی دست از خرید و فروش برداری پس لااقل به کار آسیابانی بپرداز. محمد آسیابی و شتری خرید و به کار آسیابانی پرداخت.

الإختصاص (شیخ مفید)، ص ۵۱ / رجال الکشي، ص ۱۶۵ / بحار الأنوار، ج ۴۷، ص ۳۸۹ / مستدرک الوسائل، ج ۱۱، ص ۲۹۷

۴۶ . ابي عن سعد عن البطحيني عن القاسم بن يحيى عن جده الحسن بن راشد عن أبي بصير و محمد بن مسلم عن أبي عبد الله ع قال حدثني أبي عن جدتي أبي عن آبائه ع: أن أمير المؤمنين ع علم أصحابه في مجلس واحد أزعجهم باب مما يصلح للمؤمن في دينه و دنياه قال ع: ... تَعَرَّضُوا لِلتَّجَارَاتِ فَإِنَّ لَكُمْ فِيهَا عَمَّا فِي أَيْدِي النَّاسِ وَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يُحِبُّ الْمُتَعَرِّفَ الْأَمِينِ...

امیرالمومنین (علیه السلام): ... متعَرَّضْ تجارت شوید؛ چرا که در تجارت برای شماست بی‌نیازی از آنچه در دست مردم، و خداوند پیشه‌ور امین را دوست می‌دارد. الخصال، ج ۲، ص ۶۱۱ / وسائل الشیعة، ج ۱۷، ص ۱۱

۴۷ . عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ فَضَالٍ عَنِ ابْنِ بَكْرِ عَمَّنْ حَدَّثَهُ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ: «التَّجَارَةُ تَزِيدُ فِي الْعُقُلِ.»

امام صادق (علیه السلام): «تجارت کردن، عقل را زیاد می‌کند.»

الکافي، ج ۵، ص ۱۴۸ / من لايحضره الفقيه، ج ۳، ص ۱۹۱ / وسائل الشیعة، ج ۱۷، ص ۱۲

هوش مصنوعی و طرح جایگزین

مشهور در حوزه درست است یا نه؟ حضرت می‌فرماید: ترک تجارت باعث می‌شود که عقل انسان ناقص شود.^{۴۸} خیلی فواید دیگری هم برای تجارت وجود دارد. بنابراین اگر شما مساله تجارت را عمومی کنید، باز یک قدم برداشته‌اید به سمت اینکه مساله مشکلات شهری و سکونت‌گاه‌ها را مدیریت کنید.

۳/۳. ساخت خانه خادم توسط ثروتمندان؛ سومین راه‌حل جایگزین هوش مصنوعی در مواجهه با چالش‌های شهری

بحث سومی که در این مساله داریم این است که ثروتمندان باید اقناع شوند (من تعبیر اجبار را به کار نمی‌برم) که در خانه‌های خودشان "خانه خادم" بسازند. اگر ما بتوانیم هر فرد ثروتمندی که مثلاً باغ‌ویلا یا خانه‌های بزرگ می‌سازند را اقناع کنیم - که احتیاج به یک برنامه‌ای دارد - این آقایان اعیان‌نشین در کنار خانه‌های بزرگ خودشان خانه‌های کوچک‌تری طراحی کنند و در اختیار خادم‌های خودشان قرار دهند. با این کار باز ما به وضعیت سکونت بشر کمک کرده‌ایم. این هم مساله مهمی است که باید به آن توجه شود.

۳/۴. تبیین مفهوم خانه و "دار واسع" برای مردم؛ چهارمین راه‌حل جایگزین هوش مصنوعی در مواجهه با چالش‌های شهری

بحث دیگری که باید راه بیفتد که وضعیت سکونت‌گاه‌های بشر بهتر شود این است که مفهوم "خانه" و "دار واسع" از نظر آیات و روایات باید برای مردم توضیح داده شود.^{۴۹} اشاره کردم که در سال ۱۹۷۶ در ونکوور کانادا سازمان‌های بین‌المللی برای اولین بار که می‌خواستند راجع به خانه صحبت کنند از عبارت "سرپناه" در اسناد بین‌المللی استفاده کردند. یعنی هم‌تشان این بود که یک سرپناه بسازند. بعداً که مثلاً ۲۰ یا ۴۰ سال جلوتر آمدند گفتند ما باید با سکونت‌گاه‌های غیر رسمی یا همان زاغه‌نشینی مقابله کنیم و وضعیت شهرنشینی را خوب کنیم.^{۵۰} یعنی انسان در اسناد بین‌المللی یک حرف شُسته و رفته و یک حرف حسابی که خانه را معنا

۴۸ . عَلِيٌّ بْنُ إِبرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَادِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ: «تَرَكَ التَّجَارَةَ يَنْقُصُ الْعُقْلَ.»
امام صادق(علیه السلام): «ترک کردن تجارت، عقل را کم می‌کند.»

الکافی، ج ۵، ص ۱۴۸ / تهذیب الأحکام، ج ۷، ص ۲ / وسائل الشیعه، ج ۱۷، ص ۱۳

قَالَ الصَّادِقُ ع: «تَرَكَ التَّجَارَةَ مَذْهَبَةٌ لِلْعُقْلِ.»

امام صادق(علیه السلام): «ترک کردن تجارت، از بین برنده‌ی عقل است.»

من لایحضره الفقیه، ج ۳، ص ۱۹۲ / وسائل الشیعه، ج ۱۷، ص ۱۷

۴۹ . جهت درک اجمالی مفهوم «دار واسع» و میزان اهمیت آن در روایات، توجه به چند نکته مفید است: ۱- اهمیت بسیار فراوان دار واسع (خانه بزرگ) در کلمات نورانی اهلبیت (علیهم السلام) و نهی و مذمت بسیار شدید از داشتن خانه کوچک. ۲- توجه به این که بنا بر آنچه در روایات آمده شرف خانه به داشتن حیاط بزرگ است «شرفها الساحة الواسعه». یعنی: خانه بدون حیاط از نگاه اهلبیت (علیهم السلام)، خانه بی شرف معرفی شده است! ۳- توجه به کارکردهای ۱۰ گانه بی‌بدیل حیاط خانه برای اهل خانه (مثل: گسرسش تفریح، مدیریت بازی کودکان، تقویت صله رحم، مطبوع سازی هوا، تسهیل معیشت (اقتصاد مقاومتی) و...) به طوری که گفته‌اند: «خانه‌ای که حیاط ندارد، حیات ندارد!»
جهت تفصیل بیشتر این مساله، رک: پیوست شماره ۴.

۵۰ . We recognize the need to give particular attention to addressing multiple forms of discrimination faced by, inter alia, women and girls, children and youth, persons with disabilities, people living with HIV/AIDS, older persons, indigenous peoples and local communities, slum and informal-settlement dwellers, homeless people, workers, smallholder farmers and fishers, refugees, returnees, internally displaced persons and migrants, regardless of their migration status.

ما باید به شکل‌های مختلف تبعیض، به صورت ویژه رسیدگی کنیم؛ از جمله به زنان، دختران، کودکان و جوانان، افراد دارای معلولیت، افراد مبتلا به اچ ای وی / ایدز، افراد مسن، افراد بومی و جوامع محلی، زاغه‌نشین و ساکنان غیررسمی، افراد بی‌خانمان، کارگران، کشاورزان خرده‌مالک و ماهیگیران، پناهندگان، بازگشت‌کنندگان، آوارگان داخلی و مهاجران، صرف نظر از وضعیت مهاجرت آنها.

آدرس مطلب: دستور کار شهری جدید (هیئات ۳) ص ۹، شماره ۲۰ - لینک سند: <https://bzn.ir/f16623>

کرده باشد پیدا نمی‌کند. که حالا ما در همین مقررات کشور خودمان هم وقتی بررسی کردیم باز با همین معضل روبرو بودیم. کشور جمهوری اسلامی در اسناد قانونی خودش یک تعریف درستی از خانه ندارد. لذا شما می‌بینید که آپارتمان می‌سازند. ما نیاز داریم که در کشور راجع به خانه گفتگو کنیم. این هم یک بخش از کار است که باید به آن پردازیم.

۳/۵. احیاء مفهوم غذای طیب و غیر صنعتی در جامعه؛ پنجمین راه حل جایگزین هوش مصنوعی در مواجهه با چالش‌های شهری

بحث دیگری که کمک می‌کند که ما این مشکل را حل کنیم و وضعیت سکونت‌گاه‌ها و شهرها بهبود پیدا کند این است که ما مفهوم غذای طیب و تولید آن را در جامعه زنده کنیم. واقعا الان غذا با مدل صنعتی وقتی تولید می‌شود در بعضی از موارد - اگر نگویم در بسیاری از موارد - حتی از وصف "حلال" هم عبور می‌کند! یعنی ما مطمئن نیستیم که در بسیار از کنسروهایی که مصرف می‌کنیم واقعا ماهی فلس دار موجود باشد. یا از ماهیات اضافاتی که به غذاها یا به سایر مواد بهداشتی اضافه می‌کنند گاهی اوقات اطلاع نداریم؛ بلکه اطلاع هم داریم که اینها چیزهای حلال نیستند. مثلا قبلا عرض کرده‌ام که بعضی از رنگ‌هایی که در صنعت غذایی استفاده می‌شوند نوعی شپش هستند. خب؛ این خبیث است.^{۵۲} لذا نیاز داریم که راجع به غذای طیب و همچنین چگونگی تولید آن با مردم صحبت کنیم.

خب؛ شما می‌دانید که اگر مردم غذای طیب مصرف کنند وسوسه قلب آنها کم می‌شود. و کم شدن وسوسه قلب در کم شدن اصطکاک در روابط انسانی انعکاس پیدا خواهد کرد.^{۵۳} ببینید! دو فرض قابل تصور است: یکی انسانی پر از وسوسه، دیگری

۵۱. به گزارش حکیم مهر (پایگاه خبری تحلیلی حکیم مهر / مرکز مجازی پژوهشهای راهبردی دامپزشکی) به نقل از خبرگزاری بسیج، «حجت الاسلام محسن ایمانی» مسئول نظارت شرعی صید و آبیان در سازمان دامپزشکی گفت: عملاً نظارتی در خصوص واردات ژلاتین‌های دامی به کشور در دست ما نیست. وی در خصوص مجوز واردات ژلاتین‌های دامی به کشور گفت: سازمان غذا و دارو به ژلاتین‌های خوک مجوز می‌دهد که عملاً هم به ما اطلاع نمی‌دهند. حجت الاسلام ایمانی با بیان اینکه در برهه ای از زمان نظر ما را در رابطه با این مسئله خواستند که ما هم در برزیل روحانی گذاشتیم و برای ذبح شرعی نظارت شد، ادامه داد: بر این اساس مدتی در برزیل جلوی ذبح غیر شرعی گرفته شد، اما در حال حاضر برای ترخیص این محصولات هیچ گونه استعلامی از ما نمی‌شود. وی در خصوص برخورد با وارد کنندگان ژلاتین‌های خوک به کشور خاطر نشان کرد: متأسفانه هیچ برخوردی با این مسئله نشده، البته بعضی مواقع سرو صدایی در رسانه‌ها ایجاد می‌شود که آن هم بعد از مدتی به فراموشی سپرده می‌شود. مسئول نظارت شرعی صید آبیان در خصوص اظهار اخیر وزارت بهداشت به اینکه فقط به ژلاتین‌های گاوی مجوز می‌دهیم، گفت: ژلاتین‌های گاوی هم اگر از پوست حیوان ذبح غیر شرعی شده باشد، حرام و نجس است؛ وزارت بهداشت از کجا می‌تواند تشخیص دهد که حلال است یا نه، وقتی عملاً ساز و کار نظارتی وجود ندارد.

آدرس مطلب: پایگاه خبری تحلیلی حکیم مهر / مرکز مجازی پژوهشهای راهبردی دامپزشکی: <https://b.716514n.ir/> - کد خبر: ۲۹۱۹۹ - تاریخ انتشار: ۲۰۱۶ April ۱۰ - ۲۲ فروردین ۱۳۹۵

۵۲. وَ يَجِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَ يَحْرُمُ عَلَيْهِمُ النِّجَابَاتُ (سوره مبارکه اعراف، آیه ۱۵۷)

پاکیزه‌ها را بر آنان حلال می‌نماید، و ناپاک‌ها را بر آنان حرام می‌کند.

۵۳. برای نمونه: یکی از خوراکی‌های طیب که بر وسوسه قلب و در نتیجه بر اصطکاک اجتماعی و سلامت جسم اثر مثبت می‌گذارد انار است:

مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ بْنِ عَيْسَى وَ مُحَمَّدَ بْنِ الْحُسَيْنِ جَمِيعاً عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ بْنِ بَرِيعٍ عَنْ صَالِحِ بْنِ عُقْبَةَ عَنْ يَزِيدَ بْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ التُّوفَلِيِّ قَالَ: ... قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ع: يَا يَزِيدُ أَيُّمَا مُؤْمِنٍ أَكَلَ زَمَانَةً حَتَّى يَسْتَوْفِيَهَا أَذْهَبَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ الشَّيْطَانَ عَنْ إِنْتَارَةِ قَلْبِهِ أَوْ يَبِينَ صَبَاحاً...

به نقل از یزید بن عبد الملک نوفلی: ... امام صادق (علیه السلام) فرمود: «ای یزید! هر مؤمنی که انار بخورد و آن را تمام کند، خداوند عز و جل تا چهل پگاه، شیطان را از [آسیب‌رسانی به] فروغ دل او دور می‌سازد...»

الکافی، ج ۶، ص ۳۵۳

أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ مَنْصُورِ بْنِ حَارِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ: مَنْ أَكَلَ حَبَّةً مِنْ زَمَانٍ أَنْرَضَتْ شَيْطَانَ الْوَسْوَسةِ أَوْ يَبِينَ يَوْمًا.

امام صادق علیه السلام: هر کس یک دانه از انار بخورد، آن یک دانه، شیطان وسوسه را تا چهل روز، بیمار (زمینگیر) می‌سازد.

انسانی با وسوسه کم. انسانی که در قلب او وسوسه بیشتری وجود دارد، روابط انسانی را بیشتر به چالش خواهد کشید. بنابراین وضعیت زندگی شهری وضعیت خوبی نخواهد بود و همیشه نیروی انتظامی و آمار نزاع‌ها و درگیری‌ها را بالا اعلام می‌کنند. نمی‌شود همه این مشکل را با توصیه حل کرد که مثلاً به مردم بگوییم با همدیگر مهربان باشید؛ بلکه تدبیر صحیح این است که شما عوامل ایجاد وسوسه در قلب را از بین ببرید. مهم‌ترین مانع ایجاد وسوسه هم دعوت مردم به تولید و اکل غذای طیب است. پس این بحث هم کمک می‌کند [در حل مشکلات شهری]. پس ببینید! ما داریم یک راه‌حل‌های دیگری را بحث می‌کنیم، ما هم می‌خواهیم مشکل زندگی شهری را حل کنیم و می‌خواهیم اصطکاک در روابط انسانی را کم کنیم. ولی سنخ راه حلی را که ما در اینجا بحث می‌کنیم با راه‌حل‌های موجود متفاوت است و یک راه‌حل‌های دیگری است.

۳/۶. افزایش تعلیم و تربیت خانواده‌محور و غیرمتمرکز؛ ششمین راه‌حل جایگزین هوش مصنوعی در مواجهه با چالش‌های

شهری

افزایش نقش خانواده در تعلیم و تربیت. الان تربیت فرزندان ما به عهده سیستم‌های آموزشی است. ما اگر بتوانیم در یک فرایند برنامه‌ریزی نقش خانواده را در تعلیم و تربیت ارتقاء بدهیم، به بهبود روابط انسانی کمک کرده‌ایم. من هنوز متوجه نیستم که دوستانی که از school (مدرسه) مجازی و استفاده از هوش مصنوعی در آموزش و پرورش دارند دفاع می‌کنند چرا توجه نمی‌کنند که اساساً در اسلام توصیه شده که پدر و خانواده تعلیم و تربیت را مدیریت کنند.^{۵۴} ببینید شما بر فرض آموزش متمرکز دارید پیشنهاد می‌کنید که باید از فناوری هوشمند استفاده کنیم، در حالی که فرض ما آموزش غیرمتمرکز و خانواده‌محور است. ما یک مسیر دیگری را داریم طی می‌کنیم، منتها چون ما این مسیرها را مباحثه نمی‌کنیم، آقایان زود امضاء می‌کنند و می‌گویند حالا چه اشکالی دارد که از نرم‌افزارهای مجازی هم برای حوزه آموزش و پرورش استفاده کنیم؟

۳/۷. کم‌کردن وابستگی ساختارهای اداره جامعه به ساختارهای بین‌المللی؛ هفتمین راه‌حل جایگزین هوش مصنوعی در

مواجهه با چالش‌های شهری

و در نهایت راه‌حل آخری که ما بحث می‌کنیم این است که اندراج و وابستگی ساختارهای اداره‌کننده جامعه ما در ساختارهای بین‌المللی باید کم شود. ما هر چه در ساختارهای مالی، تجاری، صادرات و واردات کمتر به دستگاه‌های بین‌المللی وابسته شویم. مثلاً الان شما در تبادلات مالی وابسته به سوئیفت^{۵۵} هستید. خوب؛ اختیار سوئیفت در اختیار شما نیست، لذا تبادل شما را به چالش می‌کشد. باید از اندراج ساختارهای جامعه‌مان در ساختارهای بین‌المللی جلوگیری کنیم. قبلاً عرض کرده‌ایم که اشکال دستگاه کفر و نفاق این است که چالش در روابط انسانی ایجاد می‌کند. بنابراین اگر ما اندراج در نظام بین‌الملل را کاهش بدهیم، در

الکافی، ج ۶، ص ۳۵۳

۵۴. جهت مشاهده روایات در این باره، ر، ک؛ پیوست شماره ۵.

۵۵. سوئیفت برگرفته از واژه‌های « Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication » می‌باشد و به مفهوم جامعه جهانی ارتباطات مالی بین بانکی است.

آدرس: سایت بانک ملی ایران - ۳۵۵۱۷۵/b2n.ir/https://

برای مشاهده توضیحات بیشتر، ر، ک؛ پیوست شماره ۶.

واقع یک نوع امان برای مردم خودمان از این چالش‌های برنامه‌ریزی شده برای روابط انسانی ایجاد کرده‌ایم. پس این هم یک فضای بحثی دیگری است.

البته من در این جلسه خیلی اجمالی توضیح دادم. دوستان می‌دانند که هر کدام از این مباحثی که در اینجا مطرح کردیم خودش یک نظریه است. مثلاً اینکه می‌گوییم باید نقش خانواده را در تعلیم و تربیت افزایش دهیم؛ این بحث مفهوم مرکزی «نظریه آموزش و پرورش آینده»^{۵۶} است. و یا عمومی شدن تجارت از طریق ایجاد بازارهای موقت، مفهوم اصلی فقه‌المکاسبی^{۵۷} است که ما مطرح کرده‌ایم. به معنای واقعی کلمه اینها بحث‌های تفصیلی دارد و کتاب‌ها و جزوه‌های این مباحث موجود است و می‌توان در آینده مباحث آنها را تکمیل کرد. یا مثلاً وقتی داریم بحث از تولید غذای طیب می‌کنیم ما «الگوی فقهی ارزیابی غذا»^{۵۸} را در مقابل کُدکس آلیمنتاریوس (Codex Alimentarius)^{۵۹} پیشنهاد و بحث کرده‌ایم. مدیریت زمین، مدیریت آب و... همه اینها دارای نظریات تفصیلی در نقشه الگوی پیشرفت اسلامی است. منتها من مفاهیم اصلی را مطرح کردم تا مقایسه ایجاد شود. شما می‌دانید که هیئتات پنج راه حل برای حل مشکلات شهری ارائه داده است (که حالا چون وقت نیست آنها را بیان نمی‌کنم)^{۶۰} و شما می‌توانید

۵۶. برخی از سرفصل‌های مطرح در مکتوبات نظریه «آموزش و پرورش آینده» عبارتند از: بررسی معایب آموزش و پرورش موجود (از حیث هدف، روش و محتوا)، بررسی ویژگی‌های آموزش و پرورش مطلوب، اولین اقدام برای دستیابی به آموزش و پرورش مطلوب، وظیفه نهادهای حاکمیتی برای اجرای نظریه آموزش و پرورش آینده، وظیفه مجموعه‌های مردمی برای اجرای نظریه آموزش و پرورش آینده، تعریف علم حاکم بر آموزش و پرورش آینده و... .

۵۷. کتاب «فقه‌المکاسب» شامل ۵ سرفصل از ۱۵ سرفصل مباحث فقه‌المکاسب می‌باشد. عناوین این ۵ سرفصل عبارتند از: طبقه‌بندی مشاغل، الگوی تولید (اصول حاکم بر مدل تولید)، الگوی تجارت و بازار (ویژگی‌های فقهی بازار)، قواعد مبادله در حوزه تولید و بازار (شامل مباحثی حول ابزار مبادله، اختیار مبادله (تسعیر اختیاری) و عقود در اسلام)، و تجارت بین‌الملل.

۵۸. برخی از سرفصل‌های بحث‌شده در مکتوبات «الگوی فقهی ارزیابی غذا» عبارتند از: ارزیابی غذا بر مبنای مزج اختیاری، بررسی اشکالات ارزیابی غذا بر مبنای سلول، بحث از کدکس‌های فقهی کشاورزی، دامداری و باغداری. بحث از «ارزشگذاری فقهی محصولات»، «استانداردهای آفت‌کشی» و «استانداردهای مدیریت آب» در کدکس فقهی کشاورزی. بحث از «طبقه‌بندی حیوانات از حیث ارزش غذایی» و «استانداردهای خوراک دام» در کدکس فقهی دامداری. بحث از «طبقه‌بندی میوه‌های برتر» در کدکس فقهی باغداری. بحث از «تقسیم‌بندی غذاها به عتیق و تازه»، «تعیین موضع پخت و پز غذا» و «معرفی مفردات غذایی» و... در بخش استانداردهای مصرف غذا.

<https://eitaa.com/olgou2914/4>

۵۹. اصطلاح «کُدکس آلیمنتاریوس» ریشه لاتین دارد و به معنای «قانون غذا» است.

کتاب «آشنایی با کُدکس مواد غذایی و استانداردهای موجود»، ص ۷

جمهوری اسلامی ایران از اعضای قدیمی و پیشتاز در کمیسیون «کدکس» بوده است. با عنایت به اهداف والای جمهوری اسلامی ایران در حفظ سلامت جامعه و با توجه به تعهدات بین‌المللی کشور در اجلاس سران کشورهای عضو فائو در زمینه غذا و افزایش صادرات محصولات کشاورزی، اقدام عملی در راستای فعال کردن هرچه بیشتر «کدکس» در ایران ضرورتی اجتناب‌ناپذیر و نیازمند عزم ملی بوده است. اهداف کمیسیون کدکس مواد غذایی در ایران به شرح زیر است: ۱. حفظ منافع و بهداشت مصرف‌کنندگان ۲. تسهیل روابط تجاری و هماهنگ شدن اقدامات انجام‌شده در زمینه مواد غذایی ۳. هماهنگ کردن همه فعالیت‌های استاندارد مواد غذایی در بخش‌های دولتی و غیر دولتی ۴. تعیین اولویت و ارائه راهنمایی‌های لازم در زمینه پیش‌نویس‌های استاندارد با کمک سازمان‌های ذی‌نفع ۵. نهایی کردن استانداردها و انتشار آنها به صورت مقررات یا Codex در قالب استانداردهای منطقه‌ای یا بین‌المللی ۶. تکمیل و اصلاح استانداردها پس از بررسی‌های مناسب و لازم.

همان، ص ۱۱

۶۰. جزئیات ۵ راهکار سازمان ملل برای حل مساله اسکان بشر و زاغه‌نشینی:

در این سند، با استناد به تجربه موفق کشورهای توسعه‌یافته، پنج راهکار برای تامین مسکن ارزان‌قیمت و رفع بحران زاغه‌نشینی پیشنهاد شده اما در مقدمه این پیشنهادها آمده است: سیاست‌گذاران هنوز اهمیت «زمین» را به‌عنوان عامل اصلی در عرضه خدمات مسکن نادیده می‌گیرند اما طی سال‌های آینده باید بازار زمین را پیش‌نیاز اصلی سیاست‌گذاری‌ها قرار دهند.

قدم اول: برنامه پیشگیرانه:

اولین راهکار در قالب برنامه «پیشگیرانه» آن است که دولت‌ها به تقویت بازار اجاره مسکن به جای تمرکز بر عرضه مسکن ملکی رو بیاورند و برای حمایت از تامین مسکن اجاره‌ای اقشار ضعیف، با دو ابزار پارانه مسکن و معافیت مالیاتی عرضه‌کننده‌ها، نیاز مسکن جامعه هدف را تامین کنند. این برنامه، از افزایش جمعیت زاغه‌نشین جلوگیری می‌کند.

قدم دوم: برنامه درمانگر:

این راه‌حل‌های بیان شده در این جلسه را با پنج راه‌حل هیبتات مقایسه کنید. یا آقای آخوندی که در هیبتات ۳ که شرکت کردند سه راه‌حل برای حل مشکلات شهری ارائه کرده است. شما فکر می‌کنید چه راه‌حلی مطرح کرده است؟ یکی این است که گفته است ما باید کاری کنیم که مردم به شهر خود تعلق پیدا کنند.^{۶۱} «خب؛ شهری که همه برنامه‌ها و نرم‌افزارهایش ضد روابط انسانی عمل می‌کند؛ اتفاقاً تفر در انسان ایجاد می‌کند [نه تعلق]! شما می‌خواهید با چندتا فیلم سینمایی مثل فیلم‌های سینمایی هالیوود که در آمریکا ساخته می‌شود و همه چیز به محوریت یک شهر است؛ می‌خواهید با این ابزارها مثلاً یک تعلق در مردم ایجاد کنید؟! اینها همه راه‌حل‌های معیوب است. راه‌حل اصلی این است که شما مردم را توانمند کنید که خودشان سکونت‌گاه‌های خودشان را از حیث‌های مختلف بهبود ببخشند. لذا اینها هفت راه‌حل بود برای این که توان مردم از لحاظ مالی، فکری و عاطفی ارتقاء پیدا کند تا بتوانند سکونت‌گاه‌های خودشان را بهبود ببخشند. پس این هم از سرفصل دوم. من ملاحظه شما را می‌کنم و عبور می‌کنم.

راهکار دوم، برنامه «درمانگر» است به این صورت که دولت‌ها، مناطق زاغه‌نشین را به رسمیت بشناسند و جزئی از شهرهای اصلی تلقی کنند و در نتیجه با یکپارچه کردن مناطق رسمی و غیررسمی مجاور به شکل مجموعه شهری، نسبت به بهسازی زاغه‌ها اقدام کنند. کشورهای موفق در این زمینه، در قالب این راهکار توانسته‌اند خدمات در همسایگی سکونتگاه‌های غیررسمی را بهبود ببخشند.

قدم سوم: پاسخگویی دولت‌ها به شهروندان مشروع (شهروندان زاغه‌نشین و بدمسکن)

راهکار سوم نیز آن است که دولت‌های مرکزی و محلی نسبت به ساکنان مناطق زاغه‌نشین به‌عنوان «شهروندان مشروع» پاسخگو باشند و با مکانیزم‌های حمایتی، زمینه افزایش مسکن ارزان قیمت را رقم بزنند.

قدم چهارم: قدم به سوی اختلاط‌نشینی

راهکار چهارم نیز در هدایت زاغه‌نشین‌ها به مرکز شهرهای اصلی و اختلاط‌نشینی خلاصه می‌شود.

قدم پنجم: تامین مسکن برای افراد کم‌بضاعت در ازای دریافت پروانه ساخت مسکن لوکس

آخرین راهکار که در برخی کشورهای توسعه‌یافته آزموده شده است، شرط صدور مجوز برای ساخت و سازهای مسکونی لوکس است. سازنده‌های لوکس باید مکلف شوند در ازای ساخت خانه‌های لوکس، تعداد مشخصی مسکن ارزان قیمت در همان محله‌ها احداث کنند. در فاصله سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۵ میلادی عملکرد برخی کشورها در زمینه مقابله با زاغه‌نشینی منجر به کاهش ۳۰۰ میلیون نفری جمعیت زاغه‌های واقع در مناطق حاشیه‌ای شهرها شده است.

آدرس: پایگاه خبری وزارت راه و شهرسازی

<https://b2n.ir/g35670>

۶۱. وزیر راه و شهرسازی در جریان سومین کنفرانس اسکان بشر ملل متحد (هیبتات ۳) هفت پیشنهاد عمده برای هدایت جریان شهرنشینی به مسیر توسعه پایدار کشورها را تشریح کرد. عباس آخوندی در گزارش ملی خود که در سومین کنفرانس اسکان بشر (هیبتات ۳) ارائه کرد با تاکید بر ضرورت توجه به تهدیدات و فرصت‌هایی که به واسطه رشد سریع شهرها به وجود آمده است، گفت: هماهنگی برنامه‌ریزی‌های شهری برای توسعه، و توجه به شهرهای کوچک، قرار گرفتن «کیفیت زندگی» در مرکز توجه همه تلاش‌های توسعه، سکونتگاه‌های انسانی پایدار، و تلاش در جهت افزایش «حس تعلق» به شهرها سه پیشنهاد مهم در این زمینه محسوب می‌شود.

همچنین «احیای سیستم حمل و نقل ریلی» به خصوص در شهرهای بزرگ و کلان‌شهرها، ادغام سیستم‌های حمل و نقل درون شهری و بین‌شهری، نظارت قانونی و بازرسی‌های دوره‌ای طرح‌های مصوب، و قرار گرفتن موضوع آماده‌سازی طرح‌های تفصیلی شهری در سرفصل استراتژی‌های توسعه اقتصادی از ضروری‌ترین راهکارها در رسیدن شهرها به توسعه پایدار است. وی همچنین با اشاره به سه رویکرد دولت ایران برای تامین مسکن آحاد جامعه، تدوین ضوابط ساخت مسکن اجتماعی برای گروه‌های کم درآمد، راه‌اندازی صندوق‌های وام و پس‌انداز برای اقشار متوسط، و همچنین توسعه طرح‌های مسکن بر مبنای ویژگی‌های منطقه‌ای را به‌عنوان مهم‌ترین رویکردهای دولت در حوزه تامین مسکن اعلام کرد.

آدرس مطلب: پایگاه خبری وزارت راه و شهرسازی <https://b2n.ir/g35670>

۴. سوال سوم: نتایج اجرای راه‌حل‌های جایگزین الگوی پیشرفت اسلامی در مواجهه با چالش‌های شهری چه خواهد بود؟

۴/۱. خودتنظیمی در روابط سیزده‌گانه انسانی؛ نتیجه اجرای راه‌حل‌های هفت‌گانه الگوی پیشرفت اسلامی در مواجهه با چالش‌های شهری

سرفصل سوم این است که اگر ما این هفت راه‌حل ارائه‌شده برای رفع چالش‌های شهری را انجام دادیم چه اتفاقی خواهد افتاد؟ نتیجه این کار چه خواهد شد؟ نتیجه این خواهد شد که شما خودتنظیمی در روابط انسانی سیزده‌گانه را به دست می‌آورید. باز شما را ارجاع می‌دهیم به مباحثی که قبلاً مطرح کرده‌ایم. در دوره‌های قبل گفته‌ایم که: زندگی خوب، رفاه و آسایش ناشی از این است که انسان رابطه خود را با دیگران درست تنظیم کند. یعنی در سیزده حوزه مهم با دیگران خودتنظیمی داشته باشد: رابطه انسان با امام، رابطه انسان با معلم، رابطه انسان با خانواده، رابطه انسان با همسایه، رابطه انسان با دوست، رابطه انسان با دشمن، رابطه انسان با شریک شغلی، رابطه انسان با فقیر، رابطه انسان با طرف معامله، رابطه انسان با ابن سبیل،^{۶۲} رابطه انسان با یتیم، رابطه انسان با مهمان، رابطه انسان با مسافر. در هر کدام از این حوزه‌ها اگر شما قدرت خودتنظیمی نداشته باشید زندگی خودت به چالش کشیده می‌شود و چالش در شهر زیاد می‌شود. حالا اگر شما آن مفاهیمی را که عرض کردم اجرایی کنید، به سمت خودتنظیمی روابط انسانی حرکت می‌کنید.

۴/۱/۲. تقویت ماهیت محله‌ای و در نتیجه عدم نیاز به هوش مصنوعی؛ نتیجه خودتنظیمی در روابط سیزده‌گانه انسانی

ما در نقشه الگوی پیشرفت اسلامی به محیطی که در آن خودتنظیمی در روابط انسانی اتفاق می‌افتد را «محله» نامیده‌ایم. پس [با خودتنظیمی در روابط انسانی] محله به دست خواهد آمد و ماهیت محله‌ای تقویت خواهد شد. و هرگاه ماهیت محله‌ای تقویت شد، داده‌های شما کم خواهد شد و نیاز به پردازش‌های الگوریتم‌محور نداشت. چون دارید در محیط‌های محله‌ای و غیرمتمرکز روابط انسانی را مدیریت می‌کنید. اصلاً فرض توسعه فناوری هوشمند داده‌های بزرگ و مدیریت متمرکز است، در حالی که در اینجا شما مردم را به سمت زندگی محله‌ای هدایت کرده‌اید. بنابراین [با تقویت ماهیت محله‌ای] مساله [چالش‌های مدیریت شهری متمرکز و نیاز به فناوری هوشمند] کاملاً مدیریت و حل خواهد شد. پس ببینید! در یک جمله راه‌حل الگوی پیشرفت اسلامی برای مبارزه با چالش‌های شهری و طرح جایگزین هوش مصنوعی، ایجاد محله است. همه ما باید تلاش کنیم ماهیت محله‌ها را در کشور تبیین و تقویت کنیم. حوزه علمیه قم که ستادهای راهبردی‌اش را راه انداخته؛ باید مثلاً برود به سمت اینکه ستاد راهبری مدیریت شهری را مهم‌ترین ستاد خودش بداند و مفاهیم مربوط به زندگی محله‌ای را تبیین کند. الان با وضعیت فعلی که در آن هستیم داریم با ترویج هوش مصنوعی آینده بدتری را از حیث روابط انسانی برای مردم به ارمغان می‌آوریم. زندگی محله‌ای را بحث نمی‌کنیم، تعریف^{۶۳} (شناخت طرفینی گسترده) را بحث نمی‌کنیم، مفاهیم پیرامونش را بحث نمی‌کنیم. بنابراین اصلاً حرکتی به سمت وضعیت مطلوب نداریم. چالش‌ها هم زیاد خواهند شد؛ آنوقت مجبور می‌شویم بین وضعیت بد و بدتر از مونیتورینگ هم

۶۲. ابن السبیل: مسافر در راه مانده. به مسافر در راه مانده و نیازمند، ابن السبیل گفته می‌شود؛ هر چند در شهر خود دارای مال و سرمایه باشد. ابن السبیل به این معنا در قرآن و روایات نیز به کار رفته و در باب‌های زکات و خمس از آن بحث شده است.

فرهنگ فقه مطابق مذهب اهل بیت علیهم السلام، ج ۱، ص ۲۲۱

۶۳. کلمه «تعریف» در اصطلاح الگوی پیشرفت اسلامی به معنای شناخت طرفینی گسترده است.

برای امنیت استفاده کنیم.^{۶۴} پس ببینید! حوزه علمیه که به اسم "فحص" هوش مصنوعی را ترویج می‌دهد، دستگاه‌های امنیتی‌مان به اسم "امنیت"، مدیریت شهری به اسم "راحت‌شدن زندگی شهری مردم" این مساله را ترویج می‌کند. خوب؛ نتیجه کار این می‌شود که خود شهر قم در بیست سال آینده یک شهر هوشمند خواهد شد.^{۶۵} الان سند توسعه شهر قم^{۶۶} پر است از همین مفاهیم غلط و مفاهیم هیبتات.

اصفهان که از دست رفته است. دو تا سیتی سنتر (City Center)^{۶۷} برای شهر اصفهان تعریف کرده‌اند. بنده گزارش شهرداری اصفهان را می‌خواندم که می‌گفتند ما روزانه پانصد هزار جمعیت را مثلاً با سیتی سنتر "الف" منتقل می‌کنیم، و ان‌شاء‌الله یک سیتی سنتر دیگر هم برای بالای شهر اصفهان خواهیم ساخت. آنوقت از او پرسیده بودند که بافت اصلی شهر اصفهان و میدان امام و شهر قدیم اصفهان را چه خواهید کرد؟ گفته بود که برای توریست‌ها خواهد بود. یعنی شهر اصفهان به یک جای دیگری انتقال یافته است.

مشهد با وضعیت موجود یک شهر هوشمند خواهد شد، شبیه دُبی یک شهر توریستی خواهد شد. هویت ما را با این مفاهیم دارند به چالش می‌کشند! راه‌حل این است که ما خودمان بدانیم چه کاری داریم انجام می‌دهیم. این مساله مهمی است. من فکر می‌کنم کسی که می‌خواهد راجع به موضوعات مدرنیته اظهار نظر کند پیش نیاز اولش این است که بداند جامعه‌سازی با الگوی اسلامی چگونه است اگر این را نداند حتی با نیت خوب همان فضای مدرنیته را امضاء می‌کند و مسئله را جلو می‌برد. حالا این هم یک بحث است سر فصل آخر را اشاره‌ای بکنم.

۶۴ . فیلم "گاندو" را هم می‌سازیم که این فیلم واقعا یک پارادوکس است به این بیان که از یک طرف این فیلم دارد ایجاد امنیت در کشور را بحث می‌کند، از طرف دیگر هم دارد از طریق هوش مصنوعی ایجاد امنیت را ترویج می‌کند. اگر بخواهیم فیلم گاندو را مقایسه کنیم با فیلم "خانه امن"؛ فیلم خانه امن از یک حیث از فیلم گاندو پیشرفته‌تر بود: در آنجا که خواستند با توریست‌ها برخورد کنند یک خیاط است که [به نیروهای امنیتی] گزارش می‌دهد. یعنی برای مبارزه با ناامنی از مردم استفاده کردند. ولی شما در فیلم گاندو می‌بینید که دائما دارند از ابزارهای هوش مصنوعی استفاده می‌شود.

انتقال از متن

۶۵ . محسن رنجبر معاون برنامه ریزی و سرمایه‌انسانی شهرداری قم: ۶ گزاره برای چشم‌انداز شهر قم در نظر گرفته شده است: ... یکی از گزاره های چشم‌انداز این شهر شهری هوشمند، جهانی، خلاق و برخوردار از اقتصاد مقاومتی متکی بر درآمدهای پایدار است که در حال حاضر دو خدمت الکترونیک ارائه می‌شود که تا سال ۱۴۰۰ باید به ۳۵ خدمت برسد.

آدرس مطلب: سایت شهرداری قم - ۱۲ مرداد ۱۳۹۸

www.qom.ir/۲۸۳۹۲

جهت مشاهده اسناد هوشمندسازی شهر قم در سایت شهرداری قم به لینک زیر مراجعه کنید:

<https://www.qom.ir/smart-asnad/>

لینک نقشه راه هوشمندسازی شهرداری و شهر قم:

<https://b2n.ir/g۹۷۵۴۶>

۶۶ . لینک متن «سند توسعه شهر قم»:

<https://b2n.ir/f۲۱۵۶۰>

۶۷ . مرکز شهر.

۵. سوال چهارم: روش موضوع‌شناسی الگوی پیشرفت اسلامی در برخورد با موضوعات مدرن چگونه است؟

۵/۱. تنقیح لفظی و معنایی، تنقیح زیرساختی و تنقیح شاکله‌ای؛ سه نحوه ارزیابی موضوعات مدرن در الگوی موضوع‌شناسی

الگوی پیشرفت اسلامی

این بحثی که ما اینجا مطرح کردیم محصول به کارگیری الگوی "موضوع‌شناسی" ما بود. ما قبلاً عرض کرده‌ایم که الگوی موضوع‌شناسی ما می‌گوید یک موضوع را در سه بخش باید ارزیابی کرد: ابتدا با یک موضوع را "تنقیح لفظی" و سپس "تنقیح معنایی" کرد، در بخش دوم باید آن موضوع را "تنقیح زیرساختی" کرد، و در بخش سوم باید یک موضوع را "تنقیح شاکله‌ای" کرد.

۵/۱/۱. ارزیابی عوامل زیرساختی ایجاد و توسعه یک موضوع مدرن؛ تعریف تنقیح زیرساختی

تنقیح زیرساختی یعنی چه؟ یعنی همین کاری که ما الان انجام دادیم؛ بنده نشان دادم زیرساخت‌های توسعه شهر هوشمند چیست. به چه دلیل ما به سمت فناوری‌های هوشمند می‌رویم، زیرساخت‌های توسعه‌ای آن را بحث کردیم، نه خودش را؛ چون ممکن است شما یک تصویری از خود شهر هوشمند و فناوری‌های هوشمند ارائه بدهید، ولی زیرساخت‌های آن را بحث نکنید. و هرگاه زیرساخت‌هایش را بحث نکنید یعنی عوامل توسعه آن را بحث نکرده‌ای و نمی‌دانی مثلاً فناوری‌های هوشمند دقیقاً کجای پازل قرار می‌گیرند. شما حتماً باید تنقیح زیرساختی انجام بدهید. و همینطور بحث را باید تنقیح شاکله‌ای کنید.

۵/۱/۲. ارزیابی ارتباط گزارش‌گوینده با شاکله و نیت شنونده؛ تعریف تنقیح شاکله‌ای (نیت‌ساز)

تنقیح شاکله‌ای یعنی چه؟ یعنی مراقب باشید و حواستان باشد که هر کس یک موضوعی را طراحی می‌کند برای اینکه همه را جذب کند گزارش‌های باب میل جمعیت‌های مختلف را طراحی می‌کند؛ مثلاً وقتی به حوزه علمیه می‌آید با این ادبیات بحث می‌کند که مثلاً: «و ما ادراک هوش مصنوعی!»، آیا می‌دانید اگر شما "پروژه دستیار فقیه" را - که در حوزه علمیه قم به عنوان "پروژه نجف" معروف است - پیش ببرید چقدر فحوص فقهاء دقیق‌تر خواهد شد؟! یعنی این شخص متناسب با شاکله شما گزارش می‌دهد. شما فقیه هستید و نیت شما این است که فحوص و جستجوی شما در آیات و روایات بیشتر شود [لذا او از این راه که باب میل شماست گزارش خود را ترتیب می‌دهد و به شما ارائه می‌کند]. یا وقتی می‌آید با پلیس صحبت می‌کند می‌گوید من برای اشراف اطلاعاتی درست می‌کنم. پلیس هم خیلی نیاز به اشراف اطلاعاتی دارد متناسب با شاکله پلیس هوش مصنوعی را توضیح می‌دهد. با مردم هم که صحبت می‌کند می‌گوید ببین شما همین نرم افزار "اسنپ" را باز کن نرم افزار "بایا" را باز کن شما با سرعت بیشتر با تنوع بیشتر می‌آید، متناسب با شاکله و نیت مردم یک گزارشی را تهیه می‌کند و شما هم همراهی می‌کنید.

۵/۲/۳. تفکیک بین گزارش‌های شاکله‌ای (نیت‌ساز) و گزارش‌های زیرساختی؛ لازمه موضوع‌شناسی صحیح فقیه در

موضوعات مدرن

ما همیشه عرض کرده‌ایم طلبه باید قدرت تفکیک گزارش‌های شاکله‌محور و گزارش‌های نیت‌ساز را از گزارش‌های زیرساختی داشته‌باشد. اگر نتوانید این تفکیک را انجام دهید، همیشه این گزارش‌ها را امضاء خواهید کرد همانطور که ما در چهل سال گذشته گزارش‌های فراوانی را امضاء کرده‌ایم: بانک را امضاء کرده‌ایم؛ در نتیجه زندگی مردم به چالش کشیده شد. بورس را امضاء کردیم و گفتیم عقلایی است مردم استفاده کنند؛ حالا همین بازار بورس عقلایی تبدیل به قمارخانه شده است! که جمعیت‌های زیادی در آن قمار کردند و زندگی آنها از دست رفت! بانک‌ها هم در یک چشم‌بندی در طول دو سال ارزش پول مردم ایران را یک پنجم کردند!

فردا هم با رمز ارزها و هوش مصنوعی چنین اتفاق‌هایی در راه است. نمی‌شود به گزارش‌های شاکله‌ساز و نیت‌ساز کارشناسان اکتفاء کرد.

در قضیه تراریخته هم ما همین کار را انجام دادیم. بنده یادم می‌آید در مناظره‌ای که در رادیو داشتیم - نه آن که در تلویزیون انجام گرفت - آن آقا می‌گفت: کاری می‌کنیم که برای شما در قم گیاهان سازگار با کویر رشد کند و شهر شما سبزتر شود. مثلاً به خیال خودش می‌خواست یک گزارشی راجع به تراریخته‌ها بدهد که ما را همراه کند. ولی ما تفکیک کردیم و آمدم یک بحث دیگری را مطرح کردیم: گزارش سازمان‌های تروریستی دنیا در پیشبرد تراریخته‌ها را مطرح کردیم و گفتیم که اگر نیت این است پس چرا شرکت‌هایی که بمب‌های شیمیایی می‌سازند الان آمده‌اند در مورد تراریخته فعالیت می‌کنند؟! چرا راکفلرها دارند از تراریخته حمایت مالی می‌کنند؟! چرا آقای کلد مایکل کوپین که یک فرد امنیتی آمریکایی است برای پیگیری مباحث تراریخته به ایران سفر کرده است؟! آمده‌ایم گزارش را عوض کردیم و حیث را متفاوت مطرح کردیم. این تنقیح باید دقیق اتفاق بیفتد نباید به این گزارش‌ها اکتفاء کرد.

۶. خاتمه: جایگاه و منزلت فناوری‌های هوشمند و متخصصین این حوزه چگونه تعریف می‌شود؟

۶/۱. به کارگیری در رصد حوزه نفی سبیل، نه در فرآیند جامعه‌سازی مطلوب؛ جایگاه و منزلت فناوری‌های هوشمند و متخصصین این حوزه

حالا اینجا یک بحثی مطرح می‌شود که سوال مهمی است (خواهش می‌کنم توجه کنید) که در زمان تراریخته مطرح بود الان هم در هوش مصنوعی مطرح است: آیا ما الان از هوش مصنوعی استفاده نکنیم؟! از بیوتکنولوژی استفاده نکنیم؟! از رشته‌های جدید استفاده نکنیم؟! این یک سوالی است. یعنی ما الان در معرض مخالفتیم، یک جمعیتی کارشناس هوش مصنوعی داریم الان با آنها چه کار کنیم؟! بگوئیم تخصص آنها هیچ استفاده نمی‌شود؟ در زمان تراریخته عرض کردیم که ما باید از این تخصص‌های مدرن و از این برادرانمان در حوزه نفی سبیل استفاده کنیم. برنامه‌هایی باید طراحی کنیم چه برنامه‌های "آفندی" چه "پدافندی" که نتیجه‌اش منجر به نفی سبیل شود. بله؛ بنده که الان مثلاً با روش موضوع‌شناسی خودم دارم مسئله هوش مصنوعی را بررسی می‌کنم ممکن است یک دقت‌هایی در مورد هوش مصنوعی به ذهنم برسد که خود آقای مک گاردی^{۶۸} و دیگران هم به آن نرسیده باشند. ولی این دوستانی که سالها دارند هوش مصنوعی را تدریس می‌کنند خودشان یک دقت‌های خاصی دارند. اگر بتوانیم با این دوستان راجع به الگوی تخصیص تکنولوژی صحبت کنیم [به آنها خواهیم گفت که] ما قائل هستیم تکنولوژی‌های مدرن را باید در حوزه نفی سبیل تخصیص داد. یک نقشه دیگری برای این بحث داریم که الان اینجا آن را شرح نمی‌دهم و از آن بحث نمی‌کنم، ولی اینکه بگوئید در

^{۶۸} . John McCarthy: John McCarthy, (born September ۴, ۱۹۲۷, Boston, Massachusetts, U.S.—died October ۲۴, ۲۰۱۱, Stanford, California), American mathematician and computer scientist who was a pioneer in the field of artificial intelligence (AI); his main research in the field involved the formalization of common-sense knowledge.

جان مک کارتی، (متولد ۴ سپتامبر ۱۹۲۷، بوستون، ماساچوست، ایالات متحده - درگذشت ۲۴ اکتبر ۲۰۱۱، استنفورد، کالیفرنیا)، ریاضیدان و دانشمند علوم کامپیوتر آمریکایی که در زمینه هوش مصنوعی (AI) پیشگام بود. تحقیقات اصلی وی در این زمینه شامل رسمی کردن دانش عقل سلیم بود.

آدرس مطلب: سایت دانشنامه رسمی بریتانیکا - <https://b2n.ir/m0۹۹۷۶>

جامعه مطلوب خودمان داریم از آن استفاده می‌کنیم این حتما حرف پسندیده و درستی نیست. این مجموع عرایض بنده بود در مسئله هوش مصنوعی و طرح جایگزین و انشاءالله امیدوارم جلسات دیگری بحث‌های دیگری یک ابعاد دیگری از این مسئله را بتوانیم تبیین کنیم.

والحمد لله رب العالمین

پیوست‌ها:**پیوست شماره ۱: اعتراضات مراجع معظم تقلید به سیستم بانکی کشور****حضرت آیت‌الله جوادی آملی:**

ایرنا؛ ۴ فروردین ۹۷ - آیت‌الله جوادی آملی با انتقاد از عملکرد برخی بانکها و اخذ دیرکرد از تسهیلات اعطایی خاطر نشان کرد: این اقدام بانکها ریاست و با آموزه‌های قرآن، پیامبر اکرم و ائمه معصومین مغایرت دارد.

ایکنا؛ ۱۵ فروردین ۹۷ - قرآن، شیطان را مستکبر معرفی کرده ولی من به خاطر ندارم محاربه به شیطان نسبت داده شود؛ ولی فرمود بانکهای ربوی محارب هستند، بنابراین شما دائماً بگوئید سال اشتغال و تولید، ولی تا سرمایه غیرربوی نباشد درست نخواهد شد.

تسنیم؛ ۲۴ فروردین ۹۷ - طبق بیان قرآن کریم، ربا و بانکداری ربوی سبب آبروبری است که ما به آن دچار هستیم، از طرف دیگر سرمایه‌های کشور با سوء مدیریت به بخش مسکن هدایت شد که نتیجه و حاصل آن تولید مسکن‌های انبوهی است که خالی افتاده‌اند.

این مفسر قرآن کریم ادامه داد: شما ببینید چرا قرآن رباخوار را دیوانه می‌داند؟ اینها سالیان متمادی درس خواندند، کیفیت سود، کیفیت درآمد، کیفیت وام دادن، کیفیت وام گرفتن، را آموختند تا شدند متخصص فنّ بانکداری ربوی! اینها در رشته خود عالم هستند. اما در سوره مبارکه «بقره» فرمود: الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ، می‌فرماید این مخبّطانه [دیوانه‌وار] دارد زندگی می‌کند، چون حرف خدا و پیغمبر را گذاشته زمین، و دنبال سود حرام رفته است.

حضرت آیت‌الله نوری همدانی:

ایلنا؛ ۷ اردیبهشت ۹۷ - وی به تعطیلی برخی کارخانه‌ها و واحدهای تولیدی کشور اشاره کرد و گفت: به نظرم مهمترین عامل تعطیلی کارخانجات و واحدهای تولیدی سیستم ربوی بانک‌هاست. بسیاری از بانک‌ها در ابتدا تسهیلاتی در اختیار برخی از کارخانه‌ها قرار می‌دهند اما بعد از مدتی به گرفتن سود و حتی دیرکرد از تسهیلات داده شده اقدام می‌کنند در حالی که دیرکرد اقساط توسط بانک‌ها ربا محسوب می‌شود که مهمترین عامل ناتوانی اقتصادی است.

وی با بیان اینکه در هفت جای قرآن کریم مساله ربا مطرح و مورد نکوهش قرار گرفته است، گفت: بارها گفته‌ایم که گرفتن دیرکرد توسط بانک‌ها نوعی ریاست و امیدواریم وزارت رفاه، کار و تعاون اجتماعی با هدف کمک واحدهای تولیدی برای رفع این مشکل اقدام کنند.

آیت‌الله نوری همدانی با بیان اینکه جمهوری اسلامی ایران با کشورهای غربی باید متفاوت باشد، گفت: در کشورهای غربی تمرکزشان روی همین بانک‌های ربوی است تا بتوانند ۹۹ درصد جامعه را زیر سیطره یک درصد ثروتمند قرار دهند. تازه بیشتر امتیازاتشان برای کارخانه‌های اسلحه‌سازی است اما ما نباید به سمت بانک‌های ربوی حرکت کنیم.

تسنیم؛ ۲۴ شهریور ۹۷ - آیت‌الله نوری همدانی تصریح کرد: حوزه علمیه قم همیشه در کنار دانشگاه بوده و است و دشمنان اسلام سعی می‌کنند حوزه علمیه و انقلاب را ناکارآمد نشان دهند درحالی‌که این مسئله درست نیست، خیلی از اوقات نیز حرف‌های بزرگان حوزه پخش نمی‌شود به همین جهت مردم فکر می‌کنند که ما مطالبه‌گر نیستیم؛ به عنوان مثال بارها تأکید کرده‌ایم که اخذ دیرکرد توسط بانک‌ها حرام است ولی یا به گوش مسئولان نمی‌رسد و یا می‌رسد ولی عمل نمی‌کنند.

مهر؛ ۲ بهمن ۹۷ - وی خاطر نشان کرد: در چند سال اخیر بارها گفتم که دیرکرد حرام است و دیرکرد ربا به شمار می‌رود، اما باز هر روز مردم به من نامه می‌نویسند که در بانک‌ها از آن‌ها دیرکرد گرفته می‌شود.

رسا؛ ۱۵ اسفند ۹۷ - گاهی اسم ربا را تغییر می دهند و آن را پیگیری می کنند، قرض با زیادت در هر صورت ربا است و گاهی با عنوان اوراق قرضه و مشارکت چنین مسأله ای را طراحی می کنند .

رسا؛ ۲۲ اسفند ۹۷ - حضرت آیت الله حسین نوری همدانی امروز در درس خارج خود که در مسجد اعظم قم برگزار شد، با بیان این که بانکداری در نظام اسلامی باید بدون ربا باشند، گفت: متأسفانه امروز ربا به اشکال مختلف در نظام بانکی مشاهده می شود، در حالی که ربا از شدیدترین گناه ها و مشی غربی ها است و نباید در جامعه و نظام اسلامی وجود داشته باشد. وی افزود: باید ماهیت بانک ها تغییر کند و رباخواری برچیده شود، بانک بدون ربا این است که پول برای خود انسان باشد و به عنوان اعتماد به بانک سپرده شود تا در جریان اقتصادی حلال و صحیح مورد استفاده قرار گیرد نه این که بانک ها بنگاه اقتصادی راه اندازی کنند و ربا وجود داشته باشد.

حضرت آیت الله نوری همدانی با تأکید بر تسریع در رفع اشکالات نظام بانکی و رفع دغدغه های مردم و بزرگان اظهار داشت: ۴۰ سال از انقلاب گذشته و هنوز وضعیت بانک ها سامان پیدا نکرده است، علما باید در رسانه ها و تلویزیون مردم را نسبت به مسائل بانکی توجیه کنند تا خواسته و ناخواسته دچار ربا نشوند.

وی ادامه داد: متأسفانه هیچ فکری برای بانکداری بدون ربا نشده است در حالی که مسئولان مربوطه باید در این زمینه اهتمام داشته باشند، بانک های جامعه اسلامی نباید دنباله رو غرب باشند، کمیسیون اقتصادی مجلس باید بانکداری اسلامی بدون ربا را تصویب و دولت آن اجرایی کند.

استاد برجسته درس خارج حوزه علمیه قم ابراز داشت: در گزارش کمیسیون اقتصادی آمده که قرار است بانکداری بدون ربا را تصویب کنند اما این طرح کامل و دقیق نیست و باز هم اشکالاتی دارد.

حضرت آیت الله مکارم شیرازی:

مهر؛ ۲۲ اردیبهشت ۹۷ - بعضی بانک ها قرض الحسنه ۲۸ درصدی می دهند، یعنی چه؟ نام ربا خواری را به دروغ، قرض الحسنه می گذارند، درست نیست.

رسا؛ ۸ آذر ۹۷ - وی افزود: برخی می گویند ما ازدواج کردیم اما آرامشی ندیدیم، در جواب اینها باید گفت ازدواج شما مبتنی بر آموزه ها و اخلاق اسلامی نبوده است، به چند دلیل؛ دلیل نخست توقعات زیاد. فرد به دلیل توقعات زیاد مجبور به گرفتن وام شده و در بازپرداخت اقساط آن دچار مشکل می شود آن هم با وضعیت کنونی بانک ها که می دانید چه بلایی سر مردم در می آورند. این مرجع تقلید افزود: بانک ها وام با سودهای کلان به مردم پرداخت می کنند، اگر فرد در پرداخت اقساط تاخیر کرد، جریمه دیرکرد می گیرند و باز بر همان جریمه هم جریمه مضاعف می گیرند.

تسنیم؛ ۲ بهمن ۹۷ - بانک ها وام قرض الحسنه ای که می دهند قطعاً خلاف شرع است، چهار درصد حق الزحمه را تعیین کردیم که بانک ها با یک زرنگی بیش از این میزان را از مردم دریافت می کنند که میزان آن به ۲۰ درصد رسیده و نوعی رباخواری آشکار محسوب می شود .

پایگاه مرجع عالیقدر؛ ۲۲ بهمن ۹۷ - معظم له با انتقاد از سیستم بانکی کشور، تصریح کردند: بانک ها با وضعیتی که ایجاد کرده اند، مردم را بیچاره کرده و به خاک سیاه نشانده اند؛ به اسم تسهیلات قرض الحسنه و به جای این که چهار درصد کارمزد برای طول دوره بازپرداخت تسهیلات دریافت کنند، هر سال ۴ درصد دریافت می کنند و در پایان سال پنجم بیست درصد سود از باقیمانده از مردم دریافت می کنند، این رباخواری آشکار است که به نام قرض الحسنه انجام می شود .

حضرت آیت الله مظاهری:

حوزه‌نیوز؛ ۱۷ دی ۹۷ - آیت الله العظمی مظاهری گفتند: متأسفانه در زمان حاضر، رباخوردن و ربادادن عادی شده و بعضی مثل اینکه بخواهند با حیل‌های شرعی موش را آب بکشند و بخورند، ربا می‌خورند.

حضرت آیت الله سبحانی:

تسنیم؛ ۲ بهمن ۹۷ - مرجع تقلید شیعیان با بیان اینکه دیرکرد بانک‌ها ربا محسوب می‌شود، گفت: هم اکنون استفتانات رسیده به دفتر مراجع و علما مربوط به عملکرد بانک‌ها در زمینه تسهیلات بانکی است.

حضرت آیت الله علوی گرگانی:

تسنیم؛ ۲ بهمن ۹۷ - مرجع تقلید شیعیان با انتقاد از بی‌توجهی نسبت به اصلاح سیستم بانکی و حذف پدیده تأسف ربا گفت: پدیده زشت ربا سبب شده تا مردم چند برابر وامی که دریافت می‌کنند بازپرداخت به بانک‌ها تحویل بدهند، ربا و دیرکرد باید از سیستم بانکی حذف شود.

حوزه‌نیوز؛ ۹ بهمن ۹۷ - این مرجع تقلید گفتند: موضوع دیگر در حال حاضر، مسئله بانکداری است که بسیار مهم است. اکثر استفتاناتی برای ما می‌آید در مورد طلاق و بانکداری است، مسئله بانکداری باید به صورتی که حقیقی باشد، انجام شود. معظم له ادامه دادند: خدا شهید آیت الله صدر را رحمت کند که کتابی در مورد بانک ربوی و... نوشت، ولی این سبک در ایران قابل پیاده و اجرا شدن نیست، ولی فکر خوبی است، مسئله بانکداری را باید در کشور حل کرد. ایشان افزودند: این همه ربا در کشور، برکات را از بین خواهد برد. بسیاری از کسانی که گرفتار زندان هستند، به دلیل همین سود بانکی است.

استاد برجسته درس خارج حوزه علمیه قم با بیان این که درصد و جریمه گرفتن از مردم به ویژه در این شرایط بد اقتصادی کار اشتباهی است.

آدرس مطلب: خبرگزاری تسنیم - ۱۵۰۱۳۲/bzn.ir/

پیوست شماره ۲: پیگیری‌های معاونت علمی فناوری ریاست جمهوری در راستای هوشمندسازی شهرها

ارتقا شاخص‌های نسل چهارم صنعت؛ تحول دیجیتال سرعت گرفت و فناوری‌های نوظهور رشد می‌کند:

ارتقا شاخص‌های مربوط به نسل چهارم صنعت یکی از اهداف ایجاد مرکز توسعه فناوری‌های نوظهور دیجیتال است تا صنایع از این فناوری‌ها بهره‌مند شوند.

مرکز توسعه فناوری‌های نوظهور دیجیتال با حمایت ستاد توسعه فناوری‌های اقتصاد دیجیتال و هوشمندسازی معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری ایجاد شده است. این مرکز به دنبال استفاده حداکثری از تمامی ظرفیت‌های موجود کشور، با اولویت‌دهی به توسعه بنیادین فناوری‌های راهبردی هوش مصنوعی، اینترنت اشیا و زنجیره‌های بلوکی است. ارتقاء دادن شاخص‌های مربوط به «نسل چهارم صنعت» از طریق بهره‌مند شدن صنایع گوناگون کشور از این فناوری‌ها نیز هدف دیگری است که در ایجاد این مرکز دنبال می‌شود.

isti.ir/ZRVq

تلاش برای رسیدن به موج ششم تغییرات فناورانه جهانی؛ حمایت از پژوهش‌های کاربردی در حوزه دیجیتال سرعت گرفت:

یکی از اهداف بلندمدت ستاد توسعه فناوری‌های اقتصاد دیجیتال و هوشمندسازی معاونت علمی رساندن ایران به موج ششم تغییرات فناورانه جهانی است.

ششمین موج بلند تغییرات فناورانه در دنیا شکل گرفته است. موجی که با بروز فناوری‌های نوظهور دیجیتال به ویژه هوش مصنوعی، کلان داده‌ها و پردازش ابری، اینترنت اشیا، زنجیره‌های بلوکی، فناوری‌های مجازی سازی (AR و VR) و سیستم‌های هوشمندسازی به صورتی گسترده در حال شکل دادن به دنیایی جدید از ابعاد فناورانه در دنیا است.

دنیایی که با احتمال زیاد ششمین موج بلند تغییرات فناورانه، اجتماعی و اقتصادی را با خود به همراه می‌آورد و بر شانه‌های دو موج قبلی یعنی الکترونیک و فناوری اطلاعات و ارتباطات سوار می‌شود. به همین دلیل ستاد توسعه فناوری‌های اقتصاد دیجیتال و هوشمندسازی معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری برنامه‌ای تدوین کرده و در راس آن حمایت از پژوهش‌های کاربردی و توسعه پژوهش‌های بر لبه فناوری را قرار داده است.

این پژوهش‌ها تاثیری مستقیم و ماندگار در توسعه این صنعت رو به رشد جهانی در کشور دارد و می‌تواند کلید اصلی ورود درست و اصولی کشور به این حوزه فناورانه باشد و ایده‌های نو و خلاق را نیز به این حوزه تزریق کند.

isti.ir/Zw9q

مسیری برای کارآمدی حمل و نقل:

حمل و نقل هوشمند به دنبال استفاده از فناوری‌ها و نوآوری‌ها است تا این صنعت به سمت هوشمندی و کارا تر شدن حرکت کند. در این صنعت جهانی خدمات رسانی با کیفیت، در اولویت قرار دارد. اینکه مسافران با استفاده از ابزارهای نوین ارتباطی و فناورانه سفری ایمن‌تر، آسان‌تر و با کیفیت‌تری را تجربه کنند.

ستاد توسعه فناوری‌های فضایی و حمل و نقل پیشرفته معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری در طی این سال‌ها تلاش زیادی برای هوشمندسازی حمل و نقل در کشور کرده است. اقداماتی که در همکاری با دیگر دستگاه‌ها به ثمر نشسته و ابزارهای توسعه یافته‌ی این حوزه‌های فناورانه را در اختیار متولیان امر قرار داده است.

هوشمندسازی حمل و نقل به معنای استفاده از فناوری‌های نوین ارتباطات و اطلاعات و توسعه زیرساخت‌های فناورانه در این صنعت است. یعنی ابزارها را به کار بگیریم تا تردهای درون و برون شهری و بین‌المللی کیفیت و امنیت بیشتری داشته باشند.

تعریف بیش از ۱۰ پروژه عملیاتی برای رفع نیاز سازمان‌ها، همکاری با بنیاد ملی نخبگان در قالب تعریف پروژه‌های مشترک احمدی روشن، اخذ تاییدیه مبادی شرکت‌های خلاق و شناسایی زیست بوم حوزه حمل و نقل هوشمند از جمله اقداماتی است که ستاد برای هوشمندسازی حمل و نقل انجام داده است.

شناسایی زیست بوم حمل و نقل هوشمند مهم‌ترین کاری بود که در این زمینه آغاز شد. با توجه به ماهیت بین‌رشته‌ای حوزه حمل و نقل هوشمند و مرتبط بودن سازمان‌ها و شرکت‌های متعدد به این بخش، در ابتدا نیاز بود بازیگران و زیست بوم این حوزه شناسایی شوند.

به این ترتیب، ۹ سازمان دولتی با ۴۱ زیر بخش و ۲۰۰ شرکت دانش بنیان، گروه، انجمن و بخش خصوصی و نیمه خصوصی شناسایی شدند. در تلاشیم برای پیشبرد اهداف این حوزه از توان همه این بخش‌ها استفاده کنیم.

اقدام دیگر این ستاد در این زمینه پیدا کردن زیست بوم این حوزه است. بر همین اساس نیز سال گذشته، ۸۰ شرکت دانش بنیان جدید شناسایی شد و در کل تعداد آنها به ۲۲۰ عدد رسید. ۸۰ شرکت غیر دانش بنیان اما خلاق هم فعال هستند.

isti.ir/ZWaq

آدرس مطلب: سایت معاونت علمی فناوری ریاست جمهوری

پیوست شماره ۳: نهی از خرید و فروش خانه و زمین و باغ در روایات

حُمَيْدُ بْنُ زَيْدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدٍ بْنِ سَمَاعَةَ عَنْ غَيْرِ وَاحِدٍ عَنْ أَبِي بِنِ عَثْمَانَ قَالَ: دَعَانِي جَعْفَرُ فَقَالَ: بَاعَ فُلَانٌ أَرْضَهُ؟ فَقُلْتُ: نَعَمْ. قَالَ: مَكْتُوبٌ فِي التَّوْرَةِ أَنَّهُ مَنْ بَاعَ أَرْضًا أَوْ مَاءً وَ لَمْ يَصْعَهُ فِي أَرْضٍ أَوْ مَاءٍ ذَهَبَ ثَمَنُهُ مَحَقًا.

ابان بن عثمان می‌گوید: روزی امام باقر علیه السلام مرا خواند و فرمود: فلانی زمینش را فروخته است؟ گفتیم: بله. حضرت فرمود: در تورات آمده است که هر کس آب و زمین خویش را بفروشد و به جای آن زمین و آبی نخرد همه بهاء آن نابود خواهد شد.

الكافي، ج ۵، ص ۹۱ / تهذيب الأحكام، ج ۶، ص ۳۸۸ / من لا يحضره الفقيه، ج ۳، ص ۱۷۰ / الجواهر السنية في الأحاديث القدسية، ص ۱۰۳
عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ شَمُونٍ عَنِ الْأَصَمِّ عَنْ مِسْمَعٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع إِنَّ لِي أَرْضًا تُطَلَّبُ مِنِّي وَيُرْغَبُونِي فَقَالَ لِي يَا أَبَا سَيَّارٍ أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ مَنْ بَاعَ الْمَاءَ وَالطَّيْنَ ذَهَبَ مَالُهُ هَبَاءً قُلْتُ جُعِلَتْ فِدَاكَ إِنِّي أَيْعُ بِالثَّمَنِ الْكَثِيرِ وَ أَشْتَرِي مَا هُوَ أَوْسَعُ زُفْعَةً مِمَّا بَعْتُ. قَالَ: فَلَا بَأْسَ.

مسمع می‌گوید: «به امام صادق علیه السلام گفتم: زمینی دارم که درخواست خریدش از من می‌شود و مرا به فروش آن ترغیب و تشویق می‌کنند. امام فرمود: ای ابو سیار! آیا نمی‌دانی که هرکس آب و خاک را بفروشد (و پولش را در آب و خاک مصرف نکند) آن پول بر باد می‌رود؟ مسمع گفت: فدایت گردم! من آن را به قیمت زیادی می‌فروشم و با آن زمین بزرگ‌تری خریداری می‌کنم. امام علیه السلام فرمود: اشکال ندارد!»

الكافي، ج ۵، ص ۹۲ / تهذيب الأحكام، ج ۶، ص ۳۸۸
عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ بْنِ بُنْدَارٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ يُونُسَ عَنْ عَبْدِ السَّلَامِ عَنْ هِشَامِ بْنِ أَحْمَرَ عَنْ أَبِي إِبْرَاهِيمَ ع قَالَ: ثَمَنُ الْعَقَارِ مَمْحُوقٌ إِلَّا أَنْ يُجْعَلَ فِي عَقَارٍ مِثْلِهِ.

امام کاظم (علیه السلام): بهاء خانه و زمین نابودشدنی است؛ مگر آنکه در خانه و یا زمینی مثل آن قرار داده شود. (خانه و یا زمین خریداری شود)

الكافي، ج ۵، ص ۹۲ / وسائل الشيعة، ج ۱۷، ص ۷۱

* در معنای «عقار»:

و العقار و أصله كل شيء ثابت من غرس أو بناء .
عقار: هر چیز ثابت (غیرمنقول) درخت یا بناء .

الأنوار اللوامع في شرح مفاتيح الشرائع (فيض كاشانی)، ج ۱۱، ص ۲۲

العقار بالفتح: الصَّيْبَةُ وَ النَّخْلُ وَ الْأَرْضُ وَ نَحْوُ ذَلِكَ .
عقار: زمین کشاورزی، درخت نخل، زمین و مانند آن.

النهاية (ابن اثیر)، ج ۳، ص ۲۷۴

عَلِيٍّ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ صَالِحِ بْنِ أَبِي حَمَادٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ وَهْبِ الْحَرِيرِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ: مُشْتَرِي الْعُقْدَةِ مَرْزُوقٌ وَ بَائِعُهَا مَمْحُوقٌ.

امام صادق علیه السلام فرمود: هر که خانه (یا زمین کشاورزی) می‌خرد خوشبخت و کامیاب است و آنکه خانه‌اش را می‌فروشد تلف و نابود. (ترجمه غفاری، صدر بلاغی)

الكافي، ج ۵، ص ۹۲ / تهذيب الأحكام، ج ۶، ص ۳۸۸ / من لا يحضره الفقيه، ج ۳، ص ۱۶۹

فروش خانه:

و رَوَى حُدَيْفَةُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص: مَنْ بَاعَ دَارًا فَلَمْ يَجْعَلْ ثَمَنَهَا فِي مِثْلِهَا لَمْ يُبَارِكْ لَهُ فِي ثَمَنِهَا أَوْ قَالَ لَمْ يُبَارِكْ لَهُ فِيهَا. رسول خدا (صلی الله علیه و آله): هر کس خانه‌ای را بفروشد سپس بهای آن را در مثل آن قرار ندهد (یعنی خانه دیگری خریداری نکند) برای او در بهاء آن خانه برکتی نیست.

عوالي اللئالی، ج ۱، ص ۱۰۸

أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْكُوفِيِّ عَنْ عُبَيْسِ بْنِ هِشَامٍ عَنْ عَبْدِ الصَّمَدِ بْنِ بَشِيرٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ: لَمَّا دَخَلَ النَّبِيُّ ص الْمَدِينَةَ خَطَّ دُورَهَا بِرِجْلِهِ ثُمَّ قَالَ: اللَّهُمَّ مَنْ بَاعَ رِبَاعَهُ فَلَا يُبَارِكْ لَهُ.

معاویة بن عمار گوید: امام صادق علیه السلام فرمود: هنگامی که رسول خدا صلی الله علیه و آله به مدینه وارد شد، به اشاره با پای خود خطی کشید و حدود مدینه را تعیین فرمود، بعد دعا کرد: «پروردگارا هر کس قطعه‌ای از زمین و [یا ملک مسکونی خود را] بفروشد مبارکش مباد!»

الكافي، ج ۵، ص ۹۲ / من لا يحضره الفقيه، ج ۳، ص ۱۷۰ (با اندکی تفاوت)

* در معنای «رباع»:

اللهم من باع رباعه فلا تبارك له.

بیان: الربع المنزل و دار الإقامة.

ربع - رباع: منزل و محل سکونت.

الوافي ج ۱۷، ص ۱۳۷

الرابع: الدار بعينها حيث كانت، و الجمع رباع.

رابع: عین خانه هرطور که باشد، و جمع رابع: رباع است.

مرآة العقول، ج ۱۹، ص ۴۲

فروش باغ:

الطَّبْرِيُّ بِإِسْنَادِهِ عَنْ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ قَالَ حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ جَدِّهِ ع: أَنَّ بَائِعَ الضَّيْعَةِ مَمْحُوقٌ وَ مُشْتَرِيهَا مَرْزُوقٌ.

امام کاظم (علیه السلام) از پدرش از امام باقر (علیهما السلام): فروشنده زمین زراعتی، مالش نابود است، و خریدار آن روزیش آماده.

دلائل الإمامة (طبری)، ص ۳۱ / بحار الأنوار، ج ۱۰۰، ص ۶۹ / مستدرک الوسائل، ج ۱۳، ص ۵۵

روایاتی از کتب اهل سنت در این باره:

حَدَّثَنَا وَكَيْعٌ، حَدَّثَنِي إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ يَعْني ابْنَ مَهَاجِرٍ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ حُرَيْثٍ، أَخِ لِعَمْرِو بْنِ حُرَيْثٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "مَنْ بَاعَ دَارًا أَوْ عَقَارًا، فَلَمْ يَجْعَلْ ثَمَنَهَا فِي مِثْلِهِ، كَانَ قَمِنًا أَنْ لَا يُبَارِكَ لَهُ فِيهِ"

مسند أحمد بن حنبل، ج ۳۱، ص ۳۶

حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا وَكِيعٌ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُهَاجِرٍ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ حَرْيِثٍ؛ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنْ بَاعَ دَارًا أَوْ عَقَارًا فَلَمْ يَجْعَلْ ثَمَنَهُ فِي مِثْلِهِ كَانَ قَمِيمًا أَنْ لَا يُبَارَكَ فِيهِ».

رسول خدا (صلی الله علیه و آله): هر کس خانه یا ملکی را بفروشد سپس بهای آن را در مثل آن قرار ندهد (یعنی خانه و ملکی مثل آن خریداری نکند) سزاوار است که در آن برکتی نباشد.

سنن ابن ماجه، ج ۴، ص ۱۱۹

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الْمَجِيدِ، قَالَ: حَدَّثَنِي إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُهَاجِرٍ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ حَرْيِثٍ، عَنْ أَخِيهِ سَعِيدِ بْنِ حَرْيِثٍ، عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مِثْلُهُ.

سنن ابن ماجه، ج ۴، ص ۱۱۹

حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ وَعَمْرُو بْنُ زَافِعٍ، قَالَا: حَدَّثَنَا مَرْوَانُ بْنُ مُعَاوِيَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو مَالِكٍ النَّخَعِيُّ، عَنْ يُوسُفَ بْنِ مَيْمُونٍ، عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ بْنِ حُدَيْفَةَ، عَنْ أَبِيهِ حُدَيْفَةَ بْنِ الْيَمَانِ؛ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ بَاعَ دَارًا وَلَمْ يَجْعَلْ ثَمَنَهَا فِي مِثْلِهَا، لَمْ يُبَارَكَ لَهُ فِيهَا».

رسول خدا (صلی الله علیه و آله): هر کس خانه‌ای را بفروشد سپس بهای آن را در مثل آن قرار ندهد (یعنی خانه دیگری خریداری نکند) سزاوار است که در آن برکتی نباشد.

سنن ابن ماجه، ج ۴، ص ۱۲۰

پیوست شماره ۴: تبیین اجمالی مفهوم "خانه" و "دار واسع" در روایات

روایاتی در ترغیب به داشتن "دار واسع" (خانه بزرگ):

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَادَانَ جَمِيعاً عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ: مِنْ السَّعَادَةِ سَعَةُ الْمَنْزِلِ.

هشام بن حکم از امام صادق (علیه السلام): وسعت داشتن منزل، از سعادت و خوشبختی است.

الکافی، ج ۶، ص ۵۲۵ / المحاسن، ج ۲، ص ۶۱۱ / وسائل الشیعة، ج ۵، ص ۲۹۹

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ التَّوْقَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص: مِنْ سَعَادَةِ الْمَرْءِ الْمُسْلِمِ الْمَسْكُونُ الْوَاسِعُ.

امام صادق (علیه السلام) از رسول خدا (صلی الله علیه و آله): از خوشبختی مرد مسلمان، داشتن منزل وسیع است.

الکافی، ج ۶، ص ۵۲۶ / المحاسن، ج ۲، ص ۶۱۱

عَنْهُ (أَحْمَدُ بْنُ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ) عَنْ أَبَانَ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع عَنْ أَبِيهِ عَنِ أَبِيهِ ع قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص: مِنْ سَعَادَةِ الْمَرْءِ أَنْ يَسَعَ مَنْزِلُهُ.

رسول خدا (صلی الله علیه و آله): از خوشبختی مرد آن است که منزلش وسعت داشته باشد.

المحاسن، ج ۲، ص ۶۱۱ / وسائل الشیعة، ج ۵، ص ۳۰۱

عَنْهُ (أَحْمَدُ بْنُ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ) عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَمَاعَةَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَرْوَانَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ: مِنْ سَعَادَةِ الرَّجُلِ سَعَةُ مَنْزِلِهِ.

محمد بن مروان از امام صادق (علیه السلام): از خوشبختی مرد، وسعت داشتن منزلش است.

المحاسن، ج ۲، ص ۶۱۱ / وسائل الشیعة، ج ۵، ص ۳۰۱

عَنْهُ (أَحْمَدُ بْنُ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ) عَنْ نُوحِ بْنِ شُعَيْبِ بْنِ النَّبَسَابُورِيِّ قَالَ حَدَّثَنِي سَعِيدُ بْنُ جَنَاحٍ عَنْ نَصْرِ الْكُوسَجِ عَنْ مُطَرِّفِ مَوْلَى مَعْنٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: لِلْمُؤْمِنِ رَاحَةٌ فِي سَعَةِ الْمَنْزِلِ.

امام صادق (علیه السلام): برای مومن در داشتن منزل وسیع راحتی است.

المحاسن، ج ۲، ص ۶۱۱ / وسائل الشیعة، ج ۵، ص ۳۰۲

روایاتی در مذمت خانه کوچک:

أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ أَبِي الْبَلَادِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي الْمُغِيرَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ع قَالَ: مِنْ شَقَاءِ الْعَيْشِ ضَيْقُ الْمَنْزِلِ.

امام باقر (علیه السلام): از سختی زندگی، تنگی منزل است.

الكافي، ج ۶، ص ۵۲۶ / المحاسن، ج ۲، ص ۶۱۱ / مكارم الأخلاق، ص ۲۶۳ / وسائل الشیعة، ج ۵، ص ۳۰۲

مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيْسَى عَنْ مُعَمَّرِ بْنِ خَلَادٍ قَالَ: إِنَّ أَبَا الْحَسَنِ ع اشْتَرَى دَاراً وَ أَمَرَ مَوْلَى لَهُ أَنْ يَتَحَوَّلَ إِلَيْهَا وَ قَالَ إِنَّ مَنْزِلَكَ ضَيِّقٌ فَقَالَ قَدْ أَحَدَثَ هَذِهِ الدَّارَ أَبِي فَقَالَ أَبُو الْحَسَنِ ع إِنَّ كَانَ أَبُوكَ أَحْمَقَ يَنْبَغِي أَنْ تَكُونَ مِثْلَهُ.

از معمر بن خلاد: حضرت موسی بن جعفر (علیه السلام) خانه‌ای خرید و به غلامش فرمود: که به آنجا منتقل شود، و فرمود: [چون] خانه‌ات تنگ و کوچک است. غلام گفت: این خانه (کوچک) را پدرم درست کرده! حضرت فرمود: اگر پدرت احمق بود، جا داشت که تو هم مثل او باشی!؟

الكافي، ج ۶، ص ۵۲۵ / المحاسن، ج ۲، ص ۶۱۱ / وسائل الشیعة، ج ۵، ص ۳۰۳ / مكارم الأخلاق، ص ۱۲۵

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص أَرْبَعٌ مِنَ السَّعَادَةِ وَ أَرْبَعٌ مِنَ الشَّقَاوَةِ فَالْأَرْبَعُ الَّتِي مِنَ السَّعَادَةِ الْمَرْأَةُ الصَّالِحَةُ وَ الْمَسْكَنُ الْوَاسِعُ وَ الْجَارُ الصَّالِحُ وَ الْمَرْكَبُ الْبَهِيُّ وَ الْأَرْبَعُ الَّتِي مِنَ الشَّقَاوَةِ الْجَارُ السَّوُّءُ وَ الْمَرْأَةُ السَّوُّءُ وَ الْمَسْكَنُ الضَّيِّقُ وَ الْمَرْكَبُ السَّوُّءُ.

پیغمبر (ص) فرمود: چهار چیز از سعادت است و چهار چیز از شقاوت، اما چهار چیزی که از سعادت است: زن صالح، خانه وسیع، همسایه خوب و مرکب راهوار، و چهار چیزی که از بدبختی است: همسایه بد، زن بد، خانه تنگ و مرکب بد. (ترجمه میرباقری)

مكارم الأخلاق، ص ۱۲۶ / بحار الأنوار، ج ۷۳، ص ۱۵۴

اهمیت حیاط خانه:

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع عَنْ أَبِيهِ ع قَالَ:

إِنَّ لِلدَّارِ شَرْفًا وَ شَرَفَهَا السَّاحَةُ الْوَاسِعَةُ وَ الْخُلَطَاءُ الصَّالِحُونَ. وَ إِنَّ لَهَا بَرَكََةً وَ بَرَكَتُهَا جُودَةٌ مَوْضِعُهَا وَ سَعَةُ سَاحَتِهَا وَ حُسْنُ جَوَارِ جِيرَانِهَا.

امیرالمؤمنین (علیه السلام): «برای هر چیزی شرفی است، و شرف خانه وسعت صحن و حیاط خانه و معاشران و آمیزش کنندگان صالح می‌باشد، و برای خانه برکتی است و برکت آن خوب بودن مکان آن و وسعت صحن و خوبی همسایگان آن است.

مكارم الأخلاق، ص ۱۲۶

فوائد ۱۰ گانه حیاط خانه:

توجه به حیاط خانه ۱۰ فایده بی بدیل برای خانواده به ارمغان می‌آورد / نمایندگان محترم مجلس و کارشناسان ساختمان کشور را به ایفای نقش در فرآیند تغییر هویت مسکن، محله و شهر دعوت می‌کنم!

یکی از مهمترین ویژگی های مسکن از منظر اسلام مسئله حیاط خانه است. بر اساس پنج دسته از روایات -از جمله احادیث مرتبط با ایده مترقی پخت نان در خانه- برای ضرورت حیاط خانه استظهار کرده ایم!

توجه به مسئله حیاط خانه و منع ساخت ساختمان با الگوی آپارتمان ۱۰ دسته فایده بی بدیل، شامل: ۱- گسترش تفریح خانگی و تقویت صله رحم، ۲- تسهیل مدیریت بازی کودکان، ۳- پیشگیری از بیماری، ۴- مطبوع سازی هوا، ۵- هدایت نزولات آسمانی به حفره های زمین از طریق حفر چاه خانگی، ۶- تسهیل معیشت مردم (اقتصاد مقاومتی)، ۷- کاهش سفرهای تفریحی، ۸- کاهش تولید زباله، ۹- تحقق ایده مترقی پخت نان در خانه و ۱۰- زمینه سازی برای تمرکز زدایی جمعیتی و مهاجرت معکوس از مناطق پرجمعیت را برای خانواده ها به ارمغان می آورد.

محاسبات ما در شورای راهبردی الگوی پیشرفت اسلامی نشان می دهد؛ که رعایت اصول فقهی ده گانه ساخت ساختمان، در مجموع هزینه های دولت و مردم را کاهش می دهد و به تنظیم صحیح روابط انسانی کمک می کند. نمایندگان محترم مجلس و کارشناسان ساختمان کشور را به ایفای نقش در فرآیند تغییر هویت مسکن، محله و شهر دعوت می کنم.

حجت الاسلام علی کشوری- تبیین کارکردهای ده گانه حیاط خانه - دوشنبه ۲۷ بهمن ۱۳۹۹ - حوزه علمیه قم

<http://nro-di.blog.ir/۱۳۹۹/۱۱/۲۷>

@olgou4

پیوست شماره ۵: خانواده؛ نهاد اصلی متکفل تربیت

۱- پدر؛ پاسخگوی اصلی خوبی یا بدی فرزند:

رساله حقوق امام سجاد (علیه السلام):

مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ بْنِ الْحُسَيْنِ بِإِسْنَادِهِ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ الْفَضْلِ عَنْ ثَابِتِ بْنِ دِينَارٍ عَنْ سَيِّدِ الْعَابِدِينَ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: حَقُّ اللَّهِ الْأَكْبَرُ عَلَيْكَ أَنْ تَعْبُدَهُ وَلَا تُشْرِكَ بِهِ شَيْئاً... وَأَمَّا حَقُّ وَلَدِكَ فَإِنَّ تَعْلَمَ أَنَّهُ مِنْكَ وَمُضَافَ إِلَيْكَ فِي عَاجِلِ الدُّنْيَا بِخَيْرِهِ وَشَرِّهِ وَأَنَّكَ مَسْئُولٌ عَمَّا وُلِّيْتَهُ مِنْ حُسْنِ الْأَدَبِ وَالذَّلَالَةِ عَلَى رَبِّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَالْمَعُونَةِ عَلَى طَاعَتِهِ فَأَعْمَلْ فِي أَمْرِهِ عَمَلٌ مَنْ يَعْلَمُ أَنَّهُ مُثَابِتٌ عَلَى الْإِحْسَانِ إِلَيْهِ مُعَاقِبٌ عَلَى الْإِسَاءَةِ إِلَيْهِ ...

از ثابت بن دینار نقل شده که امام علی بن الحسین زین العابدین علیه السلام فرمود: حق خداوند اکبر بر تو این است که او را پرستش کنی و چیزی را شریک او قرار ندهی و ... و اما حق فرزندت این است که بدانی او از توست و خیر و شر او در دنیا متعلق بتو می باشد، و تو در نزد پروردگارت از سرپرستی او در ادب نیکو و هدایت بسوی پروردگار و اطاعت از خدا مسئول هستی پس در امر فرزندت مانند کسی کوشش کن که یقین دارد در احسان به وی ثواب برده و در بدی بوی عقاب خواهد بود...

من لا يحضره الفقيه، ج ۲، ص ۶۲۲

رَوَى إِسْمَاعِيلُ بْنُ الْفَضْلِ عَنْ ثَابِتِ بْنِ دِينَارٍ عَنْ سَيِّدِ الْعَابِدِينَ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ ع

الأمالي (للدوق)، ص ۳۷۱

حَدَّثَنَا الشَّيْخُ الْفَقِيهُ أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ مُوسَى بْنِ أَبِيهِ الْقَمِّيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ قَالَ حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ مُوسَى قَالَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ الْكُوفِيُّ الْأَسَدِيُّ قَالَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ الْبَرْمَكِيُّ قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَحْمَدَ قَالَ حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ الْفَضْلِ عَنْ ثَابِتِ بْنِ دِينَارِ الثَّمَالِيِّ عَنْ سَيِّدِ الْعَابِدِينَ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ ع

الخصال، ج ۲، ص ۵۶۸

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ مُوسَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الْكُوفِيُّ قَالَ حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ بْنِ مَالِكِ الْفَرَارِيُّ قَالَ حَدَّثَنَا خَيْرَانُ بْنُ ذَاهِرٍ قَالَ حَدَّثَنِي أَحْمَدُ بْنُ عَلِيٍّ بْنِ سُلَيْمَانَ الْجَبَلِيُّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ فَضِيلٍ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ الثَّمَالِيِّ قَالَ: هَذِهِ رَسُولَةُ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ ع إِلَى بَعْضِ أَصْحَابِهِ ...

مكارم الأخلاق، ص ۴۲۱

رَوَى إِسْمَاعِيلُ بْنُ الْفَضْلِ عَنْ ثَابِتِ بْنِ دِينَارِ الثَّمَالِيِّ عَنْ سَيِّدِ الْعَابِدِينَ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ ع قَالَ ع

الوافي، ج ۵، ص ۷۱۵

نقلًا عن الفقيه بهذه العبارة: الهاشمي عن الثمالي عن سيد العابدين علي بن الحسين بن علي بن أبي طالب ع

وسائل الشيعة، ج ۱۵، ص ۱۷۵

بحار الأنوار، ج ۷۱، ص ۶ / نقلًا عن الخصال

عن علي بن الحسين ع في رسالته المعروفة برسالة الحقوق: ... وَ أَمَّا حَقُّ وَ لَدِكْ فَتَعْلَمُ أَنَّهُ مِنْكَ وَ مُصَافٍ إِلَيْكَ فِي عَاجِلِ الدُّنْيَا بِخَيْرِهِ وَ شَرِّهِ وَ أَنَّكَ مَسْتَوْوٍ عَمَّا وَ لِيْتَهُ مِنْ حُسْنِ الْأَدَبِ وَ الدَّلَالَةِ عَلَى رَبِّهِ وَ الْمَعُونَةِ لَهُ عَلَى طَاعَتِهِ فِيكَ وَ فِي نَفْسِهِ فَمُتَابٌ عَلَى ذَلِكَ وَ مُعَاقِبٌ فَاعْمَلْ فِي أَمْرِهِ عَمَلِ الْمُتَزَيِّنِ بِحُسْنِ أَثَرِهِ عَلَيْهِ فِي عَاجِلِ الدُّنْيَا الْمُعَذِّرِ إِلَى رَبِّهِ فِيمَا بَيْنَكَ وَ بَيْنَهُ بِحُسْنِ الْقِيَامِ عَلَيْهِ وَ الْأَخْذِ لَهُ مِنْهُ وَ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ ...

امام سجاد (علیه السلام) در رساله معروفش به نام رساله حقوق: ... و اما حق فرزندان این است که بدانی جزئی از وجود تو است، در دنیا با هر خیر و شری که دارد به تو منسوب است، در حسن تربیت، رهنمائی به خدا، و کمک به او در اطاعت از تو، و ایجاد روح فرمان برداری در او، مسئولی و در این باره پاداش یا کیفر داری؛ پس با وی چنان رفتار کن که در دنیا آثار نیک تربیت زیب و زیور (و مایه سرفرازی) تو باشد، و (در آخرت) بر اثر انجام وظیفه در پیشگاه خدا معذور باشی، و لا قوة الا بالله...

تحف العقول، ص ۲۶۳

۲- سرزنش پدر در صورت بدی فرزند:

مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ هِشَامِ الْكِنْدِيِّ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ: إِيَّاكُمْ أَنْ تَعْمَلُوا عَمَلًا يُعَيِّرُونَا بِهِ فَإِنَّ لَكَ السُّوءَ يُعَيِّرُ وَالِدَهُ بِعَمَلِهِ كُونُوا لِمَنْ انْقَطَعَتْ إِلَيْهِ زَيْنًا وَ لَا تَكُونُوا عَلَيْهِ شَيْنًا صَلُّوا فِي عَشَائِرِهِمْ وَ عَوَّدُوا مَرْضَاهُمْ وَ إِشْهَدُوا جَنَائِزَهُمْ وَ لَا يَسْبِقُونَكُمْ إِلَى شَيْءٍ مِنَ الْخَيْرِ فَأَنْتُمْ أَوْلَى بِهِ مِنْهُمْ وَ اللَّهُ مَا عَبْدَ اللَّهُ بِشَيْءٍ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنَ الْخَبَاءِ قُلْتُ وَ مَا الْخَبَاءُ قَالَ التَّقِيَّةُ .

هشام کندی گوید: شنیدم امام صادق علیه السلام میفرمود؛ مبدا کاری کنید که ما را بدان سرزنش کنند، همانا فرزند بد، پدرش را بکردار او سرزنش کنند، برای کسی که با او دل داده‌اید (امام خود) زینت باشید و عیب و تنگ مباحثید، در میان عشایر آنها نماز بخوانید (نماز جماعت عامه حاضر شوید) و از بیمارانشان عیادت کنید و بر جنازه آنها حاضر شوید، مبدا آنها در هیچ خیریه از شما پیشی گیرند که شما نسبت بخیر از آنها سزاوارترند، بخدا سوگند که خدا بچیزی که محبوبتر باشد نزد او از خبء عبادت نشده، عرض کردم خبء چیست؟ فرمود: تقیه.

الکافی، ج ۲، ص ۲۱۹

هوش مصنوعی و طرح جایگزین

رُويَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : أَنَّهُ نَظَرَ إِلَى بَعْضِ الْأَطْفَالِ فَقَالَ وَيْلٌ لِأَوْلَادِ آخِرِ الزَّمَانِ مِنْ آبَائِهِمْ فَقِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مِنْ آبَائِهِمْ الْمُشْرِكِينَ فَقَالَ لَا مِنْ آبَائِهِمُ الْمُؤْمِنِينَ لَا يُعَلِّمُونَهُمْ شَيْئاً مِنَ الْفَرَائِضِ وَإِذَا تَعَلَّمُوا أَوْلَادَهُمْ مَنَعُوهُمْ وَرَضُوا عَنْهُمْ بِعَرَضٍ يَسِيرٍ مِنَ الدُّنْيَا فَأَنَا مِنْهُمْ بَرِيءٌ وَهُمْ مِنِّي بَرَاءٌ .

پیامبر صلی الله علیه و آله به برخی کودکان، نگاه کرد و فرمود: «وای بر کودکان آخر الزمان از دست پدرانشان!». گفته شد: ای پیامبر خدا! از پدران مشرکشان؟ فرمود: «نه. از پدران مؤمنشان که چیزی از واجبات را به آنان نمی آموزند و چون فرزندانشان، خود بیاموزند، آنان را باز می دارند و نسبت به آنان از [داشتن] چیز اندکی از دنیا راضی می شوند. من، از آنان بیزارم و آنان، از من بیزارند».

جامع الاخبار، ج ۱، ص ۱۰۶ / جامع احادیث الشیعة، ج ۲۶، ص ۸۵۰

۳- پدر؛ مخاطب اصلی در امر تعلیم و تربیت فرزند:

در تمام روایات امر تعلیم و تربیت و ادب آموزی بر دوش خانواده (خصوصاً پدر) نهاده شده و تنها مخاطب این امر قرار گرفته است:

الف- تعلیم (آموزش):

آموزش نوشتن:

مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ الْقَتَّالُ فِي رَوْضَةِ الْوَاعِظِينَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص: مِنْ حَقِّ الْوَالِدِ عَلَى الْوَالِدِ تَلَاثَةٌ: يُحَسِّنُ اسْمَهُ، وَيُعَلِّمُهُ الْكِتَابَةَ، وَيُرَوِّجُهُ إِذَا بَلَغَ.

پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: از جمله حقوق فرزند بر پدرش سه چیز است: برایش نام خوب انتخاب کند، سواد به او بیاموزد و هر گاه به سن بلوغ رسید، او را همسر دهد.

روضه الواعظین، ج ۲، ص ۳۶۹ / مکارم الأخلاق، ص ۲۲۰ / وسائل الشیعة، ج ۲۱، ص ۴۸۲

رسولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: حَقُّ الْوَالِدِ عَلَى الْوَالِدِ أَنْ يُعَلِّمَهُ الْكِتَابَةَ، وَالسَّبَّاحَةَ، وَالرَّمَايَةَ، وَأَنْ لَا يَرُزِّقَهُ إِلَّا طَيِّباً.

پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: حق فرزند بر پدرش این است که او را سواد و شنا و تیراندازی بیاموزد و جز روزی حلال خوراک او نکند.

مکاتیب الرسول صلی الله علیه و آله و سلم، ج ۱، ص ۳۸۳ / کنز العمال، ح ۴۵۳۴۰

تعلیم قرآن و علوم اهل بیت:

مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ بْنِ الْحُسَيْنِ فِي الْخِصَالِ بِإِسْنَادِهِ عَنْ عَلِيِّ ع فِي حَدِيثِ الْأَرْبَعِمِائَةِ: حَدَّثَنَا أَبِي رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ حَدَّثَنَا سَعْدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَيْسَى بْنِ عُبَيْدِ الْيَطْبِينِيِّ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ يَحْيَى عَنْ جَدِّهِ الْحَسَنِ بْنِ رَاشِدٍ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ وَ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ جَدِّي عَنْ آبَائِهِ ع أَنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ع عَلَّمَ أَصْحَابَهُ فِي مَجْلِسٍ وَاحِدٍ أَرْبَعِمِائَةَ بَابٍ مِمَّا يُصْلِحُ لِلْمُسْلِمِ فِي دِينِهِ وَ دُنْيَاهُ... عَلِّمُوا صِبْيَانَكُمْ مِنْ عِلْمِنَا مَا يَنْفَعُهُمُ اللَّهُ بِهِ لَا تَعْلَبْ عَلَيْهِمُ الْمَرْجُئَةُ بِرَأْيِهَا...

امام علی علیه السلام: از دانش ما به کودکان خود چیزی بیاموزید که خداوند به واسطه آن سودشان بخشد؛ [فرقه] مرجئه با آرای خود بر آنان چیره نشوند.

الخصال، ج ۲، ص ۶۱۱ / وسائل الشیعة، ج ۲۱، ص ۴۷۸

عَلَيْهِ بِنُ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ جُمُهورٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ فَضَالَةَ بْنِ أَيُّوبَ عَنِ السَّكُونِيِّ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَ وَ أَنَا مُعْمُومٌ مَكْرُوبٌ فَقَالَ لِي يَا سَكُونِي مِمَّا عَمَّكَ قُلْتُ وُلِدْتُ لِي ابْنَةٌ فَقَالَ يَا سَكُونِي عَلَى الْأَرْضِ ثَقُلْهَا وَ عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا تَعِيشُ فِي غَيْرِ أَجْلِكَ - وَ تَأْكُلُ مِنْ غَيْرِ رِزْقِكَ فَسَرَى وَ اللَّهُ عَنِّي فَقَالَ لِي مَا سَمَّيْتَهَا قُلْتُ فَاطِمَةَ قَالَ آه آه ثُمَّ وَضَعَ يَدَهُ عَلَى جَبْهَتِهِ فَقَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص حَقُّ الْوَلَدِ عَلَى وَالِدِهِ إِذَا كَانَ ذَكَرًا أَنْ يَسْتَفِرَّهُ أُمُّهُ وَ يَسْتَحْسِنَ اسْمَهُ وَ يُعَلِّمُهُ كِتَابَ اللَّهِ وَ يُطَهِّرُهُ وَ يُعَلِّمُهُ السَّبَاحَةَ وَ إِذَا كَانَتْ أُنْثَى أَنْ يَسْتَفِرَّهُ أُمُّهَا وَ يَسْتَحْسِنَ اسْمَهَا وَ يُعَلِّمُهَا سُورَةَ النَّوْرِ وَ لَا يُعَلِّمُهَا سُورَةَ يُوسُفَ وَ لَا يُنْزِلُهَا الْغُرْفَ وَ يُعَجِّلُ سَرَاحَهَا إِلَى بَيْتِ زَوْجِهَا أَمَا إِذَا سَمَّيْتَهَا فَاطِمَةَ فَلَا تَسْبِّهَا وَ لَا تَلْعَنُهَا وَ لَا تُضْرِبُهَا.

به نقل از سکونی :- در حالی که غم زده و گرفته بودم، بر امام صادق علیه السلام وارد شدم. به من فرمود: «ای سکونی! ناراحتی تو از چیست؟». گفتم: دختری برایم زاده شده است. فرمود: «ای سکونی! سنگینی آن، بر زمین است و روزی آن، بر خدا. خارج از محدوده عمر تو زندگی می کند و غیر از روزی تو را می خورد». به خدا سوگند، مرا راحت ساخت. سپس به من فرمود: «او را چه نامیدی؟». گفتم: فاطمه. فرمود: «آه، آه!». سپس، دست خود را بر پیشانی اش گذاشت و فرمود: «پیامبر خدا، فرمود: "حق فرزند بر پدر، این است که اگر پسر است، مادرش را گرمی دارد و نام نیکو بر او نهد و کتاب خدا را به او آموزش دهد و او را پاک گرداند و شنا به او یاد دهد، و اگر دختر است، مادرش را گرمی دارد و نام نیک بر او نهد و سوره نور را به او آموزش دهد و سوره یوسف را به او یاد دهد و او را در اتاق های بالا جای نهد و در آسان فرستادن او به خانه همسرش شتاب کند". هان! چون او را "فاطمه" نامیده ای، نباید دشنامش دهی و یا نفرینش کنی و یا او را بزنی».

الكافي، ج ٦، ص ٤٩ / تهذيب الأحكام، ج ٨، ص ١١٢

قَالَ ع: إِنَّ [لِلْوَالِدِ عَلَى الْوَلَدِ] لِلْوَالِدِ عَلَى الْوَالِدِ حَقًّا وَإِنَّ [لِلْوَلَدِ عَلَى الْوَالِدِ] لِلْوَالِدِ عَلَى الْوَالِدِ حَقًّا فَحَقُّ الْوَالِدِ عَلَى الْوَلَدِ أَنْ يُطِيعَهُ فِي كُلِّ شَيْءٍ إِلَّا فِي مَعْصِيَةِ اللَّهِ سُبْحَانَهُ وَ حَقُّ الْوَلَدِ عَلَى الْوَالِدِ أَنْ يُحَسِّنَ اسْمَهُ وَ يُحَسِّنَ أَدَبَهُ وَ يُعَلِّمَهُ الْقُرْآنَ اميرالمومنين (عليه السلام) فرمود: برای فرزند بر عهده پدر حقی است، و برای پدر نیز بر عهده فرزند حقی است. حق پدر بر فرزند اینکه پدر را در همه امور جز در معصیت خدا اطاعت کند، و حق فرزند بر پدر اینکه برای او نام نیکو قرار دهد، و وی را نیکو تربیت نماید، و به او قرآن تعلیم دهد.

نهج البلاغة (للصبي صالح)، ص ٥٤٦ / حکمت ٣٩٩

عن رسول الله صلى الله عليه وآله: حَقُّ الْوَلَدِ عَلَى وَالِدِهِ أَنْ يُحَسِّنَ اسْمَهُ، وَيُرَوِّجَهُ إِذَا أَدْرَكَ، وَيُعَلِّمُهُ الْكِتَابَ. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: حق فرزند بر پدرش این است که نام نیکو برایش انتخاب کند، هر وقت بالغ شد، او را همسر دهد، و به او قرآن بیاموزد.

مکاتیب الرسول صلى الله عليه وآله وسلم، ج ١، ص ٣٨٣ / كنز العمال ٤٥١٩١

عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ بْنِ خَالِدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ عَنِ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ عَنْ رَجُلٍ عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ وَ غَيْرِهِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ: بَادِرُوا أَوْلَادَكُمْ بِالْحَدِيثِ قَبْلَ أَنْ يَسْبِقَكُمْ إِلَيْهِمُ الْمُرْجِئَةُ. امام صادق علیه السلام: نوجوانان خود را، پیش از آنکه [فرقه] مرجئه به سراغشان روند، حدیث بیاموزید.

الكافي، ج ٦، ص ٤٧ / وسائل الشيعة، ج ١٧، ص ٣٣١

تعلیم نماز:

عَلَيْهِ عَنِ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَادٍ عَنِ الْحَلَبِيِّ عَنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَنِ أَبِيهِ ع قَالَ: إِنَّا نَأْمُرُ صِبْيَانَنَا بِالصَّلَاةِ إِذَا كَانُوا بَنِي خَمْسِ سِنِينَ فَمُرُوا صِبْيَانَكُمْ بِالصَّلَاةِ إِذَا كَانُوا بَنِي سَبْعِ سِنِينَ وَ نَحْنُ نَأْمُرُ صِبْيَانَنَا بِالصَّوْمِ إِذَا كَانُوا بَنِي سَبْعِ سِنِينَ بِمَا أَطَافُوا مِنْ صِيَامِ الْيَوْمِ

إِنْ كَانَ إِلَى نِصْفِ النَّهَارِ أَوْ أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ أَوْ أَقَلَّ فَإِذَا غَلَبَهُمُ الْعَطَشُ وَالْعَرْتُ أَفْطَرُوا حَتَّى يَتَعَوَّدُوا الصَّوْمَ وَيَطِيقُوهُ فَمَرُوا صَبِيَانَكُمْ إِذَا كَانُوا بَنِي تِسْعِ سِنِينَ بِالصَّوْمِ مَا اسْتَطَاعُوا مِنْ صِيَامِ الْيَوْمِ فَإِذَا غَلَبَهُمُ الْعَطَشُ أَفْطَرُوا.

امام باقر علیه السلام: ما کودکان خود را وقتی پنج ساله شدند به خواندن نماز امر می‌کنیم و شما کودکانتان را وقتی هفت ساله شدند، به خواندن نماز وا دارید. ما کودکانمان را وقتی به سن هفت سالگی رسیدند امر می‌کنیم تا هر مقدار از روز را که می‌توانند روزه بگیرند نصف روز یا کمتر، و هر گاه تشنگی و گرسنگی بر آنان غالب شد افطار کنند، تا بدین ترتیب به روزه گرفتن عادت کنند و توان آن را بیابند و شما نیز وقتی کودکانتان نه ساله شدند به آنان دستور دهید تا هر مقدار از روز را که می‌توانند روزه بگیرند و هرگاه تشنگی بر آنان غلبه کرد روزه شان را باز کنند.

الكافي، ج ۳، ص ۴۰۹ / تهذيب الأحكام، ج ۲، ص ۳۸۰ / الإستبصار، ج ۱، ص ۴۰۹
 مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ فِي الْخِصَالِ بِإِسْنَادِهِ عَنْ عَلِيِّ ع فِي حَدِيثِ الْأَرْبَعِمِائَةِ: حَدَّثَنَا أَبِي رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ حَدَّثَنَا سَعْدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَيْسَى بْنِ عُبَيْدِ الْيَقْطِينِيِّ عَنْ الْقَاسِمِ بْنِ يَحْيَى عَنْ جَدِّهِ الْحَسَنِ بْنِ رَاشِدٍ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ وَ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ جَدِّي عَنْ أَبِيهِ ع أَنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ع عَلَّمَ أَصْحَابَهُ فِي مَجْلِسٍ وَاحِدٍ أَرْبَعِمِائَةَ بَابٍ مِمَّا يُصَلِّحُ لِلْمُسْلِمِ فِي دِينِهِ وَ دُنْيَاهُ... عَلِّمُوا صَبِيَانَكُمْ الصَّلَاةَ وَ خُذُوهُمْ بِهَا إِذَا بَلَغُوا ثَمَانَ سِنِينَ...

امام علی علیه السلام: به کودکان خود نماز یاد دهید و چون به سن ۸ سالگی رسیدند، بر آن مؤاخذه‌شان کنید.

الخصال، ج ۲، ص ۶۲۶ / تحف العقول، ص ۱۱۵ / وسائل الشیعة، ج ۴، ص ۲۱
 عن علی ع: عَلِّمُوا صَبِيَانَكُمْ الصَّلَاةَ وَ خُذُوهُمْ بِهَا إِذَا بَلَغُوا الْحُلْمَ.

امام علی علیه السلام: به کودکان خود نماز یاد دهید و چون به سن بلوغ رسیدند، بر آن مؤاخذه‌شان کنید.

غرر الحکم، ص ۴۶۴ / مستدرک الوسائل، ج ۱۵، ص ۱۶۹ / جامع أحادیث الشیعة، ج ۲۶، ص ۸۵۰
 عن علی ع: عَلِّمُوا أَوْلَادَكُمْ الصَّلَاةَ لِسَبْعِ وَ خُذُوهُمْ بِهَا إِذَا بَلَغُوا الْحُلْمَ.

امام علی علیه السلام: به کودکان خود تا ۷ سالگی نماز یاد دهید و چون به سن بلوغ رسیدند، بر آن مؤاخذه‌شان کنید.

عیون الحکم و المواعظ (للثیثی)، ص ۳۴۱

آموزش برخی مهارت‌ها (شنا، تیراندازی...):

عَلِيِّ بْنِ أَشْبَاطٍ عَنْ عَمِّهِ يَعْقُوبَ بْنِ سَالِمٍ رَفَعَهُ قَالَ قَالَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ ع قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص عَلِّمُوا أَوْلَادَكُمْ السَّبَاحَةَ وَ الرَّمَايَةَ.
 پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: به کودکان خود شنا و تیراندازی یاد دهید.

الكافي، ج ۶، ص ۴۷ / وسائل الشیعة، ج ۱۷، ص ۳۳۱

عن النبی ص: عَلِّمُوا بَنِيكُمْ الرَّمِي فَإِنَّهُ نَكَايَةُ الْعَدُوِّ.

فرزندان خویش را تیر اندازی آموزش دهید که سر شکستگی دشمن است.

نهج الفصاحة، ص ۵۶۸ / كنز العمال، ح ۴۵۳۴۱

ب- تربیت (ادب آموزی):

عَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى عَنْ يُونُسَ عَنْ دُرُسْتٍ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ مُوسَى ع قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ ص فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا حَقُّ ابْنِي هَذَا قَالَ تُحْسِنُ اسْمَهُ وَ أَدَبَهُ وَ صَعَهُ مَوْضِعاً حَسَناً.

شخصی از پیامبر خدا صلی الله علیه و آله پرسید: حق این فرزندم بر من چیست؟ حضرت فرمود: نام نیکو بر او بگذاری و خوب تربیتش کنی و شغل و حرفه خوبی به او بیاموزی.

الكافي، ج ۶، ص ۴۸ / تهذيب الأحكام، ج ۸، ص ۱۱۲ / عدة الداعي، ص ۸۶ / وسائل الشیعة، ج ۲۱، ص ۴۷۹

الإمام الصادق عليه السلام: تَجِبُ لِلْوَالِدِ عَلَى وَالِدِهِ ثَلَاثُ خِصَالٍ: اخْتِيَارُهُ لَوَالِدَتِهِ، وَتَحْسِينُ اسْمِهِ، وَ الْمُبَالَغَةُ فِي تَأْدِيبِهِ. امام صادق عليه السلام: فرزند سه حق بر گردن پدرش دارد: مادر خوبی برایش انتخاب کند، نام نیکویی بر او بگذارد و در تربیت او بکوشد.

تحف العقول، ص ۳۲۲ / بحار الأنوار، ج ۷۵، ص ۲۳۶

رسول الله صلى الله عليه وآله: أكرموا أولادكم وأحسنوا آدابهم.

پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: به فرزندان خود احترام بگذارید و آنها را نیکو تربیت کنید.

عوالي اللثالی، ج ۱، ص ۲۵۴ / جامع احادیث الشيعة، ج ۲۶، ص ۸۵۰

عَنْ النَّبِيِّ ص قَالَ أَكْرِمُوا أَوْلَادَكُمْ وَأَحْسِنُوا أَدْبَهُمْ يُغْفَرْ لَكُمْ.

پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: به فرزندان خود احترام بگذارید و آنها را نیکو تربیت کنید تا خدا شما را بیامرزد.

مکارم الأخلاق، ص ۲۲۲ / وسائل الشيعة، ج ۲۱، ص ۴۷۶ (فیه: آدابهم بدل ادبهم)

مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ بْنِ الْحُسَيْنِ بِإِسْنَادِهِ عَنْ حَمَادِ بْنِ عَمْرٍو وَ أَنَسِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ آبَائِهِ ع فِي وَصِيَّةِ النَّبِيِّ ص لِعَلِيِّ ع قَالَ: يَا عَلِيُّ حَقُّ الْوَالِدِ عَلَى وَالِدِهِ أَنْ يُحَسِّنَ اسْمَهُ وَ أَدَبَهُ وَ يَضَعَهُ مَوْضِعاً صَالِحاً وَ حَقُّ الْوَالِدِ عَلَى وَلَدِهِ أَنْ لَا يُسَمِّيَهُ بِاسْمِهِ وَ لَا يَمْشِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَ لَا يَجْلِسَ أَمَامَهُ وَ لَا يَدْخُلَ مَعَهُ الْحَمَّامَ يَا عَلِيُّ لَعَنَ اللَّهُ وَالِدَيْنِ حَمَلًا وَ لَكُهُمَا عَلَى عُقُوقِهِمَا يَا عَلِيُّ يَلْزَمُ الْوَالِدَيْنِ مِنْ عُقُوقٍ وَ لَكُهُمَا مَا يَلْزَمُ الْوَالِدَ لَكُهُمَا مِنْ عُقُوقِهِمَا يَا عَلِيُّ رَحِمَ اللَّهُ وَالِدَيْنِ حَمَلًا وَ لَكُهُمَا عَلَى بَرِّهِمَا يَا عَلِيُّ مَنْ أَحْرَزَ وَالِدَيْهِ فَقَدْ عَقَّهُمَا.

وصیت پیامبر (صلى الله عليه وآله) به امیرالمومنین (علیه السلام): ... حق فرزند بر پدر این است که نام او را نیکو بگذارد، و او را ادب بیاموزد، و به مقام شایسته‌ای برساند، و حق پدر بر فرزند این است که او را با نام صدا نزند، و جلوتر از او راه نرود، پیش روی او ننشیند و با او بحمام نرود. خداوند پدر و مادری را که موجبات عقوق فرزند خود را فراهم آورند لعنت کرده است. همان طور که فرزندان عاق والدین میشوند، والدین نیز عاق فرزندان خود میگردند. خداوند پدر و مادری را که فرزندان خود را به نیکی وادارند رحمت میکند. هر کس پدر و مادرش را محزون کند آن‌ها را عاق کرده است. (ترجمه عطاردی)

من لا يحضره الفقيه، ج ۴، ص ۳۷۲ / وسائل الشيعة، ج ۲۱، ص ۳۹۰

عن رسول الله صلى الله عليه وآله: ما نَحَلَ وَالِدٌ وَلَدَهُ أَفْضَلَ مِنْ أَدَبٍ حَسَنٍ.

«وفي خبر» عنه صلى الله عليه وآله: ما وَرَّثَ وَالِدٌ وَلَدَهُ أَفْضَلَ مِنْ أَدَبٍ.

پیامبر خدا صلى الله عليه وآله فرمود: هیچ پدری به فرزند خود چیزی بهتر از تربیت نیکو نبخشید.

و در خبری دیگر از آن حضرت آمده است: هیچ پدری ارثی با ارزش‌تر از ادب برای فرزند خود به جای نگذاشت.

کنز العمال، ح ۴۵۴۱۱ / نهج الفصاحة، ص ۶۸۹

عن النبي صلى الله عليه وآله: أَدَّبُوا أَوْلَادَكُمْ عَلَى ثَلَاثِ خِصَالٍ: حُبِّ نَبِيِّكُمْ، وَحُبِّ أَهْلِ بَيْتِهِ، وَقِرَاءَةِ الْقُرْآنِ.

پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: فرزندان خود را بر سه خصلت تربیت کنید: دوست داشتن پیامبرتان، دوست داشتن اهل بیت او و

خواندن قرآن.

کنز العمال، ح ۴۵۴۰۹

نکته پایانی:

با توجه به روایات فراوان در این باب؛ به طور قطع به این نتیجه می‌رسیم که نهاد اصلی متکفل تربیت، نهاد خانواده است. و نمی‌توان تربیت را به نهاد دیگری - مثل آموزش و پرورش - تفویض کرد و خانواده را مبرا از مسئولیت آن دانست. انتخاب معلم هم

بر عهده خانواده (خصوصاً پدر) می‌باشد؛ لذا اگر معلمی نامناسب برای فرزندمان انتخاب کنیم و بخشی از تعلیم و تربیت فرزندمان را به وی واگذاریم؛ اگر از معلم کوتاهی و یا سهل‌انگاری صورت بگیرد؛ باز هم مسئولیت آن بر عهده خانواده است! لذا خانواده باید در انتخاب معلم مناسب و متخلق دخالت مستقیم داشته باشد. پس نمی‌توان بار تربیت و مسئولیت آن و پاسخگویی در پیشگاه خداوند متعال را بتمامه بر عهده شخص معلم و نهاد آموزش و پرورش دانست، بلکه در هر صورت پاسخگویی و مسئولیت اصلی تربیت بر دوش خانواده - خصوصاً پدر - است.

برای مطالعه و درک بیشتر این مبحث به کتب مربوط به «آموزش و پرورش آینده» از سری مکتوبات شورای راهبردی الگوی پیشرفت اسلامی مراجعه فرمایید.

پیوست شماره ۶: توضیح مختصر در مورد سوئیفت

سوئیفت یک مؤسسه تعاونی یا به عبارتی دیگر یک مؤسسه غیرانتفاعی است که مدیریت آن به عهده اعضاء و به بانک های عضو تعلق دارد و از طرف اعضاء با پرداخت حق عضویت و هزینه های خدمات مورد استفاده توسط موسسات عضو تأمین مالی می شود.

نقش سوئیفت در جامعه جهانی مالی:

ایجاد جامعه ای متشکل از مؤسسات مالی، فراهم نمودن بستری برای تبادل پیام با بالاترین سطح ایمنی و اطمینان، استفاده از یک رویه مشترک و استاندارد در تبادلات مالی و حذف روشهای ارتباطی غیر استاندارد می باشد. موسسات مالی در سراسر جهان از سیستم سوئیفت به منظور تبادل اطلاعات مالی محرمانه خود استفاده می نمایند تا پیامهای خود را با سرعت، دقت و ایمنی بسیار بالا به مقصد ارسال نمایند.

تاریخچه سوئیفت:

با توجه به اهداف اولیه تعیین شده یعنی ایجاد بهترین زیرساخت برای تبادلات مالی، کاهش ریسک و مخاطره مالی و افزایش کارایی سازمان برای ارائه سرویس به جامعه جهانی مالی، سازمان سوئیفت در سال ۱۹۷۳ میلادی با عضویت ۲۳۹ بانک بزرگ و معتبر دنیا از ۱۵ کشور به منظور ایجاد یک شبکه بانکی در کشور بلژیک تاسیس یافت. این سازمان از سال ۱۹۷۷ پس از فراهم آوردن مقدمات لازم و انجام امور مربوط به امنیت سیستم های رایانه ای، به طور رسمی ارائه خدمات بانکی را آغاز نمود. مراکز عملیاتی این سازمان در سه کشور ایالات متحده امریکا، هلند و سوئیس قرار دارد و اطلاعات تراکنش های مالی به صورت بر خط (آنلاین) میان آنها مبادله می گردد به گونه ای که در صورت بروز اشکال در هر کدام از آنها، سایر مراکز قادر به ارائه سرویس می باشند.

سوئیفت در بانک ملی ایران:

از آنجایی که منطقه خاورمیانه در سالهای ابتدایی فعالیت سازمان سوئیفت (اوایل دهه ۷۰) تحت پوشش سازمان قرار نداشت، طی مکاتبات انجام شده با سازمان سوئیفت، نیاز الحاق بانک ملی ایران به عنوان یکی از بزرگترین بانکهای تجاری منطقه به شبکه

جهانی سویفت مطرح گردید. در همین راستا با تأکید مدیریت بانک مبنی بر لزوم عضویت در این سازمان و استفاده از مزایای آن، عضویت بانک ملی ایران و سایر بانکهای تجاری در مجمع سالانه سویفت در سال ۱۹۹۲ مطرح و به تصویب رسید. برنامه ریزی اجرایی پروژه سویفت از شروع عضویت بانک آغاز و در طی مدت یک سال به مرحله بهره برداری رسید. به گونه ای که بانک ملی ایران از تاریخ چهاردهم آذر ۱۳۷۲ برابر با ۱۹۹۳ میلادی به طور رسمی فعالیت مخابره پیامهای مالی خود را از طریق این شبکه آغاز نمود. فعالیت سیستم سویفت بانک ملی ایران به طور متمرکز در اداره مرکزی آغاز گردید و سپس با تلاش پیگیر مسئولین امر و کارشناسان، این امکان فراهم گردید تا اولین شعبه در سال ۱۳۷۶ به شبکه سویفت متصل گردد. بانک ملی ایران طی چند سال اخیر توانسته است بالاترین تعداد کاربران خود (واحدهای اداری و شعب ارزی) در سیستم بانکی ایران را به شبکه جهانی سویفت متصل نماید.

آدرس مطلب: سایت بانک ملی ایران - ۳۵۵۱۷۵/b2n.ir/https://

بخش مهمی از سیاست ملی شهر فناوری‌های هوشمند است. حالا قرار است چه اتفاقی بیفتد؟ من کمی در مورد اسمارت سیتی (شهر هوشمند) توضیح دهم. چون تمرکز جمعیت در شهرها اتفاق افتاده است، دیگر واحدهای کوچک جمعیتی ندارید، بلکه ابرشهرها را دارید که بیش از ده میلیون جمعیت دارند، یا شهرهای بالای یک میلیون جمعیت که تا سال ۲۰۳۰ به تعداد ۶۶۲ شهر می‌رسد. پس شما با پدیده داده‌های بزرگ روبرو خواهید شد. وقتی می‌خواهید اینگونه شهرها را اداره کنید، دیگر داده‌ها و اطلاعاتی که برای اداره این شهر لازم است از سنخ داده‌های محلی نیست و اصطلاحاً داده‌های بزرگ شکل می‌گیرد و باید روی مسئله داده‌های بزرگ، محاسبات قوی اتفاق بیفتد. پس ما برای تحلیل این داده‌های بزرگ به الگوریتم‌های پیشرفته نیاز داریم. این نکته مهمی است که باید به آن توجه کنیم.

* مسیرهای ارتباطی:

پایگاه اطلاع‌رسانی نقشه راه nro-di.blog.ir

کانال "الگو ۴" در پیام‌رسان ایتا @olgou4

